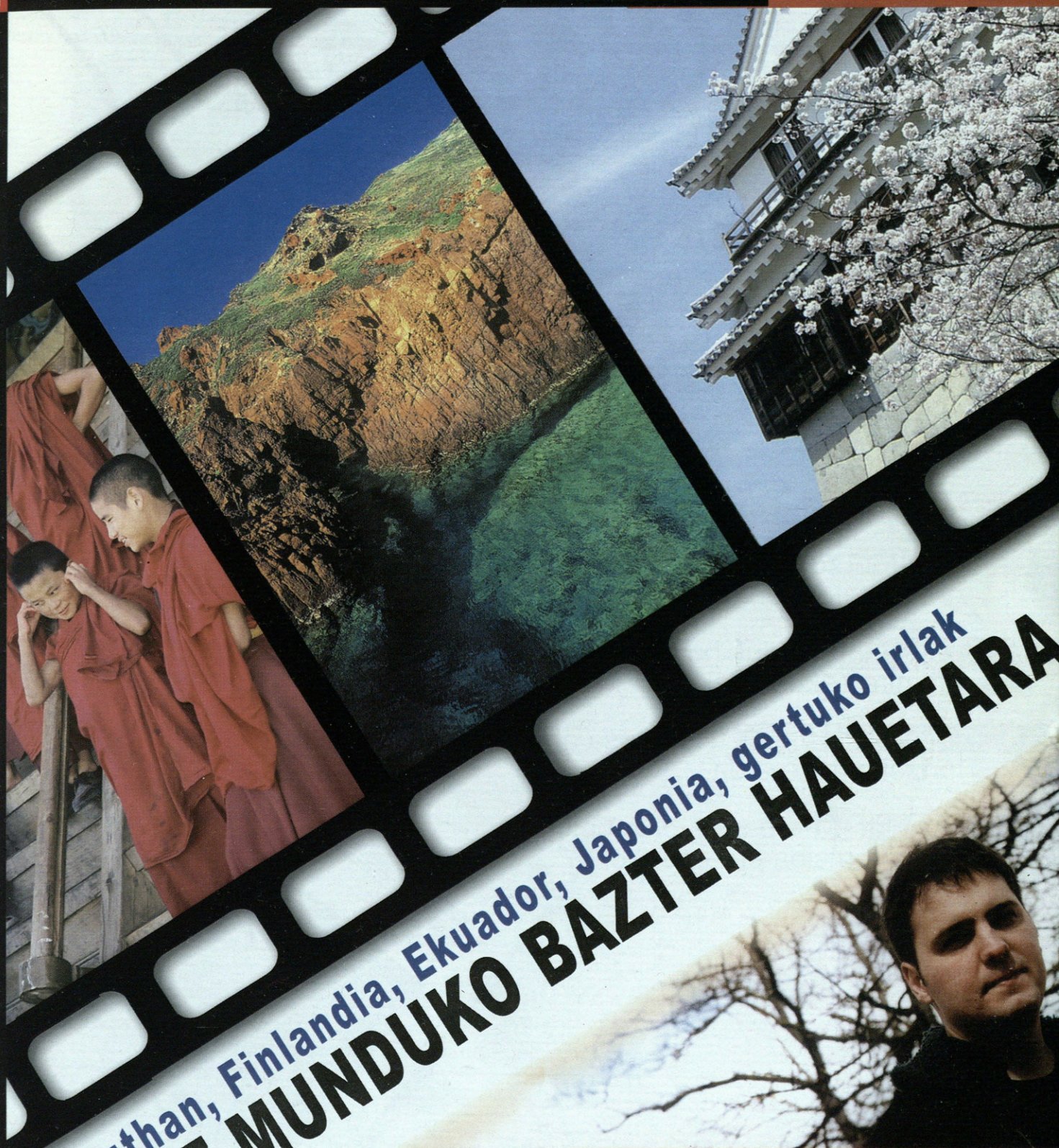

2004ko uztailaren 4a
LXVII. urtea
1.951 zenbakia
3,20 euro

Manifesta 5: Europako 56 artista
garaikideren lanak Donostian

ARGIA

Buthan, Finlandia, Ekuador, Japonia, gertuko irlak
ZATOK MUNDUKO BAZTER HAUETARA

Kirmen Uribe

“Herria bera ere bada poeta”

Larrun 77

MAHAI - INGURUA

Elkarrizketa

XABIER ARZALLUZ

BURUZAGIA MILITANTE:
25 URTEKO LEKUKOTZA

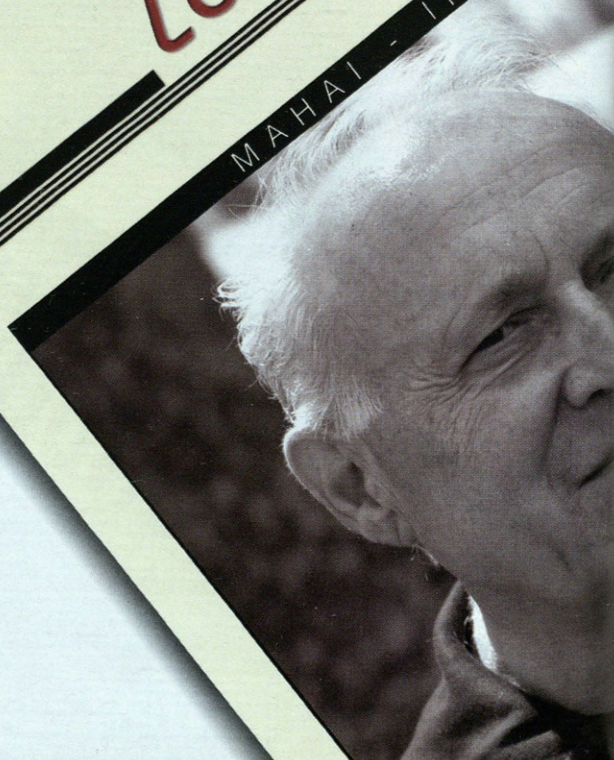
- **Abertzaleen** arteko elkarlana: "Orain da unea".
- **EAJren** zuzendaritza berriaren hautaketa: gertatutakoaren bere interpretazioa.
- "**Kargua** utzi dut, baina EAJko militante naiz eta nire eskubideak ditut".
- **Ibarretxe Plana**: "Herri gisa ahotsa lortzeko aukera da".
- "**Zapatero** irribarrearekin dator, baina tentsioa ere etorriko da".

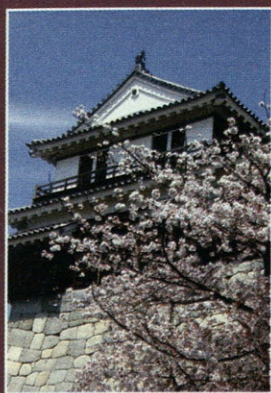
Galdezka

- ❖ Pello Zubiria
- ❖ Xabier Letona

Larrun 77

MAHAI - INGURUA

Begirada bereziarekin ikusita-koa esku trebez idatzita duten bost postal iritsi dira. Josu Iztuetak bere iriatik bidali digu bat, Jon Garañok Bhutandik bestea, Jon Kortazarrek Hel-sinkitik hirugarrena, Asisko Urmenetak Japoniatik eta Asier Sarasolak Ekuadorretik. Besteren esperientziak irakurri eta bizitzea, ez da bidaia-tzeko modurik txarra. **4**

Bost bide pertsonal

asteko gaia

- **Oporrak: Bost Livingstonen kronikak.**
JOSU IZTUETA/JON GARAÑO/JON KORTAZAR/
ASISKO URMENETA/ASIER SARASOLA **4**

pertsonaia

- **Kirmen Uribe: "Herria bera ere bada poeta".**
MIEL A. ELUSTONDO **18**

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA **24**
- **Europaren rapto berria?** XABIER AIERDI **25**
- **Egiaren existentzia.** ANDONI MUJICA ULAZIA **26**
- **Bidaia-literaturaren aurka.** IBAN ZALDUA **27**
- **Luparekin:** Eskola arteko txapelketan.
UNAI ITURRIAGA **28**
- **Txandan:** Zizou. ITXARO BORDA **29**
- **Hiruko txikian:** Javier Balza. J.M. OSTOLAZA **29**
- **Ekaineko hostoak.** Andu Lertxundi **30**
- **Oihartzunak.** **32**

erdiko kaiera

- **Manifesta: Donostia eta Pasaia arteak inbadituta.**
NERE LUJANBIO **33**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asumendi, Estibx Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezereen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loliarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagañia Taldeko partaidea da.

Azala: Antza.

Luparekin

Unai Iturriaga

28

Ekaineko hostoak

Andu Lertxundi

30

MANIFESTA 5

Arte garaikidearen bienala Donostian

Rotterdam izan zuen abiapuntu Europako arte garaikidearen bi urtekoak 1996an. Aurtengoan Donostiari egokitu zaió puntan dabilzan 56 artistaren lanak hartzea. Donostia eta Pasaian banatutako sei gunetan, mar-goak, eskulturak, bideo lanak... daude ikusgai. Irailaren 30era arte. **33**

- **Ezpalak:** KATIXA GARATE **38**
- **Argitalpenak:** Karlos del Olmori galdezka.
PILAR IPARRAGIRRE **40**
- **Denbora-pasak** **42**
- **Makina bat kontu.** GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA **44**
- **Sukaldean:** Berdel frijitua tomatearekin.
HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE **46**

gaiak

- **Lore usainean.** NEREA PIKABEA **47**

termometroa

- **Komunikatzaileentzako ikasketa berriak.**
AINHOA LENDINEZ **49**
- **Fabian Laespada: "Udazken politiko beroa dator, zentzu onean esanda".**
MIKEL ASURMENDI **51**
- **Bero-beroan** **54**
- **Net hurbil:** Nola neurtuko dugu Bhutango herriaren zoriontasun maila?
PELLO ZUBIRIA **56**

azkena

- **Mal-gutasuna.** KOLDO IZAGIRRE **58**

Kirmen Uribe

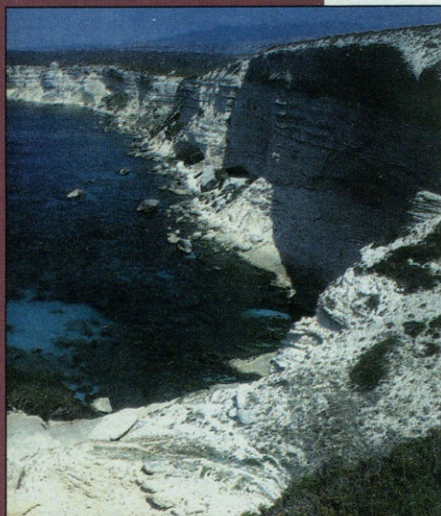
"Herria ere bada poeta"

Gure literaturak eman duen izen esanguratsuenetakoa bat da Kirmen Uribe poetarena. Gutxi argitaratzea gustatzen zaio, asko idazteko zale izan arren. Gauzak patxadaz egin nahi baititu. Dioenez, idazlea ez da istorioak egoki kontatzen dituen bakarra, herrian gaitasun hori duten milaka pertsona ere ba omen dago. **18**

Munduko hamaika txokora iristekotan zara, bost gidari treberen bidez. Josu Iztuetaren esperientzia eta aholkuei jarraiki prestatuko dugu lehenik, bidaia. Jon Garañorekin urtean 6.000 turista bakarrik sartzen diren Bhutanera iristea lortuko dugu, budismoa arnasteko. Jon Kortazarrek Helsinkiren hamaika aurpegiei maskara kenduko die. Asisko Urmenetaren begiekin ikusiko dugu Japonia. Bukatzeko, Asier Sarasolarekin kultura zubi dela joko dugu Ekuadorrera.

oporrak

GEHIENEK UDA OPORREKIN LOTZEN dute. Gauza jakina da, bestalde, gero eta gehiago direla opor guztiak batera egin ordez, Gabonetan eta Aste Santuan lanari eten luzexegoa ateratzen diotenak.

Opor bezperatan gaudenez, honako galdera luzatzen dio jendeak elkarri: "Nora zoazte oporretan?". Oporrak bidaiekin lotzearen ondorio da, ziurrenik, galdera egiteko modua, bakaziotan norabait joatea beharrezkoa eta ia obligazioa balitz bezala. "Zer egingo duzue oporretan?", galdetzea egokiagoa litzateke eta jasotako erantzunean garbi geratuko litzaiyuke solaskidearen asmoa.

Batzuek atsedeen egunak nekatzeko erabiltzen dituzte eta beste batzuek, berriz, atsedeen hartzeko. Hondartza, adibidez, etzanda egotearekin irudikatzen dugu eta mendia ibiltzearekin. Aurrenekoa aukeratzen duenari bakarren batek alfer itxura hartuko dio eta bigarrena hautatzen duenari beste norbaitek kirolari traza antzemango. Bata zein bestea norberak erabakitako lekuak izan badira, biak onak; eta halabeharrez eta gogoz kontra izan badira aukeratuak, biak txarrak.

"Oporrak = Bidaia = Urrutiko Herrialdea = Exotikoa", jende askoren planteamendua da. Nik besteen oporretatik nire bizi-modua egitea lortu nuen, gutxi gorabehera. Kanpoko paraje askotara joateko aukera behin eta berriro izan dugunok eta urtean behin bidaia luze bat egiteko modua duzuenok, ez dugu, ziurrenik, berdin jokatu. Nik beti pentsatzen dut hurrengo batean ezagutuko dudala oraingoan ezagutu ez dudana, baina agian neure burua engainatzen ari naiz. Kuba, Islandia, Venezuela, Namibia, India, Txina, Kenya, Tanzania... eta abar luze-luze bat da zain daukadan herrialdeen zerrenda. Horren ordainetan Laponian, Saharan, Himalayan, Alaskan, Patagonian, Ertamerika eta abarretan hilabete asko eman ditut.

Oso ondo ulertzen dut bidaia bat egiteko ilusio eta curiositatea. Bidaia bat ez da gastu bat, inbertsio bat baizik. Abiatu aurretik eta ia konturatu gabe, galdera mordo bati erantzuna

Bost Livingstonen kronikak

- kirol portua
- itsaslabar liluragarriak
- hondartzak
- bisita gidatuak
- bizikleta alokairua
- txalupaz ibilaldiak

eta askoz gehiago!

TURISMO BULEGOA

TEL./FAXA.: 943 143396
E-mail: turismo@zumaia.net
www.zumaia.net

Zumalako Udala

eman beharko diogu: Noiz? Zenbat egun? Norekin? Nola? Zenbat diru? Etxera itzulita-koan, beste galdera piloa ekarriko dugu erantzuteko.

Eguraldiaren arabeko ekipaia

Oporrak egiteko aurrekontuari adina begiratu-ko diogu bertako klimari. Egun, kanpoko herrialdeak bisitatzeko informazio ugari eskura genezake. Uztaila-abuztuan Afrikako basamortuan bero egingo duela edo Nepalén euria erruz botatzen duela jakiteko ez dago bertaraino joan beharrik.

Etxe inguruan gelditzea erabakitzen dutenek zailago daukate eguraldia asmatzea, iazko udan bero latzak egin zituen gurean, burmuinak lehorte-ko modukoak, diotenez. Pare bat urte lehenago ez zen ia eguzkirik ikusi eta belarri atzetan goroldioa ateratzeko gutxi falta izan omen zen.

Korsikako eguzki sarrera. Irla izateak bertakoen izaera gordetzen laguntzen du, nortasuna mantentzea errazagoa da.

Oporrak urtean zehar egutegian kokatzen ditugun "denbora irlak" dira, lan egunez inguratutako jai egunak

Hogei urte lehenago, berriz, sekulako uholdeak izan ziren Euskal Herriko hainbat eskualdetan, zaharrek agorri-ko deitzen dioten hilabetean, gainera. Norbaitek esango luke oporretarako eguraldi klase guztiak direla onak eta lanerako, berriz, denak txarrak. Oporrik, "barkaziorik" ez zegoen garaian, "zer eguraldi dator!" onartzea zen erremedio bakarra. Orain, aldiz, eguraldia ezin dugu aukeratu baina askok nora joan bai, eta ondorioz, neurri handi batean, eguraldi onaren bila mugitzen da jendea. Ekipaia zer sartu eta zer ez erabakitzea ez da erraza, eraman beharreko jantziak eguraldiaren arabekoak beharko dute izan. Poltsa, maleta edo motxila egiterakoan "badaezpada ere" esateak bolumena bikoiztea ekar dezake, eta gauzak sobran eramatea falta izatea baino hobe den arren, neurria bakoitzak aurkitu beharko du.

Kontuz, gero, "eguraldi ona" esaldiarekin,

BUNGALOWAK ALOKAIKURUAN

**Aritzaleku
kanpina**

San Pedro z/g. 31291 LERATE (Nafarroa)

Tfnua./Faxa: 948 39 50 64
e-posta: aritzale@net-way.net
www.aritzaleku.com

Allozko urtegi-ko hainbat jardura egin ahal izanen dituzu, esaterako, bela. Horretan ikasi edo aritu nahi baduzu, Nafarroako Bela Eskolaren zerbitzuak izanen dituzu.

ona izan liteke kaletarrentzat eta oso txarra baserritarrentzat, "giro espeziala" oporretan daudenentzat eta "guztiz kabroia" suhiltzailentzat edo eraikuntzan ari direnentzat.

Irlak, espazio mugatuak denbora jakin baterako

Oporrak urtean zehar egutegian kokatzen ditugun "denbora-irlak" dira, lan egunez inguratutako jai egunak. Uharteak, berriz, urez inguratutako espazioak dira eta horietara joateko proposamen batzuk doaz segidan:

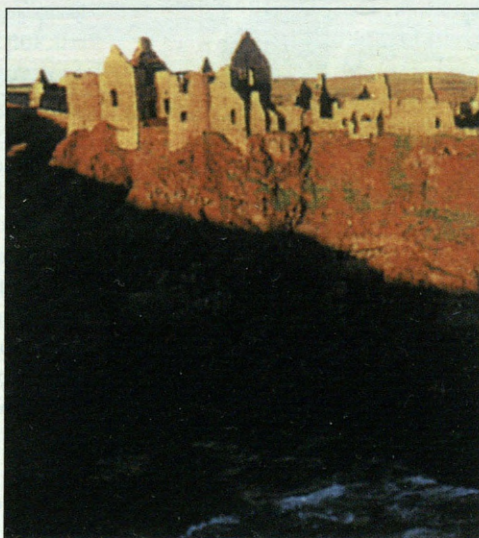
-Euskal Herrian, irla gutxi eta txikiak ditugu: Billano, Izaro, San Nikolas Aketx, Santa Klara eta beste bakarren bat. Ezingo dugu hauek inon gaurik egin. Batzuetan lur hartzea ere oso zaila delako, eta bestetan debekatua dagoelako. Itsasoa lehorretik ikustea ederra da baina lehorra itsasotik ikusteko aukerak, ahal baduzue, ez itzazue galdu.

-Balear Uharteak bisitatzeko eskaintza merkeak urtean zehar egoten dira. Mediterraneoko uharte hauen izenak buruz ikasi genituen eskolan -Mallorca, Menorca, Formentera, Eivissa, Cabrera, Conillera eta Dragonera-. Bertara joateko aukera zabala bakoitzaren neurria egokitzeko modukoa da.

-Kanarietan inoiz egon gabea naiz, bere afrikartasunak erakartzen nau eta joateko arrazoiak sobran dauzkat. Zein baino zein ezberdinago dela diote eta guztiak politak, gustuen arabera. Kanaria Handiak ez omen du zerikusirik Lanzarotekin, Hierrok ere ez Teneriferekin eta Gomera, Fuerteventura eta La Palma zer esanik ez. Zazpi irla hauek ezagutzeko hamaika aitzakia badago eta ez naiz beste hamaiki hilabete itxaroten gongo.

-Korsika, Sardinia eta Sizilia ez daude urruti,

Irlandara kotxea edo furgoneta eramateak merezi du. Behean, Irlandako Dunluce gaztelua.

mila kilometro gidatuta, kotxea edo furgoneta itsasontzi batean sartu beharko dugu. Modu horretan autonomia asko izateaz gain, diru dezente aurreztu genezake. Irla izateak sortzen du hainbat arazo bertakoentzat, baina bestalde, izaera gordetzen laguntzen du, nortasuna mantentzea errazago suertatzen da. Nabarmen da hori Mediterraneoko hiru irla hauek, hala ere,

bisitarion iritzia eta bertakoen nahia baliteke bat ez etortzea.

-Irlanda eta Islandia hortxe daude Atlantiar Ozeanoan, zein baino zein interesgarriago. Irlandara kotxea eramateak merezi du, hegazkinez joan eta bertan alokatzea izan liteke beste aukera. Islandiara, berriz, airez iristea da normalena eta merkeena baina, behin hara ailegatutakoan, dena da garesti.

Isilik eduki dut orain arte irla ezberdinak bizikletaz ezagutzeko aukera. Mapa bat aurrean hartu eta bira ematea da lehenengo burutazioa... zein norabidetan da, ondorengo zalantza. Erlojuaren antzera edo alderantziz. Batetik bestera zeharkatzeko ibilbideak ere egin daitezke. Iparretik hegora edo alderantziz, ekialdetik mendebaldera edo alderantziz. Pedalei eragitean hasi aurretik haizearen nondik norakoari erreparatzea da egokiena.

Aurten zer?

Uda honetarako, fisikoki mapa batetik ez ateratzeko irla bat aukeratu nuke. Behin han egonez gero, itsasoarekin topo egin arte ez nintzateke geldituko, eta hondartzara iritsita, tripa gora etzan eta kieto hantxe! Justu kontrakoa egitea ere ez da txarra. Etxe inguruko bazterren batean lasai-lasai liburutxo bat hartu, eta munduari buelta eman. ■

Hondarribia Ikusteko eta bizitzeko herria

Hondarribiko Udala
Euskara Zerbitzua

Tel: 943 644300 - Kale Nagusia 20, 20280 Hondarribia

BHUTAN 70EKO HAMARKADA arte erabat itxia egon zen turistentzat, eta ondorioz, Bhutanen sartzeko aukera askorik ez zegoen ordura arte. Lan bereziak egitera zihoaztenek edota Bhutaneko erregearen bisatu berezia eskuratzzen zutenek baino ez zuten Tibet eta India artean kokatuta dagoen herri honetan sartzeko aukerarik.

Turismoa onartu denetik, gainera, gauzak ez dira hainbeste aldatu. Izan ere, urtean 6.000 turista inguru baino ez baitira sartzen bertan. Sartu nahi duen turistak eguneko 200 amerikar dolar ordaindu behar izateak zerikusi handia izan dezake. Zein da hain garesti izatearen arrazoiak? Euren tradizioa eta kultura mantentzea-egatik egiten dutela erantzungo du beti bhutandar batek. Herri berezia izaten jarraitzeko egiten dutela. Turismoaren masifikazioak kultura honekin bukatu dezakeelakoan. Nepal eta Tibet dira euren erreferentzia aipatuenak. Ez dute euren herria Nepal edota Txinaren menpe dagoen Tibet bezala ikusi nahi.

"Pribilegiatu" bakan batzuen esku geratzen da, hortaz, Bhutanen sartzeko eta "pribilegiatu" horietako bat izateko aukera izan nuen nik, nirekin dokumental bat egitera joan ziren beste sei lagunekin batera.

Bhutanera bidaia

Bisatu eta paperekin hainbat buruhauste pasa ostean, Bhutanera iristeko bide desberdinak daude. Orain dela gutxi arte denak hegazkinez joaten ziren, lurreko mugak turistentzat itxita baitzeuden. Delhitik, Calcuttatik, Katmandutik edota Bangkoketik hartu daiteke Bhutaneko aireportu bakarrera —bertako mendiek ez dute askoz

Urtean 6.000 turistak du Bhutanen sartzeko aukera. Budismoa arnasten da bertan, eta erregio batzuetan ez da tabakorik saldu ere egiten, airea ez kutsatzeko. Besteak beste, Thimphu-ra garamatza artikulua, semafororik ez duen munduko hiriburu bakarrera.

JON GARAÑO

Argazkiak: Aiala Fernandez

gehiagorako lekurik uzten— doan hegazkina.

Bidaia hegazkinean bertan hasten dela esan daiteke. Eguraldi ona egiten badu Himalayako mendi tontor altuenak ikus daitezke-eta, batik bat Katmandutik irteten den hegazkinean. Baina ikusgarriena, dena den, Paroko aireportura gerturatzeko goazen heinean ikusten dena da. Mendi tontor izugarri handiz inguratutik jarraitzen dugunean, hegazkineko komandanteak lur hartu behar dugula esaten digu. Ezin liteke! Menditar eta laino horien artean ezin da lur hartu! Baina bat-batean hegazkinak manio- bra azkar bat egin eta Paroko aireporturako bidea hartzen du. Hegazkinean goazen gehie- nek ezin dugu sinetsi, baina pilotuak inongo zailtasunik gabe hegazkina aireportuko zoruan jartzea lortu du. Inoiz izan dudana lur hartzerik emoziozkoena, dudarik gabe.

Hegazkinetik irtetea jendearen artean satis- fazio aurpegiak nabarmenak dira. Eta ez baka- rrik lur hartzetik airoso irten direlako. Gehie- nek jende askok iristerik izan duen leku bat bisitatzeko ari direnaren sentsazioa dutelako, baizik. Nabaria da. Gainera, ikusten diren lehen irudiek ez dute bidaiaria dezepzionatzen. Aire- portua bera harrigarria da. Bhutandar estilo arkitektonikoko eraikina dugu, motibo budistez josia, mendiz inguratutik. Bhutandarren janz- kerek ere atentzioa deitzen dute. Den-denek jantzi tradizionala daramate soinean. Gizonez- koek gona moduko batean bukatzen den Gho izeneko jantzia, eta emakumezkoek, berriz, pieza bakarreko tela luzea, Kira.

Bhutan

Pribilegiatuentz

- Autokarabana, Karabanak eta Erremolkeen exposizioa.
- Furgoneten eraldaketa tailerra.
- Mc Louis autokarabanen alokairua.

Concesionario para:

Polig. Indus. Aldaba, z/g • 20400 TOLOSA • Tel: 943 65 50 85 • Faxa: 943 65 50 86
E-mail: admin@caravanastolosa.com • www.caravanastolosa.com

Aireportutik irten eta turista bakoitzak bere gidaria eta laguntzailea zain dauka. Bhutanen derrigorrezkoa da bidaia agentzia baten bidez mugitzea eta agentziek gidari eta laguntzaile bat jartzen dute beti turisten esanetara. Chetri eta Kentcho, gure kasuan.

Paroko aireportutik Thimphura

Irribarre batekin agurtu gaitu Kentchok. Chetri

isilagoa da. Kentchok oso ingeles ona hitz egiten duela deigarria da. Baina are deigarriagoa da jende gehienak ingelesez hitz egiteko inongo zailtasunik ez duela ikustea. Bhutan beti izan da independente, ez da inoiz ez britainiarren ez beste inoren kolonia izan. Zergatik hitz egiten dute, bada, hain ondo ingelesez bhutandarrek? Eskolak dzongkha, tibetar dialektoa, eta ingelesez ematen dituztelako. Garai batean ez zegoen

ako paradisu

ZALDIBIAKO UDALA

Notiziak, iritziak edo sentimenak
ilunpetik atera nahi dituenak
Argitan luze jotzea merezi duelako,
Urte askotarako, zuri!

Zaldibiako Udala: 943 88 03 57
Kultur Etxea: 943 16 03 38
www.zaldibia.net

Bhutanen behar adina irakasle, eta bere isolamendu politikaren salbuespen moduan Ingalaterra eta bereziki Kanadatik irakasleak ekarri zituzten Bhutanera eskolak emateko. Emaizta: Ia jende denak ingelesez ondo hitz egiten du.

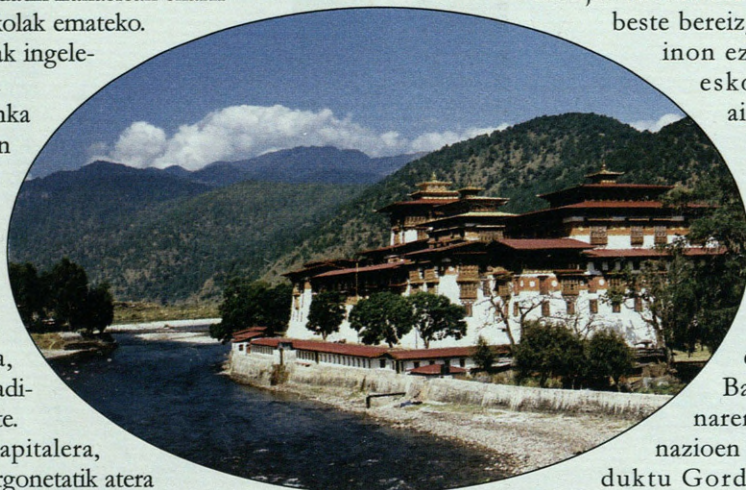
Kentchok gure ehunka galderei erantzuten dien bitartean, Chetrik bidezidor batetik gidatzen du, mutu, furgoneta. Bide ertzak jendez gainezka daude Paroko herritik irten garenean. Gehienak umeak dira, eta den-denak jantzi tradizionala soinean daramate.

Thimphura goaz, kapitalera, baina ezin izan dugu furgonetatik atera gabe gelditu, ume batzuek eurekin jolastera joateko keinuz gonbidatu gaituztenean. Futbolearen aritu gara pixka batean, denen gozamenarako. Hasierako mutil talde txikia handitzen doa, inguruko umeek mutil talde bat gu bezalako atzeritar batzuekin jolasten ari direla ikusi dutenean. Segundo batzuetan hasierako zortzi bat laguneko taldea berrogei bat inguruko talde bihurtu da. Eta, jakina, futbola baino kaos txiki bihurtu da jolasa. Horrelako batean, baloia bidetik irten eta sasi batzuetara erori da. Baloiaren bila joan eta sasiak marihuana landareak direla ikusi dugu. Txerri-jana bezala ezagutzen dena Bhutanen, txerriek jateko ematen zaien sasia baita marihuana. Txerri-jan ugari dago Bhutanen.

Txerri-janaren "shocka" eta gero, furgonetara sartu eta Thimphurako bidea hartu dugu. 65 kilometro baino ez dira, baina errepideen ezaugarriengatik, kurbaz beteak, 3 ordu inguru behar dira Thimphura iristeko. Chetrik beste turista batzuei entzuna die European eta Ameriketako 180Km/h-tik gora ibiltzen direla kotxeak, baina bere errekorra Paroko aireportuko bide zuzenean egina dauka: 80Km/h.

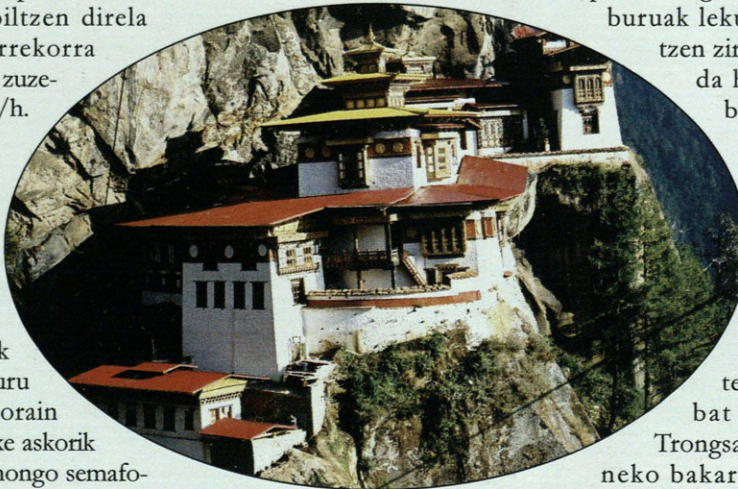
Thimphu, hiriburua

Thimphura iritsi garenean, ezin dugu burutik kendu munduko hiriburu txikienetako batean gaudenaren sententzia. Semafororik ez duen munduko hiriburu bakarra da. Egia esan, orain gutxi arte ez zegoen kotxe askorik eta, ondorioz, ez zuten inongo semafororen beharrik. Baina azken urteetan trafikoa nahiko hazi da eta motibo budistez dekoraturiko kabina moduko batetik poliziak trafikoa alde batetik bestera gidatzen du, mugimendu elegante batzuen bidez.

Goiko irudian Punakha herria ikus dezakegu. Bertako dzonga herria bera baino handiagoa da.

Taksango monasterioa da beheko argazkian dagoena. Arroka batetik zintzilik dagoela dirudi.

Trafikoko kabina ez beste, motibo budistak nonahi ikus daitezke Bhutanen. Kaleetan ere monje askotxo ikus daiteke. Eta Bhutanen

beste bereizgarri bat munduan beste inon ez dauden moja budisten eskolak dira. Budismoa airean dagoen zerbait da, eta gainera airean dagoen espiritualtasun hori politikara eramaten saiatu dira bhutandarrek. Horren emaitza da Bhutaneko erregeak 1971n Nazio Batuen egoitzan plazaratu zuen Barne Zoriontasun Gordinaren ideia, zeinaren arabera nazioen aberastasuna Barne Produktu Gordinaren arabera neurtu

beharrean, euren hiritarren zoriontasun mailaren arabera neurtu beharko litzatekeen. Horrez guztiaz gain, gaur egun Bhutaneko monarkia munduan dagoen estatu konfesional budista bakarra ere bada.

Budismoarekin lotuta daude, Bhutanen ia dena bezala, dzong izeneko etxetzar erraldoiak. Zuriz margotutako tenplu izugarriak dira dzongak. 20 distrituetako bakoitzak bere dzong-a du eta bertan administrazioa zibil zein erlijiosoa biltzen da. Thimphukoa da, hiriburua den heinean, handiena.

Punakha, Trongsa eta Bhumthang

Thimphuko dzonga ikusgarria da, baina Punakhakoa are ikusgarriagoa. Batik bat herria bera baino handiagoa delako dzonga. 1955era arte Bhutanek bi hiriburu zituen, udakoa Thimphu eta negukoa, berriz, Punakha. Eguraldia tropikala da Punakhan eta

Thimphuko neguko hotzetik ihesi, estatu buruak leku batetik bestera mugitzen ziren. Gaur egun Thimphu da hiriburua, bai negu eta bai udan, baina monjeek Thimphutik Punakhara mugitzen jarraitzen dute eguraldi sasoiakin batera.

Thimphutik Punakhara 70 bat kilometro dago. Egun erdia behar da bidea egiteko. Eta beste egun oso bat behar da Punakhatik Trongsara joateko. Bidea Bhutaneko bakarra da, estutzen joaten dena, eta amildegia ere nabariagoa egiten da.

Trongsakoa Dzonga ere ikusgarria da. Hau ere herria bera baino handiagoa eta herrira iritsi baino askoz lehenago ikus daiteke, dzongaren teilatu horia oso deigarria baita. Dena den,

Trongsan ez genuen denbora askorik egin. Gure helburua Bhumthangera iristea baitzen, eguzkia sartu aurretik.

Bhumthang berez ez da herri bat, hainbat herri biltzen dituen komunitatea baizik. Bhutanen erdi-erdian kokatzen da, eta bertan, berez Bhutan osoan oso nabaria den espiritualtasuna nabaria- go egiten da. Dzong, monasterio eta erlijio jaialdi kontzentrazio handiena duen lurraldea da. Tsethu izeneko jaialdi erlijioso hauetako batera joateko aukera izan genuen, non herriko jendearen aurrean monjeek euren dantza abileziak plazaratu zituzten. Mendeetan zehar egin izan diren dantza akrobatikoek herri xehe guztia biltzen dute euren baitan. Dena den, gazteen artean, 1999an telebista legalizatu zenetik, onarpena galtzen joan da.

Bhumtango erregioko beste berezitasun bat da, adibidez, airea ez kutsatzeko ez dela lurralde osoan tabakoa saltzen. Gainera ezin da ez inongo animaliarik ezta landarerik ere hil. Budismoaren esentziazik araututako lurraldean gaudela dirudi.

Eta azkenean, Taksang

Gure bidaiako azken egunetan mendebaldera jo, edota aireportutik gertu dagoen Taksango monasteriora joateko aukera genuen. Asmoa mendebaldera, Mongarrera, joatea zen. Baina bisitatzen genuen lekuetan pentsatutakoa baino egun gehiago egin genuen,

azkenean atzera-buelta egitea erabaki genuen. Taksango monasterioa ikustekoa zela behin eta berriro esaten zigun Kentcho gure gidak, eta azkenean Taksangera joatea erabaki genuen.

Taksangerako bide luzea txanpan egin genuen. Gazez, Bhutanen hain ugalduek dauden luxu gutxiko baina xarma handiko hotel batean lo egin, eta hurrengo egunean, Taksango monasteriora doan bideari ekin genion.

Furgoneta mendi magalean utzi eta hortik aurrerako bidea oinez egin behar da. Mendian ibiltzen denaren-

tzat mendi-buelta, baina makina bat izerdi bota genituen hain ohituak ez gaudenok. Taksango monasterioko lehen arrastoa ikusi genuen arte. Egia esan, lehen aldiz ikusi nuen, oraindik urruti, dezepzionatua sentitu nintzen, eta nire buruari sinetsarazi nahian nenbilen ikusten ari nintzena ederra zela.

Bidean gora egin genuen monasteriora gehixeago gerturatzeko. Momentu nahiko luze batean begi-bistatik galdu egiten da monasterioaren erreferentzia, baina berriro begiz begi ikusten denean... izugarria da ikusten dena! Monasterioa arroka batetik eskegita dagoela dirudi. Behin eta berriro galdetzen diozu zure buruari, nola den posible monasterio bat hor erakitzea. Taksangerako bidean botatako izerdiek merezi izan dute, eta baita Bhutanera joan izanak ere. ■

INSTALAZIO BERRIA

• 1.300 lagunentzako lekua • Partzela hesituak eta gune zabala hesitugabea • Partzela bakoltzean ura, argindarra eta estolda • Bungalow telebistarekin alogerean hartzeko aukera • Ostatura • Logelak literekin, eta pentsio erdia edo osorako prezio bereziak • Ur beroa doan

ERROTA-EL MOLINO kanpina

Mendigorría, Nafarroa

Tel. 948 34 06 04 -Fax 948 34 00 82

E-mail: info@campingelmolino.com Web: www.campingelmolino.com

Mila aurpegiko hiria

Helsinki

JON KORTAZAR

Argazkiak: V. Ferretti

ABIOIAK LURRA HARTU zuenean, ez nekien nolakoa zen hartzen ninduen herria: Finlandia. Goitik ikusita pinuek eta izeiek ematen zioten berde kontrapuntua lakuen eta itsasoaren urdinari. Baina aireportuaren hoztasunak bat egiten zuen, eguzkiak diz-diz egin arren, kanpoan zegoen hotzarekin.

Helsinki! Ez nekien nik Hamelin (Hämeenlinna), txirulariak haurrak eraman zituen herria, Finlandian zegoenik. Hamelin bezain arrotza zitzaidan Helsinki. Ez dut ondo gogoratzten aireportutik tren geltokirainoko bidea. Ordenagailuko disketean grabatzen duen artxiiboak beste artxiibo bat estaltzen duen moduan, hiri moderno guztiek erakusten duten anonimotasunak estali zuen lehen irudi hori. Helsinkiko tren geltokiak nagusitasun berezi bat du: operako dekoratu baten parte balitz bezala, bere fatxada borobilarekin, bere dorre bereziarekin, eta *art nouveau*ren barnean koka ditzakegun bere eskultura erraldoekin. Dorrearena misterio bat zen niretzat, ez zuen hark inguruarekin lotura askorik, gero jakin nuen Finlandiako Turku herrian bat dagoela eta finlandiarrek izaeraren sinbolo gisa hartu dutela.

Finlandia herri ezezaguna da askorentzat. Kronika honen egilearentzat ere halaxe zen, bertara joan aurretik. Diseinuaren herrian, Helsinkiko erritmo lasaian murgilduko gara.

Erritmo txikiko hiria

Tranbia duten hiri guztiek bezala, erritmo bereziko hiria da Helsinki: lasaia, motela, erritmo txikikoa, *petit poète* bat eskatzen ari balitzaigu bezala, txikia eta motela den bezala presidentearen etxea, soldadu bakar batek zaindua... Helsinkik argi bereziarekin hartu ninduen. Agian, argi hori ni hartu ninduen taldetik ere bazetorren. Alemaniako unibertsitateetan badira erakunde bereziak, Collegium deituak, -hain bereziak ezen izena ere ez baitute alemanez- zeinetan irakasle doktoreak eta ikasle doktoregaiak gai bakarra lantzen duten. Nire Collegium honen izena *Imaginatio borealis* da eta kideek lantzen duten gaia "Iparra": "Iparra Borges en literatura", "Iparra Suediako literatura". Eta hantxe zen talde osoa, irakasle eta ikasleak Helsinkin "Iparra" sinbolotik errealitatera ekarri nahian. Poetak idazten duenez: "Bidaia guztietan beti dago bidaia irakusezina, maleta ezkutua, inork begiratzeko ez duen aurpegia". Bidaia horretan horixe zen nire funtzioa, ezezagunarena, arrotzarena. Ezin da paisaia begiratu, bizi duzun eta bizi zaituen bidaia-taldearen begietatik ez bada.

Helsinkiko katedral kristaua.

camping
IRATXE

IREKI BERRIA

www.campingirratxe.com

948 55 45 55

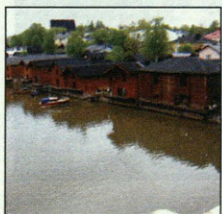
camping
IRATXE

Eta ikasleok eta irakasleok, ene lagunok, lanera zetozen Helsinkira. Lehen egunean –halaxe dira alemanak– ez genuen bazkaldu, eta zuzen-zuzen joan ginen Finlandiako Museo Nazionalera (Kansallismuseora). Egia esateko Museo Nazionala bat-batean bihurtzen da Museo Etnografikoa. Herri gaztea da Finlandia, eta Erdi Aroko elementu asko eta asko zurezkoak ziren eta galduak daude. Erdi Aroko artean bikingoen eta lehen aro baten aztarnak ikustean, zirrara berezia izan nuen, denborarik denbora hatz batek marra bera egin izan balu bezala. Eta handik, arnasa hartu gabe, bizitzaren indarrak bultzatuko balitu bezala, ikasle-talde alemaniarra *Alvar Aaltok* egin zuen Finlandia-talo-ra (Finlandia Jauregia), Orkestra Filarmonikoa jotzen duen egoitzara. Han, sarrerako zutabeak eta estalkia denborak janda agertzen badira ere, areto

nagusiak ikaragarritzko soinu argia uzten du, sentiberatasunak agertzeko arkitekturaren teknikaren beharra balu bezala. *Aalto* hitzak olatu esan nahi omen du, eta halakoxeak dira bere eraikinak, malgutasunari, uhinari omenaldi egiten diotenak...

Museoz museo

Gerora beste hiru museo ikusi nituen Helsinkin, dena jakin nahi zuten ikasle eta irakasle haien erdian, Iraken kazetariak joan ziren bezala, talde hartan "enpotratua". Ateneumin taidemuseo-a, Arte Ederretakoa, zen bata. Finlandiako mitoak azaltzen zituzten margoak zituen, baina baita Van Gogh arraro bat. Oso gomendagarria den Kiasma, Arte Garaikidearen Museoa (Nykytaiteen Museo) bestea. Benetan estimagarria da, bertan bisitariak arte garaikidean parte hartzeko beta baitu, eta tokiaren eta artearen subjektu sentitzen da maiz, Alizia berri bat balitz bezala, lurralde miresgarrian. Eta hirugarrena Designmuseoa (Diseinuaren museoa) izan zen, bere egunerokotasuna edertzeko ahaleginean gogoangarria egin zitzaidana; beti miretsi ditut gure bizitza errazteko tresna egokiak egin dituztenak. Badute begia, nik

Goitik behera,
Helsinki portua,
Katedral ortodoxoa,
Porvoo herriko etxe
tradizionalak erreka
ondoan eta Arte
Garaikidearen
Museoa.

ez dudana, baina idatzi behar honek moteldu dizkit praktikarako aukerak. Horregatik, agian, beti geratzen naiz eguneroko tresnei begira, nork asmatu zituen pentsatuz, nola ikusi zuen lehenago ez zegoena...

Diseinua kirol gorena da Finlandian. Mari-mekko edo iittala marka ezagunak dira eta nonahi aurkitzen dira, baina Pohioiesplanadi kaletik abiatuz gero, denda bereziak ikusteko beta du bisitariak. Ikea etxeak Finlandian eginiko diseinua hartzen omen du maiz, gero merkeago eta zabalago guri eskaintzeko asmoz. Artek dendak (Eteläesplanadi-n) adibidez, sukaldeko altzariak eskaintzen ditu eta ehunak, eta poltsak, Alvar Aaltoren alabak diseinaturik egoitza harrigarri batean.

Alokairuan hartu nuen gelak horman zuen posterrean "Helsinki, mila aurpegiko hiria" jarzen zuen –ingelesez, noski–, eta etxeen atarietan agertzen diren eskulturazko aurpegiak berri ematen zuen. Mendearen hasieran arkitektura zibil berezia asmatu zuten finlandiarrek, eta Erdi Aroko legendak kontuan hartuz hango pertsonaia zizelkatu zituzten etxeetan: mamuak, ogroak, pertsonaia bereziak... eta mila lekutan (Aleksanterikatuko –*katu*, kale da finlandieraz– etxe dotoretan) agertzen da Erdi Aroko lilura hori, fantasia hori... legendak harri bihurtu izan bailiran.

Ahokotasunaren nagusitasuna agertzen da, neurri berean, poesiari eta musikari zor dioten ezagutzan. Nire jakinzale taldeak beste bidaia bi egin zituen. Bata Porvoo herrira, han datza Runeberg poeta –bere jaiotzaren berrehungarren urtemuga ospatzen dute aurtentzen–, suedieraz Finlandiako identitatea babestu zuena. Bestea Heinolara, hemen Joan Sibelius musikariaren etxea dago, eta baratzean bere hilobia, izeiez inguratutik, basoaren erdian...

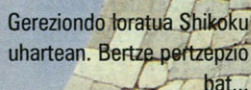
"Bidaia guztietan dago ikusten ez den bidaia-ria", esan zuen poetak, "eta bere ekipajea daude ametsak, gertatu ez zena, baina inoiz posible izan zena, albora utzi genuena, beste bizitzak; berak gordetzen du bidaia sekretua". Agian, bidaia honetan niri tokatu zitzaidan papera hori betetzea, eta paperean sekretuaren bila abiatzea. ■

JOLASTOKI J A T E T X E A

Makalen etorbidea, 24 • NEGURI (Getxo) • P.K. 48990
Tel.: 94 491 20 31 | Faxa: 94 460 35 89
Posta elektronikoa: aboa@jolastoki.euskalnet.net
Web orria: www.jolastoky.com

ziazten baitute elkarri trukatzea. Bi eskuez jasozten dute, goitik behiti aztertu, aldezt eta ifrentzut, OOOOOOOOOOOOOOOOOOOO barna batez estimatuz. Gero, kontu handiz sartzen dute, hondatuko ez den nonbait, eta erreberentzia dotorean makurtzen dira.

Esplika tezaiozu zure lagunari zerk bereizten gaituen japoniar eta europar: Hemen Machiavellik errana utzi zigun Helburuak duela Bidea justifikatzen. Hau da, ez du inportarik kakaz edo odol ez iristen zarenentz tronura, tronua zure egiten duzun ber. Zer inporta dio katu zuri edo beltz, saguak harrapatzen baldin baditu, zioen Gonzalez presidenteak estatu terrorismoaz mintzo. Jomuga jo.

Japonian, ordea, Bideak du garrantzia. Manerak. Japoniarrak luzaz ari daitezke eztabaidan, gaiari muntarik eman gabe. Lagunartean aritzeak du lehentasuna, solasteko moduak, partikatzen den denborak. Gereziondoak loratzen direlarik, udaberri hatsarrean, ikusiko dituzu hiritarrak parke eta baratzetan bilduak, zuhaitzei so. Hiru

Udaberria

Nihonen

Japonia

LAGUN BATI BEGIAK ESTALI, eta Shinjukura eraman. Kendu tapakia eta joan zaitez ihesi. Munduko populatuena duzu Tokioko metro geltoki hau, milaka langile eta ikasleren lasterraren juntagune, koreografia xauli izugarrian, bakoitza bere lerro ikusezinean barrena kurri, elkar ukitu ere egin gabe. Xinaurritegi handiaren muinean zaude. Begiratu istant batez atlean: herri lukainka da Japonia, eta lehorraren faltan, lurpean zulatu behar izan ditu hiriak eta korridoreak –eta itsasoan aireportuak, Osakakoa nola, zabor gainean–.

Honenbertzez, laguna larri duzu, eta argibidea eskatzekotan inurri presatu hauetako edozeini, hura bere lerrotik aterako da, bereak eta bi eginen ditu haren galdea konprenitzeko, eta bertzeren bat geldiaraziko du ez baditu guztiak berekin. Oharra: japoniar gutik daki ingelesez, eta hobe dukezu sakelean kaiera eta arkatza eramatea, komunikatresna. Halaber, gure esku-keinuaren kodeak ez du bertan martxatzen. Orokorrean: Europar ikasitako pitokeria sozial guziak ahantzi, eta saia zaitez hangoak ikasten... jostabidearen ederra!!!

ASISKO
URMENETA

Japonia
xinaurritegi
erraldoia da.
Xinaurriek
ilaran osatzen
duten langile
batailoia
ekarri digu
Asiskok,
baita ilarra
horrek
marrazten
duen
irribarrea ere.

egunaz irauten du lilialdiak, eta irratia erretansmititzen dizu bedatsearen pasea, eskualdez eskualde, Okinawatik Hokkaidoraino. Gau eta egun ospatzen da ederraren efimerotasun hori, jende artean, aire agerrean; Sakuraren edo gerezi-tzearen urrin sotila giroan.

Erran lagunari ez dezala adaxka hori ukitu: berez erori behar baita lilia, hil eta, haize meheak eramanik. Garai bateko samuraiek ere Bushido, edo Bidea zeukaten filosofia. Manera. Edertasuna. Efimerotasuna. Hobe norberaren buruaz bertze egitea, bizi arteko desohorea eraman behar izatea baino.

Harakiria bezain lazgarria eginen zaio zure lagunari Japoniako bertze ohitura bat: xapinena.

Etxe batean sartzean, zapatak ezkaratzean utzi behar dituzu, eta koxka batera iganik, etxeko xapinak edo txinelak eman. Logelara joanez gero, tatami gainekoa bera, etxeko xapinak atean utz, eta oinutsik sar. Demagun komunera joan behar duzula: orduan, etxeko xapinak eman, komuneraino joan, ate aurrean xapinak utz, eta komunekoak eman, orokorrean plastikozkoak. Komuneko lana bururatu eta, ez ahanztz plastikozko xapinak bertan uztea, etxeko xapinetan joan logelarraino, eta ez sekula barreneira sar oinustu aitzin.

Egin kontu zeremonia bera errepikatu behar duzula etxe, tenplu, gaztelu eta ostatuetan; eta hargatik ere, beti agertuko da euskaldun bat komuneko xapin plastikozkoek tatami gainean, bertakoen eskandalagarri.

Pausa eta lana

Ohitura goxoen artean Onsen, edo bainuetxeak. Egunaren bukaeran japoniarrak lasatzera jotzen du: dutxa luze eta ardurazko baten ondotik, xaboia eta xanpua behin eta berriz, putzu beroan sartzen dira goxo goxo. Bertan solaz, mediatu, harreman sozialak egin... Burua murgiltzea ordea, gaizki ikusia da.

Ez da ez harritzekoa pausatu behar hori: xinaurri diziplinatu hauek leherturik finitzen baitute eguna, lan eta lan egin beharrez. Gizonetako gehienak argitu gabe ateratzen dira etxetik, emaztea eta seme alabak esna ikusi gabe —andre gehienak etxeko bilakatzen dira ezkondu eta, ordura arteko lanbidea utziz—. Gizonak metroan gosaltzen du, eta metroan afaltzen gero, lanetik atera ondorean. Etxerako orduko, denak lo daude berriz. Eta pasa gau on! Igandean sobera unatua dago familia zernahi egiteko, eta indarrak biltzen ematen du eguna. Eta haste berriz. Eta urtean aste bat opor.

Ezkerretik eskuinera:
Budaren urtebetetze eguna Tokion; ohitura eta modernotasuna uztartzen ditu Japoniak ezteietan ikus dezakegunez; eta Miyajima uhartea; parean, Hiroshima.

motako baitute musuak, esparru pribatuko afektu, eta asaldata egiten dira pot kasto bi emanez gero. Gazte zein zahar. Erreberentzia lunbarra harren, neskei eta mutilai. Unisexa.

Ainuen xerka

Meiji izeneko aroan, Japoniak modernizatu nahi izan zuen bere burua, eta Mendebaldearen pare eman; aria horretaz, Samuraien izpiritua errotik ezabatu, armada erregularra eratu, eta Ainu herria masakratu egin zuten, bertzeak bertze. Biziki Mendebaldeko. Yezo izeneko uhartearen inguruan bizi ziren Ainu iletsuak, ehiztari eta arrantzale, beren hizkuntza eta zibilizazio propioak dituztela. Eta Japonia harroak dena kendu zien: chiza eta arrantzarako eskubidea, hizkuntza, duintasuna. Bai eta Herriaren izena bera ere: Hokkaido bataiatu dute Yezo uhartea, "Ipar Itsasorako Bidea" edo halako zerbait. Gaur gero, nazioaren ordezkapena ia erabatekoa da, eta zenbaitzuek ukatu ere egiten dute badenik ere. Ainu Herriaren aldeko elkarteburuek ere ez dakite Ainueraz, eta kultur ekimenak artesania eta museistikara mugatzen dira. Tokioko unibertsitatean, berriki arte, aritu izan da Euskara eta Ainuera irakasten zituen irakaslea. Erretiroan da egun.

Sapporo hiriburua eski estazio makro eta

Izan ere, Bigarren Munduko Gerratik desegina atera zen Japonia, superpotentzia duzu gaur egun; 60 urtetan, nola egin du? Aisa! Jendearen bizkar; ultraliberalismoa, maskararik gabea. Metroan jendea zutik, lozorroan. Edo 9. belaunaldiko ordenagailuan azterka. Neka-porraturik. Neskei ohartzuz gero, konturatuko zara oin puntak barru aldera dituztela, geldirik berdin ibilki. Zer ote, eta edertasun kanona: inuzentzia puntua omen dizu. Eta bide batez, erraiozu lagunari neska bat ezagutzean, musu parerik ez duela eman behar. Adierazpen inti-

makabroa da: diskoteka, putiklub eta barez josia.

Jateko berezitasuna: bildoskia. Edateko: bertako garagardoa. Perbertsio posibleak: denak.

Baina hainbertze konturekin ahatzendu dugu zure laguna! Kezka guti gero; Shibuian zehar dabil, neoizko iragarki zigantepean, xinaurri festalierren artean, bertako pitokeria sozialak ongi ikasirik. Eta hala deskubritu du populu jendakina, eskuzabala, prestua eta irrizua. Hala ere, zure lagunak daramatzen plastikozko xapin horiek... ■

"LURRA"
Naturako zerbitzu turistikoak
J. Ramón Aguirre "Mánon"
Tel. 943 18 02 53
615 781 287
E-mail: lurra@pirineum.net

www.pirineum.net

Pirinioak pausoz pauso

Murgil zaitez inguru paregabe honetan, aditu eta natur maitaleen laguntzaz

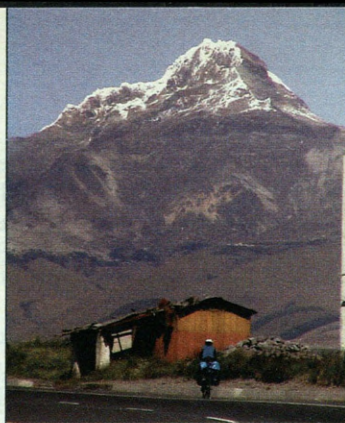
Gainez gain, itsasotik itsasorako zeharkaldiak

1. Madalenas - Banyuls - Eynat (7 etape) • 2. Eynat - Tavascan (7 etape)
3. Tavascan - Pigna (7 etape) • 4. Pigna - Solagosa (7 etape)
5. Solagosa - Hondarribi (7 etape)

Sormena

zubi

Ekuador

EKUADORRERA IRISTEKO imajina litezkeen bideen artean bat hautatu genuen guk: sormenarena. Erretereriako Mikelazulo Kultur Elkartearen ekimenez poeta, margolari, aktore eta musikariz osatutako taldea elkartu eta ideiak ereiteari ekin genion. Ekuadorrera zerbait berezia eramán nahi genuen. Hilabete batzuk beranduago, hazitakoari lehen kimuak irtén zitzaizkion: *Zubibegibidezu* izena jarri genien kimu horiei guztiei. Besteak beste, *Zer ote da Ekuador?* ikuskizuna sortu genuen, txotxongilo, poesia, musika eta margoa uztartuz. Ekuadorren igarotzera gindoazen hamabost egunetan, ikuskizuna gu eta haien arteko zubi izatea nahi genuen.

Ameriketara abiatu aurretik, ordeá, lan eskerga egin behar izan genuen. Posta elektronikoa mezulari fidel bilakatu zitzaigun, Ekuadorreko kontaktuekin komunikazio eguneratua ahalbidetuz.

Kontaktuak aipatu direnez, horra hemen lehená: CONAIE (Confederación de Naciones Indígenas del Ecuador). Elkarte honek herri amerikarren –kitxuen, txatxien, guaranien, shuarren– duintasunaren defentsan lanean dihardu hainbat esparrutan. CONAIE altxamendu zenbaiten bultzatzaile izan da azken urteetan, beti ere indigenen ahotsa bozgorailuz aldarrikatzeko. Hauteskundeñ zirikituñtan ere Lucio Gutierrezekin koalizioa osatu zuen konfederakuntzak, hau goberñura iristean helduko zitzaieñ ekaitza sumatugabe. Egun hausturak lotzen ditu.

Kontrastez betetako hiriburua

CONAIEko kideak zain ziren aireportura iritsi ginenean. Lehen agur bizkorren ondoren, gene-

Ekuador herri ezberdinez osatutako herria da. Kultura handiko lurraldea, hizkuntza eta tradizio aberatsekoa. Sormena zubi eginda, egun indigenak nortasuna mantentzeko egiten ari diren ahalegina ezagutzeko parada izan zuten Mikelazuloko kideek.

ASIER
SARASOLA

ramatzen maleta eta kaxa guztiak jeep batean sartu eta autoetan ekin genuen Quitarrantz. Sumendiz inguratutako 40 kilometroko bailaran kokatuta dago hiriburua. Suzko mendien oin, belaun eta izterretaraino kasik, etxeak uholdean jausten dira goraka. Iluntzeaz zen larunbata. Kalean trafikorik ez apenas. Planifikazio karratuen ereduá jarraituz, amaitu gabeak ziruditen etxe eta espaloien artean galtzen ziren etorbide zabalak. Hormek, ahots anonimoen kaligrafiaz, hamaika aldarri egiten zituzten urtutako margoez.

Bidaia-lagun paregabeak izan genituen Nidia, Nelly eta Enperatriz. Etsipen hitza ezagutzen ez duten emakumeak, herrien eskubideen borrokari gartsuak, komunitateñ duintasunaren ahotsa.

Quiton egin genuen lehen gau hartan ezagutu genuen Marialuz Albuja olerkaria. Adiskide izan ginen, oroituz, sei soka, rona... eta poesiak, eztrariak urratu arte. Berari esker, hurrengo egunean, Trilce izeneko kafe antzokian Ekuadorreko hainbat olerkari, margolari, abeslari eta abarrekin saio inprobisatu bat egin genuen, txalaparta eta gitarraren erritmora.

Pichiyaku basatia

Emanaldi eta hiriko urduritasunetik atera ginen. Goizeko 6etan, zerua argitu berritan, iparralde-rantz jo genuen, Esmeralda probintziara. Izen bera duen hirian hitzordua genuen, Bizitza eta Hitza Fundazioak zenbait hezkuntza arduradunekin batera Txatxi herriko eskolentzat prestatutako eskola liburuen aurkezpena egiteko. Hurrengo geltokia: Borbon izeneko kaia –Cayapas ibaian garrantzitsuena omen da–. Esklabutza garaian Afrikatik heldutako itsasontzi batek hondoa jo eta bertan bizitzen gelditutakoñ oinordekoek osatzen dute bertako populazioa. Borbondik motorezko enbor-ontzian ia hiru orduko bidea egin genuen. Landaretza lotsagabe azaldu zitzaigun, berde koloreko ñabardura guztiekin. Ipurtagiek bi ertzak distiraka markatzen zituzten, gauero lez, Pichiyakura iristeko.

Pichiyakun txatxiak zain genituen. Ibaiaren saihetsean, etxola, palmondo eta lokatz. Argindarra, gure gisan, iritsi berria zen. Han, emazteak lanean: ez bazen baratzean, sukaldean; ez bazen seme-alabekin, ibaian. Bestela, apaiz ebanjelista estatubatuarren entzun beharrean. Gizonetzkoak, aldiz, kanoekin atzera eta aurrera.

Etengabe airean ibili gintuztenak haurrak izan ziren. Nonbait, hamahiru jostailu berri ginen

ITSAS MENDI

Furgoneten eraldaketa
Autokarabaneñ alokairua

**Karabanak eta
autokarabanak**

E-posta: itsasmendi@itsasmendi.com / www.itsasmendi.com
Errep. Nazonala 1-20140 Andoaín (GIPUZKOA)
Tel.: 943 59 32 90 Faxa: 943 59 41 73

haientzat. Hurrekin gauzatu genuen gure egitasmoa hein handi batean. Oartzungo Haurtzaro ikastolako hurrek Euskal Herriko ipuinak marrazki bidez ezagutarazten zizkieten Pichiya-kukoei, eta alderantziz. Ipuin mordoa ilustratu genuen bertako kondairekin. Emanaldia ere egin genuen. Bertakoen erreakzio bitxiak oraindik ere ematen digu zer pentsatu.

Joateko garaia ailegatu zen eta irteterakoan, enbor-ontzian korronteari segika gindoazela, pittin bat gatzatu genuen Cayapas ibaia, gure mal-koekin.

Artoaren errebolta

Atzera hego-mendebaldera jo genuen ondoren, Andeen buztana igurtziz, Ibarra hiritik gertu dagoen Pucahuaico geltokira joateko. Kitxuak ezagutzeko beta izan genuen han. Artoaren inguruko herria dugu izatez, eta beste herrien antzera, gutxietsitako kultura topatu genuen bertan. Hiri bortitzaren aurrean hizkuntza, usadio eta lur propioak mantendu nahi dituen herria. CONAIEk lagunduta, tailerrak egin genituen eskola mordo batean. Gure egonaldiaren bigarren aste osoa igaro genuen bertan.

San Clementen eta Pucará-San Roquen oso emakume bereziak ezagutu genituen. Gobernuaren aurkako altxamenduaz hitz egin ziguten amona eder zenbaitek eta berreskuratu beharreko estimaz, aldiz, gazteenek. Bisita horietatik guztie-

tatik bat gogotik ezin kenduan gabiltza oraindik ere: Yuracruzeko komunitatekoei eskaini genien emanaldia, hain zuzen. Paramilitarrek basatiki zigortutako jendea ikusle izan genuen. Txaloak jo zituzten eta baita hitza hartu ere. Beren iritzi zorrotz sentituekin, ederki biluztu zituzten gure miseriak. Haien malkoak gure egin genituen.

Quitara itzultzeko ordua heldu zen. Aireportuan maletak aurrekoan baino astunago nabaritu genituen. Nork dio emozioek ez dutela pisurik? Ereindako fruitua besapean genuela itzuli ginen etxera. Ekuadorretik itzultzeko bide askotarikoen artean, ederrenetik. ■

Esaten dutena baino askoz gehiago

Gertaera historikoen gune dela esaten dute: wolframio metala hemen aurkitu zen eta bertan berretsi Lehenengo Karlistadari amaiera eman zion hitzarmena. Gainera, bertako Santo Kristo Hilzorikoaren imajina Barroko garaia Europar eman duen maisulanik handiena dela esaten dute eta bertan paseatzean erai-kuntza bikain eta jauregi zoragarriak miresten direla. Eta hemengo errellenu eta tostoen zapore ezitia gogoangarria dela ere esaten dute. Hori guztia egia da. Baina bertaratu gabe ez dago jabetzerik. Zatoz.

Esaten dutena da gutxienekoa.

Arantzazutik 20 km.ra eta

Loiolatik 26ra

duzu:

Bergara.

BERGARAKO UDALA

Gidatutako bisitaldiak **doan** Egutero.

Turismo Bulegoa - tf. 943- 77 91 28.

Mientras tanto dame la mano argitara berri da. Zertan da itzulpenaren garrantzia?

Ibilbideari begiratu behar diozu: Estonian izan naiz, Eslovenian, New Yorken... Harremanak zeharo estutu dira gaur egun. Erraztu, esan nahi dut. Garai batean ia-ia ezinezko zen New Yorkeko idazle batekin harremana izatea. Orain, berriz, ez da ezinezkorik. Eta, horregatik, itzulpenak gero eta garrantzi handiagoa du. Itzulpenak gu bezalakoen arteko harremana sortzen du, laguntzen du, komunikazioa pizten du. Lehen ere garrantzizko zen hori eta, gaur egun, are gehiago, eskuragarriago dituztelako haiek ere gure lanak, Interneten bidez eta beste. Mundua txikiagotu egin da.

Lehenengo, harremana, beraz, eta harreman horren ondorioz, elkar ezagutu nahia. Bitarteko da itzulpena...

Hori da. Dena dela, nik ez dakit lan denak itzuli behar ote diren, sistematikoki. Azkenean, interesgarri gertatu behar du lanak. Norbaiti zure lana interesgarri iruditzen bazaio, hortik abiatuko da itzulpena, hori da lana itzultzeko arrazoi nagusia. Nik garrantzi handia ematen diot itzulpenari. Berez, ez naiz lan asko argitaratzekoa. Vermeer-ek 35 koadro besterik ez zituen egin. Beethovenek, bederatzi sinfonia. Ni ere, gutxi egiteko zale naiz, baina egindako horri bide luze ematearen aldekoa. Eta itzulpena dela eta, jakinekoea da beti pixka bat beherago geratuko dela, ez duela jatorrizkoaren maila bera iristen, behin ere.

Asko idazteko zale ez, baina asko ibiltzeko zale bai...

MIEL A.
ELUSTONDO
Argazkiak: Zaldi Ero

Ez, ez. Asko idazteko zale naiz, gutxi argitaratzeko zale. Desberdina da. Idatzi egunero egiten dut. Argitaratu ez. Bide luzea egin nahi dut, eta gauzak patxadaz egitea gustatzen zait. Beste tempus batean. Ibiltzea dela eta, New Yorken, Estonian, Eslovenian, Alemanian, Irlandan, Bartzelonan, Madrilen... izan naiz... Garai berriak dira. Lehen, gure herrian bizi nahi genuen, gure kulturen. Gaur egun, beste da. Inportantzia handia ematen diot kanpora irteteari, hemen egiten duguna kanpoan

«Herria berri»

• PERTSONAIA •

Gure literaturak duen izenatarik bat da honezkero, eta haren izena bolo-bolo dabil hedabide, irakurle eta, are, idazle askoren ahotan. Amaitzen ez den bolada bizi du, urratsak egin eta egin etengabe. Oinarria finkatu zuen Bar Puerto emanaldia egin zutenean eta sendo ari da ordudanik. Honetaz eta hartaz hitz egitekoak ginen. Kulturaz eta literaturaz, "oro har", baina *Bitartean heldu eskutik* poesia liburuaren gaztelaniazko itzulpena kaleratu berri du eta hortik abiatu gara. Azkenean, kezka ere izan dugu. Galdera egin diot: "Uste duzu literaturaz ez beste gairen bati buruz egingo dugula elkarriketaren bat inoiz?". Irriarekin batera bat-batean loratu da erantzuna Kirmen Uriberen ezpain artean: "Ez nuke nahiko, ez?"

Kirmen Uribe

erakusteari. Alegia, erakutsi eta ikasi egiten dut erbestean, biak.

Zer ikasten da kanpoan?

Kontatuko dizut. Gure aita, osaba eta beste asko, Ondarroako arrantzaleak, Eskozia aldean ibiltzen ziren, eta dira. Lizentziarik gabe ibili ziren garai batean. Hango kostazainek-eta harrapatu egiten zituzten eta Eskoziako portuetara eramaten. Portu horietako bat Stornoway zen. Txikitan behin eta berriz

entzuten nuen etxean izen hori: Stornoway, Euskal Herriko arrantzaleak harrapatu eta hara eramaten zituztela, preso. Bada, Estonian nengoela, Eskoziako idazle bat ezagutu nuen, Allan Jameson, eta Stornowayko idazle baten liburua eman zidan; Kevin McNeill du izena honek. Eskoziako bizimoduaz ari da, itsasoaz. Haren bidez, aurkia eta ifrentzua ditut. Hemen, gure arrantzaleen bertsioa entzun nuen. Han, hangoena. Stornowayko jendea ezagutu nuen McNeill horren liburuan. Gai-

a ere bada poeta»

nera, nonbait, kontalari ona zuen idazle horrek bere aita. Behin, haur zelarik, galdetu omen zion: "Aita, zer da istorioak kontatzea?". Eta ondoko herri batera eraman omen zuen, aitak semea, eta han etxe batean sartu eta lapurretan hasi omen ziren. Gero, bueltan, esan omen zion. "Begira, ume, kontalari ona izatea lapur ona izatea da!". Euskaldunak lapur, eskoziarrak lapur eta, erdian, kontagintza.

Liburu bat dut eskuartean, Felipe Juaristirena. *Basalimoien usaina* du izenburu. Zer da literatura? Sentsazioa, mugimendua, sentimendua....

Oso izen polita, *Basalimoien usaina*. Nik esango nuke bizia dela literatura, ez bizitza, bizia baizik. Bizia da, etengabe aldatzen ari delako. Hizkuntza bera bezala, bizirik dago, eta kultura, eta literatura. Bizirik daude. Etengabeko mugimendua da literatura. Nik, orain artean, poesia landu dut gehienbat, eta esango nuke poesia ez dela pentsamendua, ez dela hizkuntza... emozioa baizik. Alegia, errealitateak zure baitan sortzen duen emoziotik sortzen dela esango nuke. Ez da erraz esaten, poesia

New York, New York

Joan ginen eta emanaldiak egin genituen. Batean, psikiatra bat etorri zen eta emanaldia eta gero kontatu zigun gaixotak, askotan, logikarik gabe hasten direla hizketan, ez dagoela haiek ulertzeko modurik. Baina, hala ere, berak jakiten duela triste dauden, pozik, haserre... Esan zigun euskara entzutean ere horixe sentitu zuela, ulertzen zuela, nahiz eta hitzen esanahia ulertu ez.

zer den. Pentsamendua filosofiarekin lotzen da. Poesia da, nola esango nuke, esan gabe duzun hori esatea. Marea gora denean, hondartza bustitzen du. Marea beheara denean, txirla, harri eta bestelakoak ageri dira hondarretan: horixe da poesia. Hizkuntzak uzten duen aztarnarik lehena da poesia.

"Poetak idazten du herriaren historia". Nola ulertu behar dugu Mohamed Choukriren esan hori?

Polita. Beste batek zera zioen, alegia, irabazleek idazten dutela Historia, baina galtzaileek kontatu. Nik uste bat datozela esan bi horiek. Milosz-ek zioen ez dagoela poesia mugatzerik: "Lirika da, edo narratiba". Ez, bien artean dabilela zioen, beste gauza bat dela poesia, beti. Bizitzatik argigarri diren irudiak jasotzea, horixe da poesia; haren ustez, behintzat. Irudi bidez bizitza argitzea. Choukri ere zuzen ari zen, baina herria bera ere bada poeta. Uste dugu idazleak beste inork ez dituela kontatzen istorioak egoki, hark bakarrik duela izaera poetikoa, baina herrian milaka pertsona daude ahalmen hori dute-

nak, bizitzaren lerro artean irakurtzeko ahalmen hori dutenak. Hamaikatan ikusi dut hori Ondarroan: sententzien bidez hitz egiteko modu hori-eta! Bizitza laburtzen dizute bi esalditan!

Herrian milaka pertsona duela izaera poetikoa diozu. Hobe bai, uste hori zabaldua balego...

Banaketa egin da eta horrek irauten du: ahozkoa, batetik, eta kultura, bestetik. Azken 30 urte honetan, literatura bere buruari bueltaka ibili da. Frantziako eskolaren kontuak dira, hizkuntzaren gaineko hizkuntza zuten helburu, muturreraino eramane zuten forma bera lantzea. Gaur egun, krisian dago argumentua bera, plot ingelesezkoa. Zergatik, gauza bat kontatu behar eta, eraiki behar duzu halako egitura bihurri eta dekoratu handia? Pertsonaiak bertan kokatuz joan, eta hau eta hori... Nire hurrengo liburua narratibakoa izango da eta hutsik ikusten dut eszenatokia, ez dago dekoraturik. Eszenatokiaren erdian, aktore bat besterik ez. Handikeriari gabe.

Midas errege zaitut. Hark zer ukitu, urte bihurtzen zuen. Zuk zer ukitu, literatura egiten duzu...

Eskerrik asko. Duela gutxi Silvia Plath-en testua irakurri dut jendaurrean. Bere senarrak kontatzen du nola idazten zituen Plath-ek hasierako poemak. Hiztegia hartzen zuen eta errotulagailu gorri batez, azpimarratu egiten zituen gustuko zituen hitzak. Euskal Herrian ere egiten da hori: "maindire", "oinaze", "lanturu"... badugu joera. Horiek ziren haren hasierako poemak, metrikari garrantzi handia emanez, asonantziari, erritmoari... Poemek indarrak ez zeukaten, ordea. Gero, bere barrura begiratzen hasi zen, bere baitako kezka eta motibo autobiografikoak hartzen, baina ez modu erraz batean jartzen, modu landuan baizik, orduantxe lortu zuen poema on eta gogoangarriak egitea. Bere modua aurkitu zuen. Literaturarako bidea, ofizio hutsetik haratago dago, jauzi egin behar da.

Estonia

Naturalista bat izan zen poesia emanaldian. Zazpi hizkuntzatan jardun genuen han bildu ginen idazleok. Emanaldia eta gero, afaria, eta naturalista hura gurekin. Zinta bat jarri zigun eta bertan, txorien kantuak. Esan zigun: "40 urtean ibili naiz txorien kantuak aztertzen eta zuei entzun eta kantu horietatik etorri zaizkit burura. Nahiz eta hitzen esanahia ez jakin, esan nahi zenutena ulertzen nuen, txorietatik zer esan nahi duten ulertzen dudana moduan". Bi toki, New York eta Estonia, eta gogoeta bat, antzekoa.

Bertsoa

DOINUA:
GREGARIO EDO
LAGUNTZAILE NAIZ

New York-en batek zentzugabeko
hizketaldien harira,
hizlari haien barruan zena
azaltzen zuen argira.
Estonian berriz, hitzik ez eta,
naturalista begira
txorien tonu-neurrira
ulermen soila desira,
ulertu gabe zentzua jaso,
transmititzea hori da,
hitzak hizkien bilduma soilak
baino gehiago baitira.

Aitor Mendiluze

Estonian nengoela, Norvegiako poeta bat ezagutu nuen, Jan Erik Vold. Hark esan zidan idazle batzuek blues-a dutela, eta beste batzuek ez. Esan nahi zuen idazle batzuk bizirik daudela, errealitatetik hurre bizi direla. Shakespeare aipatzen zuen, adibidez. "Goethe-k, aldiz, ez du blues-ik", zioen. Idazleak, argigarri diren pasarte horiek -usainak, pertsonak, irudiak-, bizitzatik ateratzen jakin behar du.

Iruditzen zait *Bitartean heldu eskutik* liburuak eskola egin duela, modu batera edo bestera... Aldatu egin da poesia egiteko moldeak. Ez da nire lana bakarrik, jakina. Euskal poesiaren norabidea aldatu egin da. Horretan ez da dudarik. Poeta berriek beste era batera idazten dute, eta pozgarri da hori. Nahi izanez gero, *Bitartean...* muga bat izan liteke, baina aurretik ere hor ageri da Rikardo Arregi Diaz de Heredia. Eta beste batzuk. Baina egia da gaur

DONOSTIA

Uztailaren 2tik 11ra, Gipuzkoa Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

egun bestelakoak direla erreferenteak, bestela idazten da, bestelako idazleak irakurtzen dira. Errealitatetik askoz hurbilago dago oraingo poesia. Hizkuntza poetikoa garbiagoa da. Ez du sinbolismotik eta abango-ardiatik hainbeste edaten. Poesia egiteko beste modu bat da nagusi, narratiboagoa, baina pentsamendua ere sartzen duena, lirikoa alditan...

Oso harrera ona izan dute zure lanek. Horretan ere Midas zai-

tugu. Oraintxe, *Zaharregia*, txikiegia agian duzue eskuartean eta New Yorken DVD formatuan grabatzekotan zarete. Bar Puerto-k ere merezi zuen...

Idazlearentzat ez da hoberik irakurleak izatea baino. Ni oso esker oneko sentitzen naiz, bene-benetan. Nik irakurleari gauzak esatea, eta irakurleak liburua bereganatzea, bere egitea.. eskertzekoa da.

Kontua ez da idazleak bere burua brillante agertzea, nerabeen kontuak dira horiek: "Zer ondo idazten

"Asko idazteko zale naiz. Gutxi argitaratzeko zale. Desberdina da. Idatzi egunero egiten dut. Argitaratu ez. Bide luzea egin nahi dut"

Hostal BERTIZ Ostatua

San Juan 16, 31720 OIEREGI (NAFARROA)
Tel: 948 59 20 81
www.hostalbertiz.com
info@hostalbertiz.com

dudan! Zer modu berezian idazten dudan!". Inportantea besterik da: irakurleak liburua beretzat hartzea. Horixe.

Bar Puerto dela eta ez dela, erabaki bat izan zen, idazleak hartu beharreko erabakia: egiteko erabakia. Aurretik asko irakurrita nengoen, teoria ere ikasita, Italian ikasketak egin... eta halako batean, esan nuen: "Begira, erabakia hartuko dut: kontatzen hasiko naiz. Nire begiradarekin ikusten dudana kontatzen". Nik ez dut behin ere ahaztuko bideoa hartu eta nola grabatu genuen jende xheha eta nola, gero, jende hori pantailan erakutsi genuen eta idazlearen pare jarri eszenatokian, musika ere lagun genuela. Egiteko modu hori: ginear baten istorioa, gerra zibila bizi izan zuen baten istorioa, Galiziako arrantzale batzuen istorioa eta, era berean, R.L. Stevenson-en pasarte, Silvia Plath-en poema... Nola osatzen da gure izaera, gure oroimena? Sarrionandiak esango lukeen bezala, naufragio ondoko oholak, bata bestearekin nahastea oso gustuko dut. Bar Puerto izan zen hori egin nuen lehenengo aldia, baina orain ere horretan segitu nahiko nuke, erreferente diferenteak, ahozkoak eta idatzizkoak, benetakoak eta fikziozkoak, elkartu eta nahastu.

Lan berri hori bukatu ez baduzu ere, idazten hasi aurretik zuen izenburua: *Dos amigos...*

Garmendia eta Zaldun Beltza

Garmendia-rekin ikusi dut ume batzuk gozatu egin dutela liburua irakurtzen. Horretan umeek ez dute gezurrik esaten. Askotan ahaztu egiten zaigu literatura gozatzeko dela, eta umei ere halaxe eskaini behar diegu-la, gozatzeko bide bezala. Baloia hartzea bezala, liburua hartzea. Zergatik ez? Gustatzen ez bazaie, utzi dezatela. Nik ez dut uste gutxi irakurtzen denik. Denetarik dago. Adin txikian irakurtzeko zaletasuna duenak, jarraituko du irakurtzen gero ere.

Gure aitonaaren txaluparen izena zen: Dos amigos. Oso izen bitxia iruditu zait beti. Gauza asko ematen ditu aditzera eta galdera asko eragiten. Txaluparen izena Dos amigos da; ez amabirjinaren izenik, ez santuarenik. Itsasertzeko jendearen izaera jaso nahiko nuke, baina nostalgirik gabe, ez atzera begirakoa egiten, gaur egungoa baizik, baina aldarririk gabe. Ez dut mitorik sortu nahi. Nik egin nahi dudana toki jakin bati loturik dauden jendearen istorioak batzeari dagokio, batik bat.

Kanpora joaten zarenean, literatur lana besterik erakusten da?

Dudarik gabe, gure kultura. Ez da literatur lan soila. Inoiz ezin dira bi asmoak bereizi. Gure kulturaren berri ematea da asmoa, ezagutaraztea eta, aldi berean, hango berri eta erreferentziak hona ekartzea. Trukea da, azken finean, komunikazioa. Gainera, gure arteko bat kanpora joaten denean ere, ez da, besterik gabe, egile jakin baten lana kanporatzen, euskaldun baten lana baizik, gure kulturaren erakusgarri bat. Aurrekoan, Estonian ere esan zidaten: "Euskal Herria maitatzen erakutsi diguzu!". Handia da haiek esan zidatena. Ze beste ikuspegi bat zuten gure herriari buruz, edo idiliko, edo indarkeriari lotutakoa. "Euskal Herria maitatzen erakutsi diguzu!". Gauza handia, ez? ■

Gozatu atsedenez Lumaren eskutik

Luma aldizkariak eskaintza berezia egin nahi dizue Argiaren harpidedunei: uztailean edo abuztuan Luman harpidetuz gero, Lesakako Atxaspi Hoteleko 2 Relax-astebururen zozketan parte hartuko duzu.

URTEBETEKO HARPIDETZA:

Lumaren+Lumatxo haurrentzako gehigarriaren
12 ale = 30 euro

Harpidetzak: 943 37 15 45 • www.argia.com/luma

ERROMA 2134

ELIZA KATOLIKOAK,
ETA HAREN IZENEAN
KUNDA III
Ama Santuak,
BARKAZIOA
ESKATZEN DU,
IRAGANEAN
EGINIKO
BEKATUENGATIK

HALA NOLA,
KONDOIAREN
ANATEMIZAZIOA,
edo
GURUTZADA
SEXU BEREKOEN
ARTEKO
EZKONTZAREN
KONTRA,
edo eta MUTUR
SARTZEAK
hezkontzan, politi-
kan eta ekonomian...

HAU
LOTSA!

Xabier Aierdi

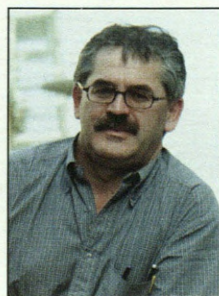
EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

Europaren rapto berria?

Euopar azken hauteskundeek *europetis* gaixotasunaren sintoma guztiak azalera-tu dituzte, eta ez dut uste emaitza elek-toralek garrantzi handia dutenik. Ulrick Beck soziologoari iritzi harrigarri bat irakurri nion aspaldi. Bere ustetan, Europak Europako Batasunean sartzea eskatuko balu, ez liokete aukerarik emango, ez baita demokrati-koa. Hor dago bere hutsunea, hor bere akatsa eta, neurri handi batean, Europako populazio-ak fenomeno hori hauteman egiten du, Euro-paren ustezko idealaren eta errealtatearen arte-ko aldeak ez baitio ezer esaten biztanle europarrari, ez baitu bere bihotza berotzen, ez baitu inolako leialtasunik sortarazten.

Europak munduan ideal handiak bete gura ditu, *kantiano* izan gura du giza eskubidearen baloreen eramaile izanik, baina *aseguro* etxe batek bezala jokatzten du: ekonomikoki erraldoia baina politi-koki ipotxa. Europako izaera bikoitz honek ez dio permititzen jokatu beharko lukeen rolari heltzen: nazioarteko politi-kan boxeolari txarrak bezala mehatxu iragarpena egiten du, baina ezin jo. Euro-pak zerbait izan nahi badu parametro berrietan, politikoetan, bere izaeraren errebisioa egin beharko du. Europar politikarien etsipenak euren izaera baino ez du islatzen: kasta burokratiko tekniko ulertezin bat izatea. Egunotan, Konstitu-zioaren inguruko eztabaidetan argi ikusi da gehiago dutela *subasta* batetik, erronka serio bati aurre egitekotik baino. Brusela-tik bueltan Zapaterok honela esan du: "Espainiarren interesak ondo defendatuak geratu dira".

Haatik, ekonomikoki egin dena politi-kan bikoiztu egin behar dute. Zalantza barik, gure bizitza oso afektatua geratu da Europako Batasunean hartu izan diren erabaki ekonomikoengatik: hainbat sektore produktibok berrespezializatu beharra ikusi du, beste batzuk desagertu, gure eguneroko harremanak ere aldatu egin dira, baina eremu politikora hel-tzean Europa antzua da. Hori zioen Kaganek orain dela urtebete bat, eta horretan datza Europaren ezintasuna Kosovoko edo Ekialde Hurbileko egoeran. Interbentzionismo eko-nomikoari ez dio politikoak jarraitu.

INIGO AZKONA

Baina Europa ezin da egungo estatu-nazio-en ereduaren hedadura hutsean oinarritu. David Heldek mundu mailako sozialdemo-kraziaren –kosmopolita– beharra aldarrikatu du (*Foreign Policy*, 3). Baina Heldek argi dakusa horrelako sistema batek era guztietako sub-jektuen partaidetza eskatzen duela, ez baka-rrik estatuak. Hor leudeke, besteak beste eta estatuez gain, aniztasun kulturalari –naziona-lari– dagokion errepresentazio politikoa, nazioarteko erakunde erregulatzailak, gober-nuz kanpoko erakundeak, eta beste hainbat agente transnazional.

Egun, ordea, planteatzen ari diren Europa estatu metaketa bat baino ez da. Egungo estatuzentrismoan oinarrituta ezinezkoa da Europaren ideia erakargarri bat sortu eta sozializatzea. Horrela, sinatu berri den Konstituzioaren lehen artikuluan Euro-pako estatuek eta europar hiritarrek fun-datzen dutela esaten da. Kontraesan *in ter-minis* nabaria. Hiritarrena ala estatuena, baina zirkulu koadratura ez da ezagutzen eta ezinezkoa omen da. Europako Parla-mentuan partidu estatalek agintzen duten bitartean, Europa sozialdemokrata –soziala– ez da posible izango, eta egun daraman dinamikarekin antzutasunerako biderik zuzenena da.

Honek guztiak izan den abstentzioa azaltzen du. Gero politikarien leloak etorri dira: "Ez dugu jakin komunika-tzen zertan ari garen". Ezereza komuni-katzea oso zaila izan behar duelakoan nago. Egun politikariak makinaria eko-nomiko koipetu bat nahi dute, eta, jaki-na, indarrean dagoen mundializazio neoliberallean, ekonomiak biharko aban-taila konparatiboak ekar ditzake, baina etzi eta etorkizunean mundu miseria baino ez du ekarriko. Egungo Europak bide bera darama, eguneroko praktikare-kin ezeztatu egiten ditu munduan ordeztatu gura dituen baloreak, bere eraketa ez delako demokratikoa.

Europaren *rapto* berria? Zeus andreza-lea zezen zuri eder batean bilakatu zen Europa neska ezin ederragoa bahitzeko. Egungo ikus-pegia neoliberal eta estatuzentrista izango ote da balore unibertsalen eta ederren zezen zuri bahitzaile berria? Badirudi baietz. ■

Politikarien leloak etorri dira:

'Ez dugu jakin

komunikatzen zertan ari

garen'. Ezereza komunikatzea

oso zaila izan behar

duelakoan nago. Egun

politikariak makinaria

ekonomiko koipetu bat nahi

dute, eta, jakina, indarrean

dagoen mundializazio

neoliberallean, ekonomiak

biharko abantaila

konparatiboak ekar ditzake,

baina etzi eta etorkizunean

mundu miseria baino ez du

ekarriko

Andoni Mujika Ulazia

KOMUNIKAZIO TEKNIKARIA

Egiaren existentzia

Gizon-emakumeok lehenengo sentitu egiten dugu eta ondoren arrazoitu. Gure emozio hori argumentuz janzten dugu aurrean dugunarentzat ulergarri eta, noizbehinka, konbentzigarri ere izan dadin. Ondo ikus gaitzatela nahi dugu askok, batez ere honegatik edo hargatik, guretzako kontu eskale izan daitezkeen horiek. Gure barrenak, segun eta ze harrera emozional ematen dion edozein asunto berri-ri, aldeko edo kontrako iritzia eraikiko du. Gainera, gure iritzi hori, errepikatu egingo da "berri" emaile horrek denboran zehar esaten duen beste edozeren aurrean. Gaia hau edo bestea izanda ere, gure jarrera, denbora luzean gutxienez, aurreikusita dago. Soinean daramatzagun antiojoen arabera izango da. Lente horiek, kostata baina ahalegina eginenez gero, alda daitezke, azkenean, ahalik eta *transparenteenak* lortu arte, inoiz ez gardenak.

Hara hor! Beraz, egia existitzen da, horixe da egia, norberak sentitzen duena, hain zuzen ere. Egia, koherentzia izango da, gure bihotzeko habitante txiki eta hiperperzeptibo horri altaboza, hitza, eszenatokia edo beste edozein herra mintza ematen diogunean, hau da, bihotzeko zulotik irteteko aukera eman eta bizitzan paper printzipala ematean. Egiaren koherentzia lorak erregalatzeko, ezadostasunak, irizpide propioak, dena delakoa, landareak larrosa izan edo sasi -nire lagun Juanjorekin akordatzan naiz-. Egia esateak, sarri, dardara ematen du. Uste dugu gure karrozeria humanoa horrelako istripu kotidianoetarako ez dagoela prestatuta. Nik nirea konpontzera eraman behar dut, hobeto esanda: aurrekontua ere eskatuta daukat. Garestia da baina, esan didatenez, puntuan jarri eta gero, autoelikatu egiten da. Esan nahi dut, tailerretik pasatuta, konponketa ondo egiten badizute, zeuk konpondu behar duzula esango dizutela. Hori paradoxa! Antza, lan hori -ondo egiteko- ezin du inongo mekanikok egin zure orde. Horregatik, herra mintza kaxa on bat saldu eta zure egiaren karrozeria ziztrin hori zeuk zaharberritu behar duzula esango dizute. Konpontzea lortzen baduzu, handik aurrera, egiaren klaxona jotzen duzun bakoitzean, mendian, lagunartean, lanean, politikan, iritzia ematerakoan, berdin da non, karrozeria gogortu egingo zaizu.

Sentimenduen eta jokaeren arteko maitasun abentura hori, une oroko ezkontza, betirakoa izatea komeni bada, praktikatu egin behar da. Eskutik joan behar badute, naturaltasun osoz eta bien artean konfiguratzen duten pertsonaren ITVa mugagabea izan dadin, elkarren arteko harreman hori ez dugu mutilatu behar. Ona litzateke barneko biztanle hori oraindino bizibizi eta traba barik irteten uzten dioten umeei terreno hori, behinik behin, errespetatzea eta, ahal dela potentziatu. Heldua denerako ongizate eta poz erregai merke zein amaigabea izan dezan bidea emango diogu, dohaineko gasolindegirako hil arteko txartela. Umeen sormen gaitasuna ere, bat-batekotasun horrekin, espontaneo izaerarekin, inprobisatzaile ezau-

Hara hor! Beraz, egia existitzen da, horixe da egia, norberak sentitzen duena, hain zuzen ere. Egia, koherentzia izango da, gure bihotzeko habitante txiki eta hiperperzeptibo horri altaboza, hitza, eszenatokia edo beste edozein herra mintza ematen diogunean, hau da, bihotzeko zulotik irteteko aukera eman eta bizitzan paper printzipala ematean

garriarekin, azken baten, barneko izakiaren bozeramaile izatearekin estu-estu lotuta dago. Sormenak irtenbideak bilatzen, artea sortzen, etorkizunean gizarte eta erakundeei ekarpen handiak egiten, plazera lortzen... lagunduko dio. Berritortza, hori bultzatzea, estimulatzea, gutxienez ez zigortzea, nagusien eskutian dago. Onar dezagun behingoz hanka-sartzeak trebetasunak lortzeko lehen urratsak direla, ikasteko metodologiari zaharrena, errespetagarriena. Nola eman izan dira, bada, aurrerapausoak zientzia ezberdinetan? Urduri jartzen gaituzten "umeen gauza" horiek ez genituzke gillotinatu beharko. Eta amaitzeko, gutako bakoitzak duen anbizio handiena -egiaz asetzen gaituena- ez al da gure berezko gaitasunak ahalik eta gehien garatzea? Ea loteria hori tokatzen zaigun! Baina horretarako, egunero erosi behar da, e! ■

Iñan Zaldúa

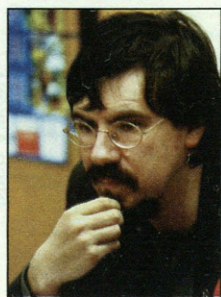
IDAIZLEA

Bidaia-literaturaren aurka

Javier Cercasek dioenez, "bidaia-zeza, berez bidaia-zeza deritzona, jadanik ez du ia inork egiten, turismoa bidaia-zeza deritzona bideratzen denez gero". Eta paradoxikoa da: turismoak bidaia-zeza deritzona duen aro honetan, bidaia-liburuak inoiz baino ugariagoak dira. Gero eta urrunago, gero eta merkeago abiatzen gara oporretan mendebalde postmoderno-abe-rats honetako hiritarrok, baina, aldi berean, badi-rudi sekulako grina sortu zaigula gure lekualdake-ta horien berri emateko, paper inprimatuan ahal izanez gero. Onartzen dut ez dudala guztiz uler-tzen kontua: Marko Poloren garaian, jendea base-riko ataritik apenas lekutzen ez zenean, bazuen zentzurik bidaia-literaturak, eta hala izan zen XIX. mendera eta are, ahaso, XX. mendearen lehenen-go erdialdera arte; ez da ahaztu behar, bestalde, garai haietako esplorazio-literatura eta kolonia-kuntza-prozesua estuki lotuta zihoazela: bidaia-kronikak, misiolariak bezala, inperialismoaren zartakoaren aurrekariak izan ohi ziren.

Egun, ordea, National Geographic-eko DVDek munduko paraje guztiak egongelara ekartzen dizki-gutenean, kioskoak bidaia-zeza inguruko aldizkariez josita daudenean, hamabi ordure buruan antipo-detan utziko gaituen aboirako txartela erosi deza-kegunen, Interneten bitartez jaso daitekeen infor-mazioarekin egonaldi *newyorktar* bat xehetasun guztiekin eraiki dezakegunen —egonaldi erreal batek eskaini dezakeena bezain emaitza errealista lortuz, bestalde—... inoiz baino bidaia-kronika gehiago argitaratzen dira. Azkeneko oporraldiaren diapositibak erakutsi nahi izaten dizkiguten adiski-de astun horien sindromeak jota dirudite zenbait idazlek: ez dute etsiko beren etxera eraman eta saio guztia irentsarazten diguten arte —argazki digitalen aroak halakoen amaiera ekarriko zuelakoan geun-den, baina bizkorregi poztu ginen: orain etxera bidaltzen digute saioa, e-mailez, posta-kutxa elek-tronikoa guztiz blokeatuz, gehienetan...—.

Euskal liburugintza ez da gaitz horretaz liba-ru, aipatu bezala, eta urtetik urtera gora doa ildo honetan koka daitezkeen liburuen ekoizpena. Zalantzarik ez daukat honetan inguruko literatu-ren joerei jarraitu baino ez diegula egiten, eta kon-tuak izan dezakeela baita sustrai soziologiko bat ere —badakizue, egun, oporretan bidaia-zeza egiten ez baduzu, eta ahal izanez gero urrun, ergeltzat hartzen zaituzte—. Baina ez dakit zein puntutari-no ez den ere irentsi dugula, amua eta guzti, hain-bestetan errepikatu zaigun leloa, "nazionalismoa

JUANAN RUIZ / ARGAZKI P.

Azkeneko
oporraldiaren
diapositibak
erakutsi nahi
izaten dizkiguten
adiskide astun
horien
sindromeak jota
dirudite zenbait
idazlek: ez dute
etsiko beren
etxera eraman eta
saio guztia
irentsarazten
diguten arte

bidaia-zeza sendatzen den gaixotasuna" dela dioen hura; ba gu, zer demontre, kosmopolitenak eta errarienak —abertzale izateari utzi gabe, noski—, eta hortxe dituzue frogak, paper kilotan neurtuta. Uholde honen aurrean euskal bidaia-kronikariei eska dakiekeen gutxienekoa koordinatzea da, nik uste: ez dakit zer zentzu duen *Ekialdeko mamuak* bezalako lan bat argitaratzea (Elkar 2002), ia bidaia bera kontatu baziguten, ikuspuntu origina-lago batetik gainera, *Txirringaren aienean* liburuan (Txalaparta 1998); tira, halakoetan garraibidez aldatzea komeniko litzateke, gutxienez: ez dakit zergatik txirringarekiko obsesio hori, 4x4koa edo patinete elektrikoa existitzen direlarik...

Norbaitek esan lezake halako liburuak ez eros-tearekin nahikoa litzaidakeela —baina hain da handia tentazioa, eta, bestalde, kanona ezartzen ez duten bitartean behintzat, hortxe daude bibliotekak...—. Arazoa da generoak aldizkari espezializatuen eta liburu mugak gainditu eta nonahit egiten digula eraso, posta elektronikoz igorritako argazki-saio horien antzera; azken aldi honetan, bereziki, egun-karietako zutabeetatik. Egileak sinetsita daude Eus-kal Herriko mugetatik kanpo egiten duten irtenaldi ñimiñoena guri kontatzeko eskubidea dutela, eta Ponto Euxinoan, Syldavian edo aurrerabideak gaiz-toki mehatxatutako Hirugarren Munduko auskalo zein lekutan kokatzen dituzte beren parabola gatz-gabeak, horrekin interes handiagoa eranstean dietela-koan. Zer esanik ez, ez da zertan hala gertatu behar, ezta gertatzen ere, askotan.

Jakina, badaude salbuespenak. Gehiago badira ere, nik bi aipatu nahiko nituzke hemen. Bata Juanjo Olasagarreren *Mandelaren Afrika* liburu-a da (Susa, 1998): apartheid osteko Hego Afrikara egindako bisitaren kontakizuna, bizia, anitza, umore tantarik falta ez duena, eta, funtsean, gure gatazkaren orainaren eta etorkizunaren bihotze-rainoko bidaia baizik ez dena, azkeneko orrial-deak garbi uzten duen bezala. Bestea, tamalez arrakastarik ukan ez zuen Jokin Muñozen *Atlanti-dara bigia* (Alberdania, Zerberri, 2000), bidaia-genero honen benetako ifrentzua, munduko zokorik exotikoenera ez ezik, Nafarroa sakonean zehar oinez egindako ibilaldia kontatzen zaigulako bertan, bidaia bera zipriztintzen duen ikuspun-tu ezin kritikoago —eta dibertigarriago— batetik.

Jorge Riechmannek dioten bezala, "bidaia beti da, batik bat, barne-bidaia: planetaren mugetara heldu garen —masa-turismoaren— aro honetan, bada garaia intuizio hori aintzat hartzeko, zinez". ■

Unai Iturriaga

BERTSOLARIA

Eskola arteko txapelketan

Joan den ekainaren 19an izan zen, Mungian. Euskal Herriko eskola arteko bertsolarien txapelketako finalak jokatu behar ziren eta gai-emaile —ez jartzaile— egiteko baiezkoa aspaldi emana nuen.

Bertsotan azkeneko parte hartu nuenetik halako batera itzuli gabe nengoen, baina gaien papertxo madarikatuak nire dislexia parkinson-darrarekin ganoraz erabiliko nituen kezkaekin, ez nintzen gai izan gaztetxoek kantuan hasi aurretik nik izan ohi nuen kokomarro hori barruan zuten ala ez bereizteko.

Zuberotarrak salbu, gainerako Euskal Herrietako ordezkariak izan ziren gaztetxoetan zein gazteetan. Orain hamabost urte gipuzkoarren eta bizkaitarren arteko afera zen hura. Bost atzerago joz gero, gipuzkoarrena soilik. Eta Mungian ez zegoen lastozko gonbidaturik.

Horrek ez du esan gura bertsolaritzak egoera bera bizi duenik herrialde guztietan, badakit, ez naiz inozoa. Baina oso hunkibera naiz gai horri dagokionez, bertsoez harago ere. Nire zuntz *abertzalea, euskaltzalea, existentziala* beharbada?, sastatzan duelako izango da, auskalo. Badakit, baita ere, hori dela benetan interesatzen zaidana, balizko *mecano* politiko batek eskaini diezadakeenaren gainetik. Beno, ez. Gainetik ez, azpitik edo barrutik baizik. Baina Mungian nengoen estratosferan partikulatan desegin aurretik eta, itzuli nadin bertara.

Ez naiz hasiko honen edo haren bertso maila epaitzen neu tarteko izanda. Esango dut gaztetxoek harritu egin nindutela biziki eta gazteek ez hainbeste. Ulertzekoa bestalde —eta ez dauka eman zuten mailarekin zerikusirik—, gazteen mailakoak gertuago ditudalako adinez eta gure, gure aurrekoen, albokoaren edo ondorengoek antzak hartuago dituztelako. Eta hori diodanean ez diot inolaz ere zentzu txarrean. Gaztetxoaren inozentziaren ondorio den orijinaltasuna, bizitzako edozein

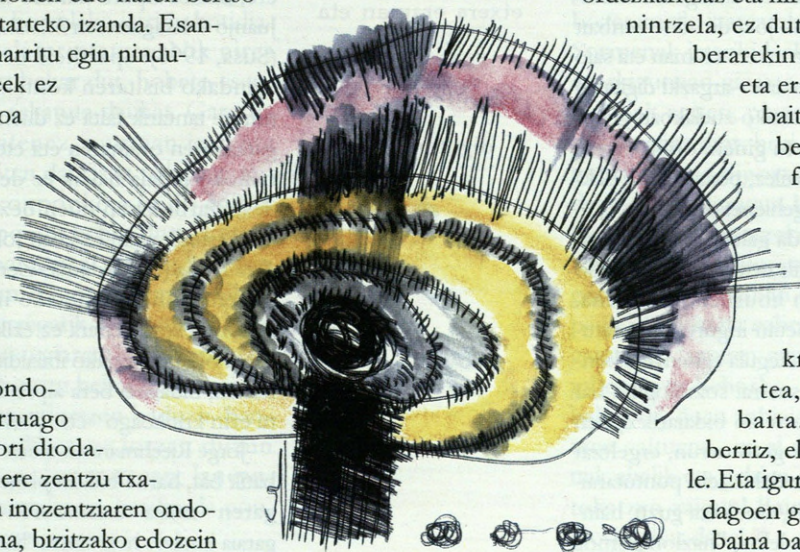
INIGO AZKONA

alorretan, adinean gora egin ahala desagertzen den dohaina da. Galera hori pairatzen ez dutenetatik batzuk dira jentiotzat hartzen ditugunak eta, besteez, izen ezberdinak hartzen dituzte herriaren arabera. Gainerako gizabereok *copy-pastea* ahalik eta gutxien igarri dadin saiatzen gara. Baina berriz ere lebitatzen ari naiz.

Mungian gauza onekin geratu nintzen. Eta ez ziren gutxi izan. Bizitzan, oro har, mantendu beharreko jarrera dela deritzot alderdi onekin geratzearena —ez dut lortzen—, baina are gehiago gaztetxo eta gazteekin. Baita bertsolaritzan ere. Gustatuko litzaidake bertsoa bere luze-laburrak dituen kortse bat bezala baino, plastilina lez kontsideratuko balitz batzutan. Hala zirudien zenbaitzuen ahotan eta, hargatik, irri egin genuen, hunkitu egin ginen eta arnasari eutsi genion beste zenbaitetan.

Sumatu nuen beste gauzetako bat nesken nagusitasun morala, intelektuala... —ez dakit nola arraio definitu!— izan zen. Zirin samarra izanda, esango dut gozatu egin nuela zenbaitetan mutilak soken kontra estutzen zituztela ikustean —nik babes diplomatikoa nuela jakinda, noski—. Adinaren gorabeherak omen dira, baina horrek ez du inor gorritu bat edo bestetik libratzen. Ez lehen eta gutxiago orain.

Arestian (ia) Euskal Herri guztietako ordezkariak eta nire zuntz existentzialaz ari nintzela, ez dut aipatu horrek guztiak berarekin badakartzala hizkuntza eta erreferentzia mailako zenbait krikiraka. Hegoaldeko bertso, hizkuntza eta erreferentzia ereduaren nagusitasunak hor dirau inolako zalan-tzarik barik. Baina, ai! Zorionekoak eta ongietorriak krikirakok! Ez daudela esatea, itsua eta gorra izatea baita. Daudela onartzea, berriz, elkar igurtzi duten seinale. Eta igurtziak, ez dira beharbada dagoen gauzarik ederrena izango baina bai ederrenetarik.

« Gustatuko litzaidake bertsoa bere
luze-laburrak dituen kortse bat
bezala baino, plastilina lez
kontsideratuko balitz batzutan.
Hala zirudien zenbaitzuen ahotan
eta, hargatik, irri egin genuen,
hunkitu egin ginen eta arnasari eutsi
genion beste zenbaitetan

Berriz ere Mungian, jokatu ziren bi finaletan parte hartzaile guztientzako txaloak izan ziren. Beharbada, euretarik asko herrira itzuli eta euren inguruan jendeak ez zuen han izan zirenik ere jakingo. Agian, ezta bertsotan egiten zutenik ere. Gertatu izan zaigu hori eta, niri neuri, sentimendu bitxi bat sortzen zidan, ekintza klandestino batean parte hartu izan banu bezala. Ikasgelan, ingelesko akademian, ingurutik igarotzen ziren haiek ez zuten ideia putarik, niri, Euskal Herriko beste punta batean txalo jo zidatela.

Muturrera eramanez gero, egolatria arazo larriak sortu ditzakeen sentimendua izan lite-

« Jokatu ziren bi finaletan parte hartzaile
guztientzako txaloak izan ziren.
Beharbada, euretarik asko herrira
itzuli eta euren inguruan
jendeak ez zuen han izan zirenik ere
jakingo

ke, baina bere neurrian gozoa da eta badu mendeku puntu bat. Aurpegiera larregi behartzen ez duen poz horietarikoa da.

Bada, horixe: zorionak Mungian izan zireten eta izaterik izan ez zuten guztiei. Baita haiekin eguneroko lanean ari direnei ere. Egiten dutenaren garrantziaz gainera, behingoz, inoren kontra ezer esan gabe eta bertsolaritzaz idaztera ekarri naute. ■

Itxaro Borda

Zizou

Ingalaterraren kontrako partiduan Zinedine Zidanek Frantziako futbol taldea salbatu duela erratea ez da gutxi: bi ostikoz irudiz Frantzia osoari eman dio duela bi urteko munduko txapelgoan, lehen lehiaketatik beretik jasan galtzearen ahalkearen mendekua. Ez ote du berdin egin Valeron jokariak Espainiak

Errusiaren aurkako jostaldian, herria peko erre kara amiltzetik ekidinez? Zizouk, hala ere, badu frankoren ustez, anitzek ez duten kalitatea: izugarriko balentriak obratzen dituen arren, telebistetako pantailetan umildade erraldoia erakusten du. Badakigu, halaber, kirolarietan gehien ordainduetako hiruetarik bat dela.

Barthez atezainak Bekhamek tiratu penaltia gelditu zuen. Bera ere apaletarik dela ematen du, ezen nola egin duen galdatzen dion kazetariari ihardesten dio "atezain izan eta izanen ez delako ez dezakeela ulertu!" Zizou, Lizarazu eta Barthez-ek osatzen zuten 1998an Parisen nagusitu zen taldearen ardatza eta itxuraz, jokoan gero eta joanago, futbola misterio mistiko bihurtzen zaie. Zizouk ere ez dezake esplikatu bi golak nola sartu dituen denbora gehigarriaren azken bi minutuetan. Kirola ote da? Erokeria agian? Herio mehatxuagatik hondar hatseraino eroaten den biziaren ikurra behar bada?

Maila horretan frantses futbol taldea sostengatzea baino ez zaigu gertzen. Eta Greziakoa, bistan dena... ■

Joxe Mari Ostolaza

Javier Balza

Biscuter Balza. Ala Javier Biscuter. Berdintsu dio. Atzera martxarik gabea. Eta aurreraka ere, mugatua oso. Gazteek ez baldin bazuten ezagutu ere, *escuterren* teknologiaren gainean kotxearen karrozeriaz komertzializatu-tako ibilgailua zen Biscuter haren antza hartzen diot nik Javier Balza honi. Ezin atzera jo, hark bezala. Eta aurrerantz hiru martxa, besterik ez. Bere txikian aparkatzerakoan arazoak, txoferrak zamari ipurditik heldu eta atzeko gurpilak altxatuz espaloia- ren kontra ezarri behar izaten baitzuen eskuz, bidearen erditik, enbarazutik kendu nahi baldin bazuen, behintzat. Eta hala ikuskatzen dut nik E. J.-ko barne sailburua hernaniar Kontxi Santxizen heriotzaren aurrean, bere bertsio ofizialaren zepoan harrapatuta eta atzera egiteko ezinean. Ez dauka zaila bere bertsioa enbarazutik kentzea, begi-bistakoa onartuz, leku egokitik helduz eta behar bezala aparkatuz ekidin baitezake lotsagarrikeria, bide erdian lotsagarriki enbarazu egiten daukana, ondorio zamatsua ekar liezaiokeena. Funtzionario publikoaren balio gorena jendartearen konfiantza izanik, gezurra ez dirudi oinarri egokiena bere jardunera, karguaren iraupenerako. Izan ere, Biscuterra arinegia baita horrelako karga batentzat. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Europa

Paul Valery poetak horrela idatzi zuen orain ehun urte: "Europa osoak ez du beste desiorik: iparramerikarren komisio batek gobernatua izatea. Horretara doa bere politika osoa". Eraikitzen ari den -garen? diren? zaizkigun?- Europak, aldiz, ihes egin nahi omen dio Amerikaren itzal handiari. Europak, bere nortasun propioa aldarrikatzeko, independentzia hori azpimarratzen du. Euroa dolarraren pare, horra independentzia hori ilustratzen duen sinbolorik nabarmenena.

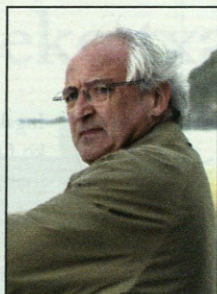
Hauteskunde europarren ondoren, konstituzio bat bideratzeari ekin zaio. Nola irentsi da abstentzio izugarria? Konstituzioa izango da errealitate gordin horri bizkarra erakusteko modua? Ez dakit.

Baina ez dut "Europa, nire aberria" bere orain arteko aberriaren gainetik jartzen duen politikarik ezagutzen. Agian horrek zerikusi handia du Europak oraindik sortarazten duen hostasunarekin. "Herrien Europa izango da, ala ez da deus izango", entzuten genuen hauteskunde kanpainan. "Alferrik ari dira

Espainia hausteko ahaleginean Europaren aitzakia darabiltzatenak", hori ere entzun genuen. Entzun genuen, halaber, "diruaren eta merkatuaren Europa", ez dela guk behar duguna, euroak erosleago egin gaituela, ez europarrago.

Hurbileko politikak gutxi arduratzen gaitu eta nola liluratuko gaitu urrutikoak?, izan da abstentzioa analizatu dutenen galdera usuena. Europa urruti? Ez gara ba europarrak?

Urruti ikusten da, bai, oso urruti, "Europa, nire aberria" esango dugun eguna. Urruti bezain premiagabe. Eta agian horixe da, konstituzio eta guzti ere, Europak duen arazorik larriena: ez dela abstrakzio bat baizik aberkoitasuna hurbilago sentitzen duten gure bihoznoentzat.

ALBERTO ELOSEGI

Euskaldunon berezitasuna

"Euskaldunon berezitasuna ez da europartasunaren hezur-mamiei usain eta kolore berexi antzekoa ematen dien larmintz mehea baizik" (Koldo Mitxelena).

Protagonismoa

Inork ez du zalantzan jartzen Baltasar Garzon epaileak duen nabarmentzeko grina. Denok ezagutzen ditugu hemen eta kanpoan egin dituen *Ad maiorem Garzonis gloriam* lemapeko balentriak. Arrazoi objektibo asko zituen hainbat ekimen judiziali ekiteko orduan; grina subjektibo nabarmena erakutsi du, batez ere Estatuan, beste hainbat ekimen dantzan jartzerakoan. Jainkotua dagoela esaten dute. Mendekatia dela. Protagonismoa atsegin zaiola. Epaile ona baino -haren auto asko presaka idatziak eta hutsegite nabarmenez beteak daukela esaten dute adituek-, momentuaren garrantziaz jabetzen dakien artista omen.

Ezin dizkiot estatuan egin dituen zirigontzi protagonismo zaleak barkatu. Baina aitor dut: Pinocheten kontrako ahalegina eskertzen diot, eta, oroz gainetik, kontu bat erakutsi izana mundu guztiari: beharrezkoa da nazio arteko justizia eta tribunal bat.

Galdera bat datorkit, ordea, haren izena entzuten dudana aldiko: zergatik ez du inolako inizatibarik hartu Bushen kontra? Guantana-mo, Irakeko inbasioa, gezurren erabilera gerra zurrizko, torturak... Ez al dira aski motibo Bush tribunal baten aurrean esertzeko?

Bai, badakit, Amerikako Estatu Batuek ez dutela horrelakorik bidera dezakeen nazio arteko konbentziorik izenpetzen. Baina esanguratsua zatekeen horrelako neurri bat hartu izana. Testigantza moduan, badarik ere.

Baina nago, nazio arteko konbentzio eta neurriak aldeko izan balitu ere, Garzonek ez zuela mutur horretaraino eramango bere protagonismoa. Ez, ez da tontoa: tirano eroriekin soilik aplikatzen du legea.

Irizpideak

Etenik gabeko porrota baten kronika da literatura, gizakion izaera mugatuaren eta mugarik

Europa ez da

abstrakzio bat

baizik,

aberkoitassuna

hurbilago sentitzen

duten gure

bihoznoentzat

irudiak:

Antton Olariaga

gabeko utopiaren arteko nahiak eta ezinak bizi duten lehia kontatzen duen memoranduma. Haatik, literatura ispilua omen, bidegabekeriak baztertzen eta nondik norako zuzenak markatzen laguntzen digun memoria selektiboa, alegia. Selektzionatzeko, ordea, irizpideak behar; historia eta historiako pasarteak epaiketaren galbahean iragazi; juzkatu. Zeintzuk dira, ordea, irizpideak; zer eta nola epaituko dugu, abiada handian eta sakontasunik gabe bizi garenok?

Egia da literaturaren —edo historiaren— eza-gutzak ez duela etorkizuna txertatzen, literaturak ez baitu kontzientziarik, ez baitu moralezko izaerarik. Gu gara kontzientziadunak, gu gara moraldunak izanik etorkizuna batera zein bestera moldatuko dugunak.

Garaian garaikoak

Joan da politikari entzutetsua eroetxe bateko gaixoei botoa eskatzera, eta eroetako batek politikariari:

— Halako batean heu ere gure artean! Bazuan garaia!

Gogoratzen

Heldutasunaren gailurra da zahartzaroa? Non dago zahartzaroan lortzen omen den jakituria? Montesquieuk zioen zahartzaroak zimur gehiago sortzen dizkigula buruan, aurpegian baino. Guk, aldiz, aurpegikoei ematen diegu garrantzia.

Horaziok dio:
"Baldin bizi badut zahartzaro lasaia, edo baldin kolore beltzeko Herio dama nire inguruan badabil; baldin aberatsa banaiz, edo baldin banaiz pobrea; Erroman banago nahiz atzerrian; edozein delarik ere nire egoera, idazten jarraituko dut".

Alegia, gogoratu nahian. Gogoratu, gogoan hartu. Ahaztu, gogotik kendu. Agian bi ekin-tzak ez dira hain kontrakoak ere. Osagarriak ere izan litezke: bi prozesuak bete behar ditugu oreka lortzeko. Zer da, ordea, oreka? Bizitzan aurrera asmatzen eta estaltzen joan garen gezur handien eta egia txikien multzoa izan daiteke.

Zahartzaroa askatasun-ekintza duin baten moduan bizi. Ederra da helburua. Baina bizi-iraupenaren luzapen askotan krudelaren garaiotan —zahartzaroak garai batean zuen itza-

Zahardadea eta
eutanasia izango dira
datozen urteetako
debate etikoaren
izarrak

Gu gara
kontzientziadunak,
gu gara moraldunak
izanik etorkizuna
batera zein
bestera moldatuko
dugunak

lik gabe, zaharrez arduratzen zen estruktura familiar zabal hura gabe—, zer esan nahi du zahartzaroaren duintasunak?

Demagun bi edadetu zahar-etxe batean:

PERU.- Ipurdi-bistan eta zikin jaio ginenez, duintasunez hil gaitezela behintzat.

MARIXE.- Duintasunez hil? Ez hadi barre-garria izan. Esaiok, esaiok hori oxigenoaren hodiari eta sueroaren tutuari lotuta dagoenari. "Aiton-amon zaharrak ditu hiru elementu: katarroa, karkaxa eta azken ordua tormentu". Hori al da hire duintasuna?

En Thanatos, grezieraz eta, euskaraz, heriotza ona. Zientzia medikoaren garapena bizi-irau-pena luzatzen ari da, horrek dituen ondorio guztiekin, tartean muga-mugako gaixoen ugari-tzea. Traza guztien arabera, muga-mugako gaixo horien heriotza onaren auzia izango da datozen urteetako debate etikoaren izarra.

Inportantea

"Pintore horrek esku eta estilo inportanteak dauzka" edo "katedratiko horrek formazio inportantea lortu zuen Oxford-en" edo "pilotari horrek etorkizun inportantea du" bezalako esaldiak entzuten ditugu. Ona, egokia, bereziaz, punta-puntakoa, polita edo beste zernahi esate baina inportantzia gehiago ematen du, nonbait, Sean Penn-ek edo Nicole Kidman-ek begiratzeko modu inportantea dutela esateak.

Inportantziarik ez balu bezala ari gara hiz-kuntzari ostikada inportanteak ematen.

Botoiari sakatzen

Honek, mapan begiratu; honek, han-hemenkako interesak aztertu; honek, interesen kontrako etsaiak seinaltatu; honek, gezur batzuk esan, eta bosgarren pikaro zatar honek botoiari sakatu.

Haur-jolas bat, lotsaren patioan.

Egunotako mehatxua ezin da, seguru asko, garai bateko pelikula eta eleberrietan ageri zen botoi gorri bakarrekin ilustratu, baina mehatxuak, botoi gorri baten itxura bakarra izan ordez, askotarikoak ditu erroak, olagarroak bezalaxe. Eta, agian, izu gehiago sortzen du horrek. ■

berria

Geologoa eta Trena Babesteko Espainiako Estatuko Koordinakundeko kide Jose Luis Ordoñezi elkarrizketa:

Euskal Y-ari buruz: “ Ez da egia Euskal Y-ak euskal gizarteari zerbitzua emango dionik, ez da egia iberiar penintsularentzat interesgarria denik, eta ikusteko dago Europako Batasunarentzat interesgarria ote den. Garraio iraunkorraren ikuspegitik diot hori. Gaur egun, iberiar penintsulan egiten den garraio multzo osoaren %4 eta %6 bitartean trenegiz egiten da. Oso kopuru txarrak dira, horiekin ezin baita berotegi efektua eragiten duten gas kopurua murriztu. Trenegiz egiten ez diren garraioen %80tik gora errepidez egiten dira. Euskal Y-ak ez du hori konponduko. AHTa ziztu batean igaroko litzateke EAEtik, Madril-Sevilla AHTa Gaztela-Mantxatik igarotzen den bezalaxe (...).

Zuen (Euskal Herriko) tren ibilbidea zaharkituta dago eta bi bideko tarte gutxi duzue. Gainera, kotxeak zahar samarrak dituzue. Ezin dira aldaketekin ondo egokitu (...). Eusko Jaurilaritzak, beraz, badu zertan inbertitu tren arloan, Euskal Y-a aipatu ere egin gabe”.

gara.net

¿Erresitentzia kutxagatik...?

Txontxe Andueza

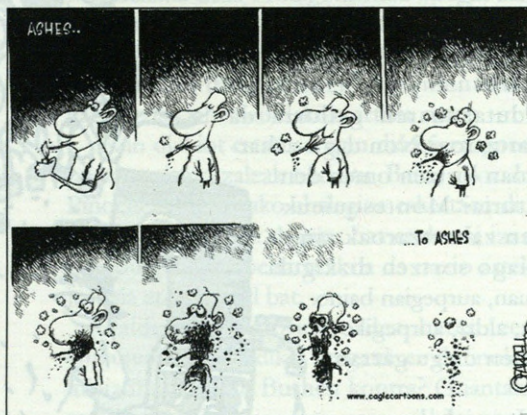
“Teknologia berriak, globalizazio neoliberalak, lan egiteko modu berriak, lanbide berriak... azken hamarkadatan lan harremanen inguruko gauza asko aldatu dira, baina beste batzuk ez dira aldatu eta gainera ez dute etorkizunean aldatzeko itxurarik. Hori da behintzat Caballitoko gerentea, Jose Igancio Gonzalez, jada zortzigarren hilabetez greban dauden langileak ELAK ordaindutako oporretan egon direla esaten, Gasteizko produkzioaren zati handi bat Europa Ekialdera darमतela esaten eta lantegiarekin lan baldintzak negoziatzea eskatzen dutenei kalean geldituko direla mehatxatzen entzuteak sortzen duen sentzazioa (...).

Patronalak txalotu egingo ditu burdinazko gerente honen hitzak; baina herri honen ekonomiari egiten dion mesedea ia langile enpresatik bota nahi dituen langileei egingo diena bezain handia da”.

♦ Arcadio Esquivel, Costa Ricako *La Nación* eta Panamako *La Prensa* egunkarietan.

♦ Vince Ofarrel, Australiako *The Illawarra Mercury* egunkarian.

- Goikoan: Hautsa zara.
- Behekoan: Eta hauts bihurtuko zara.

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

gizarte ekintza

Osasuna

Egunero 7 pertsona
hiltzen dira EAEn
tabakoa dela-eta

- ❑ *Ezpalak*
- ❑ *Argitalpenak*
- ❑ *Sukaldean*

- ❑ *Denbora-pasak*
- ❑ *Makina bat kontu*

Landareak

Pipirripia:
adimena zorrozten
duen nartzisoa

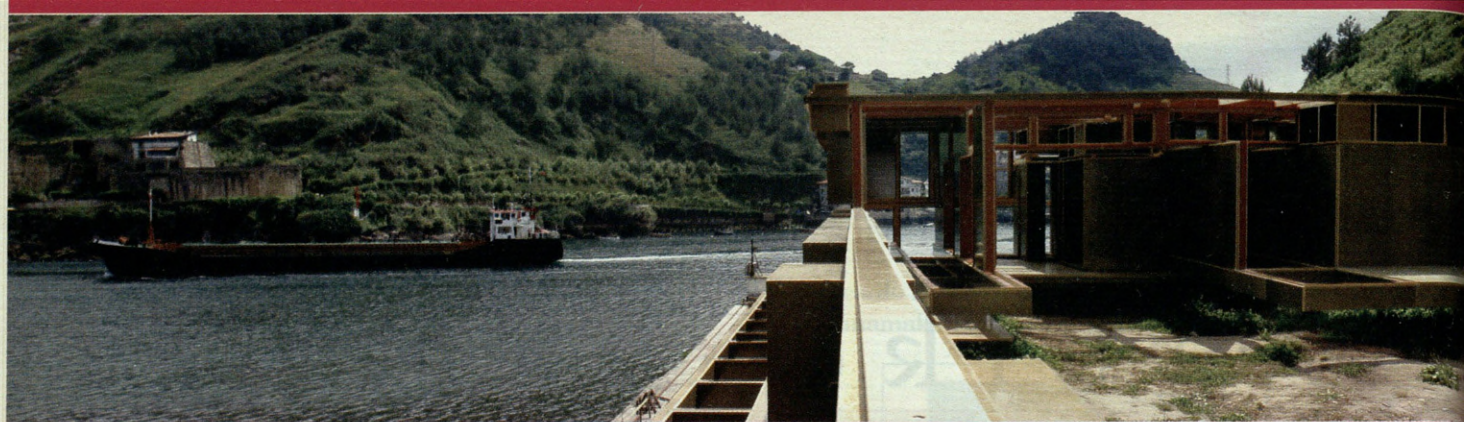
ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Izar arrosaz gainezka ageri zaizkigu Donostia eta Pasaia azken asteetan. Aspaldian airean zebilen Manifestak, azkenean lur hartu du gurean, eta arte garaikidera hurbiltzeko aukera ederra ipini digu esku-eskura. Ez ditugu gisa honetako ekitaldiak sarri izaten inguru hauetan

eta merezi du bueltatxo bat emateak. Europa osoko 56 artista gazte eta ez hain gazteren lanak izango ditugu ikusgai uda osoan zehar, batzuk arteari eskainitako ohiko guneetan, eta beste zenbait, itxura batean artearekin inolako harremanik ez duten egoitzetan.

Donostia eta Pasaia

DONOSTIAKO ERDIGUNEAN has geneza-ke arte garaikideari eskainitako ibilbidea, **Koldo Mitxelenako** erakusketara inguratuaz. Sven Augustijnen artista belgikarraren bideoek egingo digute harrera. *Johan eta François* izeneko lanek, afasiaz, hausturaz, memoriaz eta memoriaren galeraz dihardute, ikuslearengan itolarri moduko bat eraginez. Bideoak dira Koldo Mitxelenako artelan gehienak, baina bada bestelakorik ere. Misha Stroj eta Cathy Wilkesek beraien instalazio bitxiak ipini dituzte erakustokiko patiotan eta Manifesta 5ek eskaintzen dituen margolan bakarrenetakoak ere bertan ikusi ahal izango ditugu, Michaël Borremansen margoak eta Johannes Kahrsen ikatzezko marrazkiak hain zuzen.

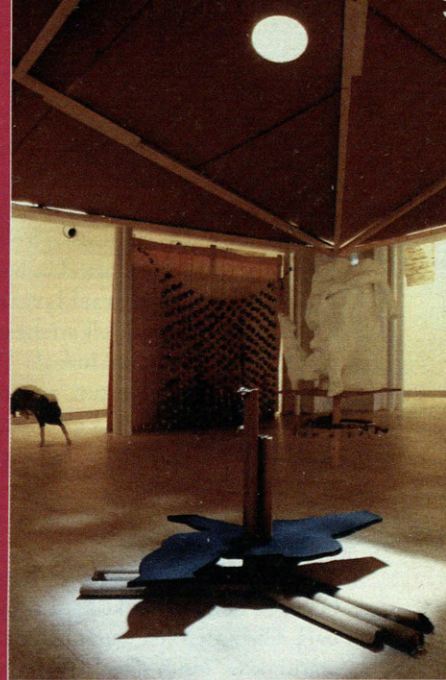
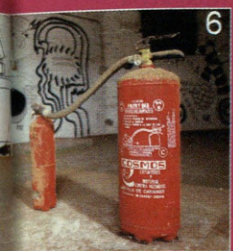
Beharbada, lehenengo egoitza hau da dene-tan "klasikoena", gainontzekoek, egoitza eta artelanen arteko harremanagatik, kontrastera-ko eta harridurarako aukera handiagoa ematen dute. Honen harira, **San Telmo Museoa** adibide garbia da, erabat itxuraldatu baitute bertako eliza, Manifestako lanak erakusteko. Serten

NERE LUJANBIO
ARGAZKIAK:
DANI BLANCO

mihiseak esaterako, ilunpean geratu dira, elizan kokatu dituzten bost bideo lanen mesedetan. Ikusleak batetik bestera dabilta, itsututa, elkar jotzeko beldurrez. Baina gauza guztietan beza-la, iluntasunean ere, ohitzea da kontua.

Gillian Wearing, Maria Lusitano, Darius Ziura... lan gehienak, nazio identitatearen gainean dihardute, gaia ikuspuntu anitzetatik landuz, noski. Beste zenbaitek, gai subjektiboagoak jorratzen dituzte, norbanakoaren identitatearen eraikuntzan sakonduz. Adibide paregabea du Mark Manders *Gela isolatu txikia*, bisitari bat baino gehiago aho zabalik utzi duen instalazioa. Ez nituzke aipatu gabe utzi nahi, bestalde, Külli K. Kaats estoniarrak txorien hizkuntzaren inguruan egindako haus-narketa eta John Bocken bideoa untxi jostalaria ere.

Nahiz eta baztertu samar geratu, ez du gu ahaztu behar, **Aquariumeko sotoa** ere erakusleku bihurtu dela Manifestari esker. Garret Phelan irlandarrak espazio berri bat sortu du bertan, errotulagailu beltzen lagun-

(1) Pasaiko Ondartxon dagoen artelan bakarra. (2 eta 5) San Telmo Museoan, barruan, bost bideo lan ikus daitezke; kanpoan, bizikletak. (3) Koldo Mitxelena, bideoez eta pinturez gain, instalazio bitxiak ere aurkituko ditu bisitariak. (4) Kubo Kutxa Kursalean eraikuntza eta espazioaren jabekuntza islatu dute, besteak beste, kartoi mendixkak txabola baten zimendu bilakatuta. (6 eta 7) Aquariumeko sotoan errotuladoreekin egindako espazio berriak daude. (8) Pasaiko Ciriza etxeko bideotako bat.

arteak inbadituta

tzaz soilik. Horma zein altzarietan egindako marrazki eta grafikoek bidez gizarteari buruzko nolabaiteko azterketa eta gogoeta egitea izan du helburu.

Ibilbidearekin jarraituz, **Kubo Kutxa Kur-saal** dotorea izango dugu hurrengo geltokia. Kartoi mendixka baten aurrean topatu ditugu

bisitariak, harrituta. Albo batean, argibide gisa, iragan hurbilaren berri ematen diguten irudiak ditugu, kartoi mendixka hori izan zenaz eta behin-behinekotasunaz hitz egiten digutenak. Bat-batean, Carlos Bungaren kartoiak txabola baten zimendu bilakatzen dira, eta beraien esanahia are esanguratsuago bilakatzen zaigu

MEMESA
INDUSTRIA
HORNIDURAK

Santa Kutz, 25
☎ 943 71 24 11 - Faxa: 943 71 20 04
20550 **ARETXABALETA**

Etxagibel Notari deuna, 1
☎ 943 71 24 25 - Faxa: 943 71 22 98
20500 **ARRASATE**

Kale Zaharra, 62
☎ 943 71 80 80 - Faxa: 943 71 80 45
20560 **OÑATI**

www.memesa.com
saldu@memesa.com

Donostia burgesaren irudi bihurtu den eraikinaren barruan. Eraikuntza eta espazioaren jabeak dira Kuboko lan gehienek jarraitzen dituzten ildo nagusiak. Espazioaren jabeakuntzarekin eta esanahiarekin harreman berezia du Eyal Sivan israeldarrak eta Michel Khleifi palestinarrek elkarlanean egin duten *Route 181* dokumental luzeak. 1947an Nazio Batuek Israel eta Palestina artean ezarri zuten muga, inoiz errespetatu ez dena, zeharkatzen du alderik alde, gatazka zahar eta latz baten aurpegi berria erakutsiz.

Industrigunea arte leku

Donostia ponpoxoarekin kontrastean, Pasaian beste bi erakustoki kokatu ditu Manifestak: bata, **Ciriza Etxea**, garai batean arrain biltoki izandakoa, eta bestea, **Ondartxo**, lehengo Azkorreta Ontziola.

Bisitariaren jatorriaren arabera ezberdina da Ciriza Etxera edo Ondartxora sartzean jasotzen den inpresioa. Lekuarekin aurretik harremanik izan ez dugunontzat, erakustoki zoragarri bilakatutako guneak dira. Bertakoen-tzat aldiz, iraganaren oihartzuna dira, itxuraldatuta. Erabilera berria eman zaie bi guneei, jatorrizko eraikinak berrikuntzarik gabe mantenduz. Honexegatik bereziki interesgarria da erakustoki bihurtutakoa lantegi bezala bizi izan zutenen ikuspegia ezagutzea.

Ciriza Etxean, lau solairutan banaturik, hogeitak artista baino gehiagoren lanak topatuko ditugu: bideoak, instalazioak, eskulturak eta

Kalea erakusleku

Zenbait artistak nahiago izaten du lau hormen artean ihesi, beraien lanak kalea ateratzea.

Manifestan ere bada- go horrelakorik. Jeremy Deller izan zen kaleratzen lehena, inaugurazio egunera- ko prestatutako desfile- jendetsuarekin. Baina badira beste zenbait ere. Patrick Tuttofuocok esatera- ko, hogeitak bizikleta apaindu ditu, jendeak hirian zehar erabil- ditzen. Leopold Kessler alemaniarrek ere, kalea hartu du era- kusleku gisa, Urgullen eta Bilbo plazako itu- rrian egindako ekintzen bitartez. Azkenik, Huseyin Alptekin turkiarrak, Trintxerpeko pasabide batean edozein lekutan egon zitez- keen hotelen izenak ipini zituen argizko seina- leetan. Zoritzarrez, azken hauek ez zuten luza- roan iraun osorik, eta beraz, izan zirenaren hondakinak baino ezin izango ditugu ikusi.

abar. Zaila da hainbeste lanen artean aukeratzea, asko baitira interesga- rriak. Adibidez, Iliya Chichkan eta Kyrill Protsenko ukraina- rrek beheko solai- ruan egindako proiektzioa ederra da oso. Aipagarria da halaber, Paola Pivik sortutako eskultura bitxia,

ikuslearen hurbil- sunaren arabera mugitzen dena edo Micol Assaëlen instalazio itogarria. Manifesta 5en parte hartu duten lau eus- kaldunen lanak ere hemen topatuko ditugu. Asier Mendizabalek, objektu, argazki eta bideoz osatutako instala- zioa aurkeztu du, Iñaki Garmendiak aldiz, bi pantailaz osatutako bideo proiektzioa. Bai bata- k zein besteak, talde identi- tatearen gaia lantzen dute lan hauetan. Azke- nik, D.A.E.-k iragana berrikusteko proposa- men bat zuzentzen digu, Nestor Basterretxeak 1963an zuzendutako *Operación H* filmaren proiektzioaren bidez.

Ciriza Etxeko artista pilaketatik urrun, Ondartxon, artista bakar bat aritu da lanean bi hilabetez, Jan de Cock belgikarra. Ondartxoko eraikinaren barruan eta inguruan, ezaugarri arkitektonikoak dituen zurezko eskultura erraldoia eraiki du. Arkitekturaren muga, barrualdea eta kanpoaldearekin jola- sean, Ondartxoko eraikinarekin eta lekuare- kin harreman estua duen lana sortzea izan da bere asmoa. ■

Manifesta Europako artearen ispilu

Manifesta, International Foundation Manifestak zuzendurik, bi urtean behin Europako hiri ezberdin batean egiten den erakusketa ibiltaria da. Lehenengo edizioa Rotterdamen egin zen 1996an eta ondorengoak, Luxenburgoko, Ljubljana eta Frankfurt, hurrenez hurren. 2004an berriz, Donostiari egokitu zaio erakusketaren antolaketa.

Marta Kuzma eta Massimiliano Gioni komisarioek Europako 56 artista

aukeratu dituzte bertan parte hartzeko. Gehienak artista gazteak izan arren, badira zaharxeagoak ere, adinari baino, lan berritzaileei begiratu omen dietelako aukeraketa egiterakoan. Tar- tean, lau artista euskaldun topatuko ditugu: Asier Mendizabal eta Iñaki Garmendia eta D.A.E. (Donostiako Arte Ekinbideak) proiektua osatzen duten Peio Agirre eta Leire Bergara. Aipagarria da bestalde, ekialdeko

Europako artisten ugaritasuna, bazter- tu xamarrik geratzen baitira sarri.

Inguruaren ikuspegi zabalago bat ematearren, Donostiaz gain, Pasaian ere zenbait erakusleku kokatzea era- baki zuten, postaleko hiriaren alderdi "iluna" erakusteko asmoz. Guztira, eta zenbait artistak kalean egingo dituen ekintzak kontutan hartu gabe, sei egoi- tza ezberdinetan banaturik egongo dira erakusketak irailaren 30era arte.

Aktiba Txartela

EUSKADIKO KUTXA

Erosketak egiteko modu berria

Eskatu **Aktiba Txartela**, lasai-lasai ordaindu
eta erabat kontrolatu asteko erosketak

Informazio gehiagorako, Euskadiko Kutxaren sukurtsalak, 901 333 444 edo www.cajalaboral.com

Zurekin elkarlanean

CAJA LABORAL
EUSKADIKO KUTXA

Ezpalak

KATIXA GARATE

Mendebalek Tropikoraino

MUSIKAZ GOZATZEKO aukera ugari izango da asteotan Bizkaian. Elorrioren abian da dagoeneko Musikaire udako jaialdia. Uztailaren 31 bitartean musika, dantza eta kale antzerki saio andana izango da Elorrioko hainbat gunetan. Hasi Moskuko Ganbera Orkestrako bakarlarrietatik eta Txinako Folklore dantza talderaino. Asteburu honetan (hilak 2 eta 3), Mendebalek, Sopuertan egiten den Kantauriko Kulturen eta Musiken Jaialdiari helduko zaio txanda. Xarnege eta Oskorri euskal taldeez gain, Asturiasko Gatos del Forno eta Galiziako Susana Seivane eta O Jarbanzo Negro izango dira taula gainean. Datorren astean (uztailak 10-17), Bilbao Tropikal jaialdiak mundu osoko musikariak ekarriko ditu Bizkaiko hiriburura, Milton Nascimento brasildarra eta Ginea Bissauko Nino Galissa tartean.

30 urte hilarriak babesten

J. M. / ARGAZKI PRESS

EUSKAL EHORTZ HARRIAK zerrendatzen, babesten eta ikertzen lan eskerga eginga da Lauburu elkar-tea, azken hamarkadetan. Horren fruitu da oraintsu argitaratu duen *Hil harriak* (Elkar) ikerketa liburua. Frantsesez eta euskaraz osatutako liburuan, 264 argazki, 285 eskema eta dokumentu argitaragabe bildu dituzte Jon Etxeberri-Aintxart,

Mixel Duvert, Marcel Etxehandi eta Claude Labatek. Hilarrien sinboloen irakurketa da lanaren ekarpen handiena. Oro har, Iparraldean

Ametz Arzallusek eta Sustrai Colinak esanak Bertsozalean:

«Tabladuan gaudenok saioa geure eskutan sentitzen dugunean ematen dugu onena. Horregatik funtzionatzen dute libreko saioek eta lagunartetik ateratako ekoizpen bereziek».

Lluís Pasqual Arriaga antzokiko zuzendari artistikoa Berrian:

«Arriagak beti eskaini ditu euskarazko lanak, eta aurrerantzean ere hala izango da».

Joxe Juan Ugaldek zera adierazi zion Garati: «Txapelketei esker, dantza suntuoa salbatu ahal izan

dugu gainbeherako urte hauetan (...) Nik esango nuke gaur egun, txapelketan-eta, hanken urratsak inoiz baino perfektuagoak direla, baina, oro har, aire gutxiagorekin dantzatzeko dela».

Karlos Linazasorok adieraziak Beterriko Liburua aldizkarian:

«Euskal Irakurlearen soslaia edo maila eskasa eta murrizta da, oso. Eskasa, eskakizun-neurri jakin batetik gorako liburuak ez dituelako irakurtzen; murrizta, bost edo sei irakurlearen lanak besterik ez direlako irakurtzen, eta hauek netatik nobelak direnak soilik, jakina».

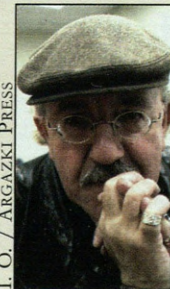
Maidar Ansa aranoarra suertatu da Euskal Kantu Txapelketako garaile. Epaimahaiak emandako hiru sari berezietatik bat, adierazkortasunarena, ere eskuratu du.

Koldobika Jauregik *Klaustro* izeneko bi erakusketa paratu ditu Donostian. Ekain galerian koadro eta piezak jarri ditu eta San Bizente elizaren atarian hiru erliebe eta zurezko eskultura bat.

Andoni Urzelai *Zirkulua* eleberria plazaratu du Ereinekin. Psikopata baten pentsamendu eta motibazioak ditu hizpide bigarren nobela honetan. Irakurterraza izateko helburuarekin idatzi du.

Amaia eta Aitor Parrondo anai-arrebak nagusitu dira Seguran jokaturako Euskal Herriko Dantza Askatuko Txapelketan. Txapelketa irabazten duten hirugarren aldia da.

Imanol Larzabal kantaria hil da. Odol isuria eta bihotzekoa izan zituen joan den astean eta ostiral gauean hil zen Orihuelako (Alacant) erietxean. Euskarazko sehaska kanten disko bat grabatze-koa zen iraillean.

J. O. / ARGAZKI PRESS

MARISOL RAMIREZ / ARGAZKI PRESS

Antzerkia kalera

Uda iristearekin batera, antzerkiak kalea hartzen du gurean. Herriko jaietan kale ikus-kizun mordoak izaten da, baina uztaila, bereziki, kale antzerki jaialdien sasoia dugu. Euskal taldeek lan ugari prestatu dituzte jada uda honetarako, beraz, izango da zer gozatu. Uztaillaren 5ean Bilboko Kalealdia abiatuko da eta bost egunetan egitarau betearekin du; Frantziako Transe Express taldearen *Errege alferrik* lanak emango dio amaiera. Uztaillaren 8tik 10era Kalerki jaialdia izango da eta dantza eta kale antzerki saio andana izango da. Uztaillaren 9an hasiko da Euskal Herriko jaialdirik beterranoena Lekeition: Nazioarteko Kale Antzerki Jaialdia. Hilaren 11 bitartean euskal nahiz atzerriko taldeak izango dira kale, plaza nahiz itsasoan. Izan ere, Iltopie konpainia frantsesak ur gainean eskainiko du *Narcisse Guette* obra. Donostian ere hil osoan izango dira kale agerraldiak. Pena da guztiak data bertsuan izatea, baina plazarik behintzat ez da faltako antzerkiarentzat. Ea eguraldiak laguntzen duen.

dago hilarri gehien –6.000 inguru– eta haiek leku handia hartzen dute liburuan. Bestalde, Larzabalen hilarriaren zentro bat irekiko duela adierazi du Lauburu elkarteak. Gune bizia sortzeko asmoa dutela adierazi dute eta harri arte honen sorkuntza garatzeko nahia.

Ama lurra arte bihurtuta Izuran

UDA ERAKUSKETAREN hamabosgarren aldia abiatu da Izuran. Urtero bezala, hamabi artista gonbidatu dituzte euren obrak paratu ditzaten. Aurten Jean-Pierre Indart omendu nahi izan dutenez eta hark lurrarekin lan egiten duenez, ama lurra da aurtengo gaia. Bitan banatzen da erakusketa. Izurako Haize Berri kultur etxean aurtengo omenduen lanak erakutsi dituzte: Jean-Pierre Indart eta Iñigo Ormazabal. Izurako kale eta soroetan hamar artisten –Gonzalo Etxeberria, Iñaki Olazabal, Odile Lascaray, Maia Curutchet, Miren Latxague eta Juan Luis Goenaga, besteak beste– obrak barreiatu dituzte. Abuztuaren 20ra arte izango da ikusgai.

Espaloia kafe antzokia zabaldu dute Elgetan.

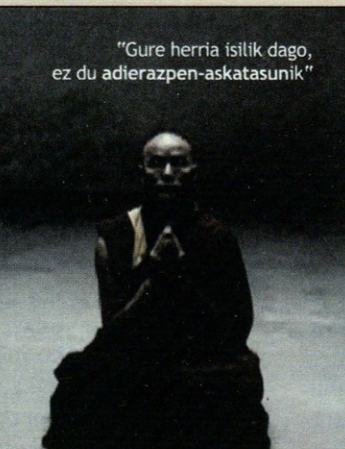
Kultura herritarrei hurbiltzea, euskararen normalizazioan laguntzea, adin guztientzako ekimenak antolatzea... Asko dira azken urteetan Euskal Herrian sortu diren kafe antzokiak (Lasarte-Oriako Jalgi, Bilbo eta Ondarroako Kafe Antzokiak, Durangoko proiektua) egiten dituzten lanak. Elgetako Udalak Espaloia kafe antzokia zabaldu du, herriko kultur eskaintza zabaltze aldera. Lehiaketara ateratu zuen aretoaren kudeaketa orain gutxi eta Herriko Goibeko kultur elkarteari egokitu zaio. Taberna eta jantokia izango ditu Espaloiak eta ekitaldi andana eskainiko du.

MagNet kultura elektronikoarekin

lan egiten duten aldizkarien (paperezkoak nahiz elektronikoak) europar sarea da. Kultura elektronikoa definitzea eta haren egoera aztertzea du xede. Zazpi aldizkarik osatzen dute: 3/4 *Revue Magazine*, *Acoustic Space*, *Balkon Magazine* (gaurko IDEA), *De:Bug Magazine*, *Flirt Magazine*, *Mute Magazine*, *Neural Magazine*, *Springer Magazine*, *Umelec Magazine* eta Artelekuk kaleratzen duen *Zehar*. Kultura forma berri baten alde ari diren aldizkarien berri izateko, jo <http://magnet-ecp.org> helbidera.

"Gure bizimodua askoz ere zailagoa da berdintasun eskubiderik gabe"

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Euzko Legeburoa
Diputación Foral de Bizkaia
Legeburoa de Euzkadi

gure
artean
euskaraz

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Patata soro bat

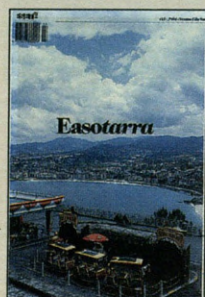
Josetxo Azkona

ALBERDANIA
169 orrialde
13 euro

Hirurogei ipuin laburren uza

Josetxo Azkona ezaguna da letren munduan, besteak beste 1997an Rikardo Arregi kazetaritza saria irabazteagatik eta hiru olerki bilduma kaleratuak izateagatik. Orain aurkezten duen liburuan, berriz, hirurogei ipuin labur eskaintzen ditu. Era guztietako kontakizunak dira *Patata soro bat* liburuan azaltzen direnak. Kazetari gazte batek bere elkarriketatuen aitormenik zintzoena zakarrontzira botatzearen arrazoiak, Noeren ontzi barruko gorabeherak, bosgarren pisutik tiroka ekiten duen hiltzailearena, ingelesa bakarrik mintzo daitekeen munduaren gristasuna, bere emaztea

beste batekin ohean harrapatu uste duenak egindakoa, igogailuko zulotik erori zen neskatoarena, okerreko santuari laguntza eskatu zion gizonarena eta beste asko. **I**

Eseté

Batzuen artean

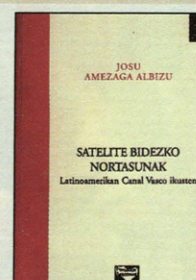
AMASTÉ COMUNICACIÓN
162 orrialde

Eseté aldizkarikoen Donostiari buruzko zenbakia

Bilboko Amasté Comunicaciónek kaleratzen duen *Eseté* aldizkariak Donostialdeari eta bertan bizi diren hainbat lagunei eskaini die udako zenbakia. *Easotarra* izenburua duen zenbakia hau Manifesta 5ekin elkarkidetzan egina izan da. Nola ikusten ote du Gipuzkoako hiriburua eta bertan bizi den fauna kanpotik datorrenak? Bidaia bakoitzak bere erantzuna izango du, jakina, baina *Eseté*koek diotenez, hiri honen espiritua elebiduna, bi nazioduna eta batik bat bipolarra da. Auzoz auzo ibili dira hura ezagutzen, Orioko itsasertzean agertu, Donostiako Kontxa aldean hainbat urte pasa eta orain Pasaian-edo dabilen Pakito izurdearen ibilbidea egin nahi izan balute bezala, eta honetaz eta hartaz mintzo zaizkigu aldizkarian zehar. **I**

Latinoamerikako Canal Vasco

Josu Amezagak Utriusque Vasconiaeren eskutik plazaratu duen saio honen izenburu zehatza *Satelite bidezko nortasunak. Latinoamerikan Canal Vasco ikusten da*, eta Latinoamerikan diren euskaldunek satelite bidez jasotzen duten Canal Vasco telebista nola eta zertarako erabiltzen duten galderari erantzuten dio. Baina euskal diasporari buruzko ezagutzara mugatu gabe, talde nortasunak nola eraiki ohi ditugun ulertzen lagundu nahiko lioke irakurleari. Josu Amezagak euskal kultura eta bestelako kultura herrikoien arteko dialektikak aztertu zituen doktorego tesian, eta geroztik hainbat ikerketa burutu ditu gizarteko komunikazioaren gainean. Azken urteotan talde nortasunen eraikuntzan komunikabideek daukaten lekua jorratzen du bere ikerkuntzan. **I**

Satelite bidezko nortasunak

Josu Amezaga Albizu

UTRIUSQUE VASCONIAE
213 orrialde

Bi euskaldun Txinan zehar

Kanpotik etorritako edonor omen da *helloa* Txinan, horrela deitzen omen dituztelako bertakoek itxuragatik hangoak ez direla sumatzen dituztenak. Hori kontatzen du Jon Abrilek *Helloak Txinan* lanean, Asier Gogortza argazkilariarekin batera berrogei egunetan zehar Txinan barrena eginiko bidaien kronika osatzerakoan. Leku ugaritan ibili ziren, eta haietan aurkitu eta ikusitakoak azaltzen dira liburuan: hizkuntzarekin izandako zailtasunak, zeruari erreparatu beharra, hiri handiak, nekazari herriak, jende uholdeak, Txinako gizartea eta historiaren gaineko gogoetak, paisaiaren edertasuna, tearen zeremonia, eltzerako prestatzen dituzten txakurrak, euskal enpresek Txinako merkatuan dituzten egitasmoak, bertsolari txinatarrak, askotariko kulturak... **I**

Helloak Txinan

Jon Abril

TXALAPARTA
194 orrialde
14 euro

Karramarro txiki
Batzuen artean
IKA KULTUR ELKARTEA
8 orrialde

0-7 urteko haurrentzako aldizkaria

Ibaizabal argitaletxeak IKA Kultur Elkartearen eta ETBekin elkarlanean argitaratutako aldizkaria da *Karramarro txiki*, 0-7 urte bitarteko haurrei zuzendutako kazeta. Marrazkiak, inguruaren ezagupenari buruzko jolasak, natura errespetatzeko egin behar diren eta egin behar ez diren gauzak, zabor bakoitzak daukan edukiontzia bereizten ikasteko erak, lehiaketak, denbora-pasak, matematikarekin erlazionatutako jolasak eta beste hainbat alor lantzen dira bertan. *Karramarro txiki* aldizkariaren helburu nagusia, haurrak ondo pasa dezaten lortzeaz gainera, neska-mutikoei euskara txiki-txikitatik era erakargarri batean aurkeztea da, euskaraz jolastuz euskal irakurketarako zaletasuna sor dakien. ■

Gorbeia natur parkearen gaineko gida

Miguel Angulo eta Malu Egiluzen artean osatutako gida honek Gorbeia natur parkea aurkezten digu, bertako geologia, fauna eta landaretzari buruzko xehetasunak emanaz. Gorbeianagenera Areatzatik, Pagomakurretik, Barazardik, Ubidetik, Zaratetik zein beste hainbat tokietatik igotzeko ibilbidea; Pagomakurretik Lekandara, Gorostetara eta Ipergortara igotzekoak; edo Lamindatik Urragikoa-txara, makina bat ibilaldi, txango eta paseo gehi hiru zeharkaldi sendo proposatzen dizkigute egileok. ■

Gorbeia

Miguel Angulo,
Malu Egiluz

SUA

96 or. + mapa/ 7,90 euro

KARLOS DEL OLMO

“San Bartolome gaueko hilketan 30.000 higanota hil zituzten”

Nola sortu zitzaizun nobela honen hasia?

Joana Albreten bizitzaren gaineko materiala biltzen hasi nintzenean, hari buruzko antzez-lana paratzeko, konturatu nintzen bazela Nafarroako Erresumaren historiaren alde bat euskaldunok neurri batean galduta geneukana, beharbada erresuma hori erdi bitan zatituta gelditu zelako Erdi Aroan, Errege Katolikoak mugaz honantzako zatia bereganatu zutelako, eta bestea erresuma protestantea zelako, eta orduan, bada, ez zen oso ondo egokitzen Euskal Herrian gerora nagusitu zen joera katolikoarekin.

Eta zergatik ez genuen geure egin Henrike Albret?

Pentsatu izan delako errege hura, azken batean, Frantziako Henrike IV.a zela, nahiz eta guretzat Nafarroako III.a izan. Gainera bazuen zama bat: berak erabaki baitzuen bere agindupeko Nafarroako Erresuma Frantziaren barruan desegitea.

Nolakoa da zure Henrike Albret?

Hauxe galdetu nion neure buruari: nola ikusiko zuen euskaldun protestante batek Henrike, erlijioz aldatu zuen, bere erresumaz ahaztu zen, eta hala-ko konkistatzaile fama zeukan erregea? Gainera hor bazen munduan garrantzi handia izan duen gertaera bat, San Bartolome gaueko hilketa. Henrike eta Margot Medici ezkontzera zihoazenean, Nafarroako gortesau gehienak Paris aldean zeudela baliatuta, katolikoei hiria itxi eta 30.000 higanota-edo hil zituzten. Katalina Medicik, Margoten amak eta garaiko Frantziako erregeinak abiarazitako konplota zen, higanotak zapaltzeaz gain, Nafarroako Erresuma bere mendean izateko.

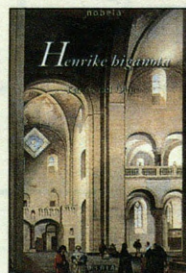
ELI GOROSTIEGI

egileari galdezka

Karlos del Olmoren lehen nobela historikoa

“Parisek balio du, bai, meza bat” esaldiarekin egin zen etorkizunean ere ospetsu Nafarroako Henrike III.a edota Frantziako Henrike IV.a. Eta errege hori dugu Karlos del Olmok idatzitako nobela historikoa honen ardatz. XVI. mendean Nafarroako Erresumak bizi behar izan zituen garai latzetara garamatza *Henrike higanotak*, eta nobelan fikziozkoak diren pertsonaiak ere agertzen diren arren, ugariagoak ditugu Albret

ko Henrike III.a edota Frantziako Henrike IV.a. Eta errege hori dugu Karlos del Olmok idatzitako nobela historikoa honen ardatz. XVI. mendean Nafarroako Erresumak bizi behar izan zituen garai latzetara garamatza *Henrike higanotak*, eta nobelan fikziozkoak diren pertsonaiak ere agertzen diren arren, ugariagoak ditugu Albret

Henrike higanota

Karlos del Olmo

HIRIA
273 orrialde
21 euro

teko katolizismora pasa zen; handik gutxira damutu eta atzera ere higanota bihurtu zen, baina azkenean—eta hortik dator hain ospetsu egingo zen esaldia—Frantziako errege izateko katoliko egin zen. Aldaketak aldaketa, erlijio gerrekin amaitzea lortu zuen, eta horregatik-edo, asko omen dira diotenak Frantziak inoiz izan duen erregerik onena izan dela. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Sagar prentsa	▼	Kitatzeke dagoena	▼	Piano joleak	▼	Frantziako hiria	▼	Ekintza gaitzes-garriak
	Gozoki egilea		Patua, asturua		Kontsonantea		Europako estatua		
	Infin., lortu	►			Aezkoako	►			
	Ipar., gerra				Bokala				
* HERRI-ALDEA	▼	Munta	►	▼					
Afrikako estatua		Txarto							
					Jupiterren satelitea	►		Oxigenoa	►
					Ukatzeko			Eakoa	
Otarrea	►				Isurkari zuria	►			
Hegazti mota					Intsektu mota	▼			
					Goxoak				
					Infin., sartu				
Barazki mota	►			Gar	►	Suitzako ibaia	►		Kanpo
Heuk				Bromoa		Bokal errepikatua			
			Jaurtigaiak	►	▼		Jainko egiptoarra	►	▼
			Uranioa				Kontsonantea		
Izaera	►		▼				Bi ken bat	►	

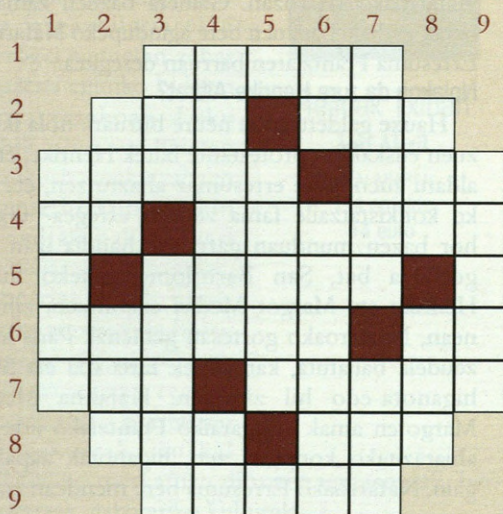
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Ekuatore-Afrikako estatua. 2.- Zazpi zati zazpi. Bizkaiko ibaia. 3.- Jirak, itzuliak. Kendu aditzaren infinitiboa. 4.- Ukatzeko. Jakingo balu. 5.- Röntgen. Asturua. Kontsonantea. 6.- Arotzaren lanabesa. Herri hizkeran, zer. 7.- Herri hizkeran, Eduardo. Gizon izena. 8.- Bizkaieraz, iratzea. Errepikatuz, ikara. 9.- Zerra handi.

GOITIK BEHERA

1.- Ziurgarritzat ematen den gauza. 2.- Bedi. Erne! 3.- Su bizi. Itxura. 4.- Danbor mota. Ez eme. 5.- Boroaren ikur kimikoa. Etxeko aberea. Fosforoaren ikur kimikoa. 6.- Alkoholen bukaera. Angolako hiriburua. 7.- Nekadura. Judoken gerrikoetako marka bakoitza. 8.- Euskaraz eta Kitto! Galdetzailea. 9.- Afrikako ibaia.

Hizki zopa

Aurki itzazu Joko Olinpikoetako zortzi kirolen izenak.

A	I	A	M	I	R	G	S	E
I	S	K	E	G	U	I	N	D
A	T	E	K	I	R	E	G	I
E	U	N	O	M	I	F	R	O
T	Z	I	R	N	L	E	Z	I
A	M	A	R	A	T	O	I	A
R	A	M	O	S	B	I	N	E
A	G	D	H	I	O	E	S	O
K	U	O	T	A	S	K	L	I
J	U	L	U	T	I	S	O	A
N	E	I	D	A	H	M	A	I

Soluzioak

+	A	I	U	R	R	I	A	*	B	A	T
H	I	K	*	B	A	L	A	K	*	R	A
+	A	Z	A	*	S	U	A	A	R	*	+
O	K	I	L	A	*	E	Z	T	I	A	K
+	Z	A	R	E	A	*	E	S	N	E	A
N	I	G	E	R	I	A	*	I	O	*	O
+	B	*	G	A	R	A	N	T	Z	I	+
			*	L	O	R	A	E	T	Z	
		G	O	Z	O	G	I	L	E	A	
			*	D	*	Z	*	P	*	M	*

A I M I R G S E
 A T S K E G U I N D
 A T E K I R R E G I
 E U N O M I F R O
 T Z I R N L E Z I
 A M A R A T O I A
 R A M O S B I N E
 A G D H I O E S O
 K U O T A S K L I
 L U T I S O A
 N E I D A H M A I

Hızlı zopa

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaia zure da garrantzi zurea. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarerik handieneko – **MultiOpticas** – profesionalengana konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Erleei irakasten

ERLEAK LORE BAT BISITATZEN

duenean, lorea zer da berarentzat, objektu huts bat edo kategoría bisual bat? Azken aukera hau primate eta gizakien garunaren ezaugarria baka- rrik zela uste zen, baina CNRSko Martin Giurfa ikerlariak esan berri du, erleak ikusten duena nolabait katalogatzeko ahalmena baduela.

Kategoría bisual generikoak eza- rriz, garunak informazioa prozesat- zeko izugarritzko ekonomia lortzen du. Adibidez, goialdean bi diagonal dituen laukizuzen bat etxe kontzeptuarekin lotzen da.

Giurfa eta bere kideek erleak egitura geome- triko errazen aurrean eduki zituzten denbora

Erleak gai dira, gizakiaren antzera, kategorizazio geometrikoak egiteko.

luzez. Geometria egitura hauek lerro horizontal, bertikal edo diagonalez osatuta zeuden. Denbora bat igaro ondoren, geometria egitura errazak beste egitura konplexuago bihurtu, eta erleek aurkitzen zituzten beraiek bizi izandako egitura geometrikoak.

Ikerlarien ustez erleek gizakiaren antzera egin dezakete kategorizazio geometrikoa, baina harrigarriena hau da: gizakiak 100 bilioi neurona dituen bitartean, erleak milioi bat neu- rona baino gutxiago ditu.

Ikerketa honen garrantzia, batez ere ikusmen artifizialaren interpreta- zioan datza, hau da, orain arte ikusten dena interpretatzea bilioika neuronen esku zego- ela uste zen, baina erleek aurkakoa frogatu digu- te eta honek ikerketarako esparru garrantzitsua zabaldu du. |

O sasuna

JABIER AGIRRE

Egunero 7 pertsona hiltzen dira EAEn tabakoaren eraginez

ZAZPI pertsona hiltzen dira egu- nean Euskal Autonomia Erkidego- an, modu goiztiarrean, tabako kont- sumoari lotutako patologiengatik. Horrek urtean 2.500 heriotza esan nahi du, Eusko Jaurlaritzako Osa- sun Sailburu den Gabriel Inclan-ek emandako datuen arabera. Maia- tzaren 31n egin zen Tabakorik gabe- ko Munduko Eguna, eta aukera hori baliatuz "Ez erre zure bizitza" izene- ko kanpaina jarri du martxan Osa- sun Sailak, batik bat gazte jendeari zuzenduta.

Inclanen hitzetan, gaztedia da tabakoaren eragin kaltegarriez kont- zientziatu beharreko kolektiboa. Izan ere, eta azken urteotan erre- tzaileen kopuruak behera egin duen arren adin-talde guztietan, erretzen hasteko adina ez da ia aldatu. Erretzaileen %14k 10-14 urte bitartean ekiten dio ohitura

kaltegarri horri, eta %43k nerabeza- ro bete-betea, 18 urte bete aurre- tik, alegia.

Datu baikorrak ere azaldu zituen Sailburuak. Nafarroa aurrena, eta EAE segidan, dira gutxien erre- tzen den autonomia erkidegoak. Inclanek esan zuenez, "erretzeari uztea posible da, eta 5.600 pertsona inguru dira ohitura hori urtero uzten dutenak EAEn".

Bestetik, 2002. urtean egindako osasun inkestaren arabera, erretzai- le kopurua murriztuz doa, eta 10 urtetan bost puntu egin du behera, horietatik hiru aztertutako azken 5 urteotan -1997an erretzaileak %29 ziren, eta 2002an %26-.

25 gaitz larritik gora lotzen dira taba- koarekin, bera da kardiopatia koro- nario kasuen %30en erantzule zuzena, eta bronkitisen %90 baino gehiago tabakoari zor zaizkio.

TEKNOLOGIA

Hautaketa naturala
1 Formulan

LONDRESKO University College-ko ikerlariak adierazi berri dutenez, darwinismoak lasterketa ibilgailuen ezaugarriak hobe ditzake apurka-apurka. Hortaz, etenik gabe errekor berriak lortzeko dinamikan sar gaitezke. Peter Bentley-k zuzentzen duen ekipoak hautaketa naturalaren oinarriak genetikako ezagutzarekin aberasturik, 1 Formulako ibilgailuen diseinuan aplikatu ditu, errekorrak segundo chunetotan jaitsi asmoz.

Bentleyren lantaldeak algoritmo genetikoa garatzen ditu, belaunaldiz belaunaldi azkarrena izango den bolido onena hautatzeko. Algoritmo hauetan zenbakizko kalkulua eta biologia uztartzen dira hautaketa eta hobekuntza genetikoren mekanismoak birsortu asmoz. Horrela, ikerlariak sortutako automobilak Silverstone zirkuitu britainiarreko errekor guztiak apurtu ditu, birtualki. Ibilgailua ere birtuala da, ordenadore batean baitago eta lehiakideak ere, noski, birtualak dira.

Lasterketa birtual guztiak irabazi ondoren, Bentley eta bere lagunek AEBko Seattlen aurkeztu zituzten bere lanak joan den astean eta orain 1 Formulako benetako automobiletan aplikatu nahi dituzte beren ikerketak.

Ea bada, teknologia hau eskuratzeko baino ez zaio falta Schumacher-i. **I**

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Pipirripia

AEZKOAK etorkizun beltza du, bertakoek diote... Biziraupenerako adina harrotasun eman izan dien guztia hankaz gora doa: pago-egurra, hazitarako patata, behi-okela... Gereta horietatik etorkizun-barruti hobeetarako atakak eraiki nahian dabilta, kopetilun baina irribarrets. Irribarre horiek zur-

kaiztearen kariaz joana naiz haruntza. Eta ondare ikargaria topatu dut, aezkoarrak eta bere paisaia. Historia, arkitektura, inkisizioa, garaia, hizkuntza... eta hau dena garatzea posible egin duen ingurune paregabea. Euri egin berriaren baso-ertz eta eskarduren berde berdeen altzoan elorri zuriak eta intxusak min emateraino ziren zuri. Eta belazeetan pipirripiak.

Pipirripia (*Narcissus poeticus*) nartziso bat da, nartziso berezi bat. Nafarroako gobernuaren 94/1997 dekretuaren arabera, egoera ahuleko espeziea da: "Espeziearen aurkako faktoreak zuzendu ezean, epe laburrean kaltetuak edo galzorian dauden kategoria sartzeko arriskua duen espeziea". Aezkoan ere, gero eta gutxiago loratzen omen da. Neuk aurtengo azkenekoak ikusteko aukera izan dut. Euskal Herriko 680 herrietatik garaia -1.032 m.- den Abaurregainan, lore honen amorratua den Aminteko Josemari Iriartek lorearen habitat naturalari eusteko apropos landu gabe duen Entzubarren aldeko Lintsa sailean ezagutu ditut. Bertakoek erramilotak osatzen dituzte etxeak apaindu eta usain gozo betegarri janzteko. Batek baino gehiagok okaztagarria zitziola esan zidan usain hau, lurringintzan maiz erabilia da eta fama ederra du: nerbioak indartu eta burua zorrozten omen ditu.

Nartzisoaren mitoak sail galantak jorra arazi ditu arteetan. Nire gustukoenetakoa Caravaggioren margoa da, lorea bezalaxe egozentrismoaren paradigma. Eta horrelakoxeak behar dute izan aezkoarrak, egoskorak, beretik tira aurrera. Badute bere etorkizuna funtsatzeko nahikoa ondare, nahikoa kultura, euskaldun globalizatu-tik bereizteko adina behintzat bai: paisaia kulturala. Eta tartean pipirripia, adimena zorrozteko.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

2004ko urtarraren 4a

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaidean@free.fr

Berdel frijitua tomatearekin

Osagaiak

- 8 berdel txiki edo 4 ertain
- Irina
- Gatza
- Oliba olioia, frijitzeko
- 2 baratxuri ale
- Litro bat tomate saltsa
- Pixar bat sagardo-ozpin

ONGI GARBITUKO dizkigute berdelak arrandegian, tripak, burua, alboko hezurak eta isatsa kendurik. Txikiak badira, bitan zatituko ditugu; ertainak badira, lautu.

Oliba olioia isuriko dugu zar-

taginean, bi hatzeko neurria harturik. Su eztitan gozatuko ditugu baratxuriak, erre gabe olioia ongi kutsa dezaten. Minutu gutxi batzuen ostean, baratxuriak atera, sua biziagotu eta berdelak sartuko ditugu, gatza eman eta irinetan azaletik igurtzi eta gero.

Buelta eta buelta frijituko ditugu ondoren, minutu batez alde bakoitzetik. Bizpahiru txandatan egingo ditugu berdelak, olioaren tenperatura apal ez dadin.

Gorri eta kurruskari daudela xukatu eta tomate saltsa

berotan murgilduko ditugu. Sagardo-ozpina erantsi eta irakinaldi bat emango diogu kazolari.

Gau batez edo utziko dugu kazola pausatzen, berdelak ongi busti daitezen. Mikrouhinetan berotu ondoan jango ditugu. ■

Oinarrizko kontuak

Baratxuria ahora etor ez dakigun

BARATXURIA AHORA

etor ez dakigun, onena da zuritu, zatitu eta haren barruan dagoen ernamuina kentzea, oso pisua baita jenez gero. Baratxuria bitan zatituko dugu, luzeran, eta labana baten muturraz bereiziko dugu bi ale erdietan azalduko zaigun ernamuina. Pikatu, xehatu, xerratu, xaflatu... egingo dugu ondoren baratxuria, jakiak eskatu bezala. Garrantzitsua da, halaber, baratxuria olio beroan eztatzea, gorritzea edo potxatzea, erdi gordinik ez jateko: urdailean min egingo digu bestela. Baratxuriaren olioia prestatu behar badugu, olioia epel dagoela has gaitezen prestatzen, baratxuriaren barrua ongi egin dadin. Arian-arian biziagotuko dugu sua, baratxuria eztitu bitartean, ongi gorritu arte. Gustu hobea du eta gure urdailak ere eskertuko digu. Ez da komeni baratxuri-olioa su bizian prestatzea.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Lore usainean

Lehenengo eguzki izpiei so jartzen dira landareak eta hainbat hilabete hotz eta hezeetan ezkutuan izandako edertasuna begibistan ipintzen dute. Loretik sortuko da fruitua, sagarra, esate baterako. Sagar horrekin egingo da hilabete batzuk beranduago sagardoa. Elaborazio prozesua bezain garrantzitsua da, ordea, lehengaiak izan duen osatze-garaia. Aurten sagarra nolakoa izango den esateko goiz da oraindik, baina udaberria behintzat gora-beherarik gabea izan da, klima epelekoa. Une honetan fruitu denak aterata daude, bere kolore berdea agerian utzi dute, eta orain heltze-garaia hasiko da.

FRUTA-ARBOLAREN loraldian faktore askok izan dezake eragina; lurra eta klima oso garrantzitsuak dira, adibidez. Temperatura altuegia edo baxuegia izateak fruta-arbolak goizago loratzen hastea dakar. Negua hotza izan baldin bada eta loraldian temperatura altua, loraldi-prozesua laburra izango da. Beroaldiren batek jo baldin badu lurra, edota eurite handiren bat bota badu, horrek ere zerikusia izango du loreak sortzeko garaian. Klima kontuez gain, badira beste elementu batzuk kontuan hartu beharrekoak: zuhaitzaren sendotasuna eta adina, inausketak zein garaitan egin diren...

Sagardoaren elaborazioak adina garrantzia du sagar-loreak eta sagarrak zuhaitzean izan duen bilakaerak ere.

Aurtengo udan tarteka euri pixka bat egitea komeni da, sagarrak ura behar baitu gero zukua izan dezan. Iazko beroaldia errepikatuko balitz, zuhaitzak ezingo lioke sagarrei behar bezala eutsi, eta azkenean garaia baino lehenago eroriko lirateke sagarrak lurrera. Iazko beroarekin, gainera, fruitua ere txikiagoa atera zen.

Loraldiaren garrantzia

Loraldi garaia frutazainarentzat garairik delikatuena da. Garai horretan erabakiko baita denbo-

NEREA PIKABEA

Argazkiak:
Dani Blanco

raldiko fruituen uzta nolakoa izango den. Loreak jaiotzen badira, ernaltzen badute eta giro epel eta eguzkitsuetan erortzen badira, uzta oneko urtea izango da. Bestela, loraldiak egun hotzekin, eta batez ere, euri eta lainoekin bat egiten badu, seguru asko uzta laburragoa izango da.

Sagarrondoak 0 azpiko 30 eta 35 gradu bitarteko tenperaturak jasan baditzake ere, loreek –irekita daudenean– 0 azpiko 2 gradu besterik ez dute jasaten, eta ordu gutxitan. Ostera, neguan, sagarrondoaren lorea oraindik ernamuin denean, hotz asko behar du.

Sagar urtea, San Joanetan sagartzeari hiru ale ikusten bazaizki

Zenbat lore, hainbat sagar. Garrantzitsua da arbolak lore asko izatea, loreetatik sortuko baitira gero fruituak. Hori lortu dezake frutazainak neguko inausketarekin, hau da, egurra murriztuz eta lore-begiak mantenduz.

Izerdia sustraietan barna igotzen hasiko da hilabetez. Gero, hostoak ateratzen hasiko dira; izerdi berri bat joango da hostoetatik sustraieta-

ra. Ekain inguruan hurrengo urteko enbrioi edo ernamuin berriak jaioko dira. Ernamuin horiek adarren muturretan edota puntetan sortzen dira, eta ia negura arte ezin izango dugu jakin lore-begiak jaioko diren edo adar berri bat aterako den.

Adar txikien loreak indartsuagoak izan ohi dira eta azkarrago irtetzen da lorea, adar luzeagoetakoak baino hogeita hamar egun lehenago. Adar zaharragoetakoak ere azkarrago ateratzen dira adar berrietakoak baino.

Loreak zuhaitzean nola sakabanatuta dauden jakiteko bi gauzari erreparatu behar zaio: zuhaitzaren landareidiari eta adarrek eguzkiari begira duten kokapenari. Haizeengandik babestuago eta eguteren dauden adarrek gehienetan lore gehiago izaten dute. Lore-begi batek begi bakar bat ematen du batzutan, baina normalean bi, hiru, lau eta gehiago lore ateratzen dira.

Manttoni, txalaka eta moko sagar-barrietateak dira lehenen heltzen direnak; urriaren lehenengo hamabostaldian jada biltzeko prest daude. Handik hamabost bat egunera gezamiña, gezamin beltza, goikoe-txea, merabi, mozoloa eta urtebi handia heltzen dira. Berantiaragoak dira mikatza, urdin eta urtebi txikia, azaroaren hasieraldekoak. Eta azkenik, abenduan etortzen da errezil sagarra.

Ernaltzeko garaia

Loratseuztapena edo polinizazioa behar-beharrezkoa da lorea ernaltzeko. Gerta daiteke, lore berean organo arrak eta emeak garai ezberdinetan heltzea. Hala ere, arraroa izaten da ernalketa lore bakarrean gauzatzea. Gainera, adituen ustez, ez da komeni; Sagar-rondoaren loreak bata bestearekin polinizatu behar dute.

Loreek, erabat garatzera doazen unean, anterak irekitzen dituzte, eta polena ateratzen da. Haizeak edota intsektuek eramaten dute polena lorexaki edo estigmara; hor itsatsita geratzen da eta ernalketa geratzen da.

Ernalketa klima epelean

Ernalketa garaia ere eskatzen ditu tenperatura jakin batzuk. 20 gradu inguruko klima da egokiena. Hotz egiten badu edota egun euritsuetan gertatzen bada, polena ez da ernamuinduko, eta ondorioz, ez da ernalduko. Iaz, esate baterako, Gipuzkoako Goierri ez zen errezil sagarririk izan; loratzeko garaian, maiatzaren hasieraldeen, hotza eta euri pixka bat egin zuen; errezil sagarra juxtu garai horretan loratzen da, eta ondorioz, polinizazioa eta ernalketa ez ziren behar bezala burutu.

Lorez lore hor dabil erlea

Loraldiaren faserik garrantzitsuenetakoa da polinizazioa. Polinizazioa egiten duten intsektuen artean erleak dira bitartekari nagusiak. Fruta-arbola guztien polinizazioa eragiten dute. Espezie bereko loreetan ibiltzen dira normalean eta espazio murriztean. Loreek petaloak irekitzen dituztenean intsektu guztiak inguratzen dira, gozotasun, usain eta lore-hostoen kolore biziak erakarrita. Oso urrunetik ohartzen dira horretaz. Lorez lore ibiltzen dira polenean dagoen nektar gozoa ateratzen. Horregatik, erlauntzak fruta-arbolen inguruan edukitzea komeni da. Hiru bat kilometroko erradioan ibiltzen dira erleak. Pare bat erlauntze-kin hektarea bateko sagarrondoak polinizatu daitezke.

Erlea nektarra xurgatzeko lorearen gainean ipintzen denean gorputzeko ileak polen alez blaitzen dira; gero, nahigabe, beste loreen estigmatetan utziko ditu polen aleak, eta horrela polinizatzen da. ■

helduentzako barnetegiak

ARRIGORRI (Ondarroa)

Itsas ostalua, hondartza gainean

- EKAINARENren 28tik UZTAILAREN 10era
 - IRAILAREN 6tik 18ra
- PREZIOA: 404 €

BAKAIKU (Nafarroa)

Sakana bailaran, Aralar eta Urbasa artean

- ABUZTUAREN 2tik 14ra
 - ABUZTUAREN 16tik 28ra
- PREZIOA: 350 €

euskara ikastaro trinkoak bilbon

- UZTAILA 5etik 30era
Goizez (8:30-14:00) / Arratsaldez (15:30-21:00)
 - ABUZTUA 2tik 27ra
Goizez (8:30-14:00)
 - IRAILA 1etik 28ra
Goizez (8:30-14:00) / Arratsaldez (15:30-21:00)
- Urrats guztiak
PREZIOA: 170 €

www.gabrielaresti.com

San Bizente kalea 2 - 4.a BILBO
Tel: 94 423 75 91

MONDRAGON UNIBERTSITATEA

Komunikatzaileentzako ikasketa berriak

HUHEZIK Informazio eta Komunikaziorako Giza Zientziak eta Ikus-Entzunezko Komunikazioa ikasketak emango ditu datorren ikasturtetik aurrera.

AINHOA LENDINEZ

DATORREN IKASTURTETIK aurrera, Mondragon Unibertsitatearen Humanitate eta Hezkuntza Zientzien Fakultateak (HUHEZI) ikasketak jarriko ditu martxan: Informazioa eta Komunikazioa eta Ikus-Entzunezko Komunikazioa. Komunikazioaren arlo guztiak landu nahi dituenarentzat prestaturiko eskaintza aberatsa da hau. Ezaugarri nagusi gisa, ikasketa horiek egin nahi dituenak euskara jakin beharko du.

Mondragon Unibertsitateak eta haren fakultate HUHEZIK bide berri bati ekin diote Giza Zientzien arloan. Lau urteko ziklo baten barnean bi adar eskainiko ditu: Lehenengo bi urteetan Informazio eta Komunikaziorako Giza Zientziak ikasketak izango dira. Ondorengo bi urteetan, lehenengo biak gainditu dituzten ikasleek Ikus-Entzunezko Komunikazioa egin ahal izango dute. Bi tituluak jaso nahi dituen ikasleak urte gehigarri bat egin beharko du.

Informazio eta Komunikaziorako Giza Zientziak

Mondragon Unibertsitatearen ustez gero eta garrantzitsuagoa da informazioaren eta komunikazioaren arloa. Gure gizarteak askotariko balioak dituzten profesionalak behar ditu, errealitateko hainbat egoera jaso, barneratu, antolatu eta besteei helarazten jakingo dutenak. HUHEZI fakultateko ikasketen helburua gizarte askotariko horri erantzun zuzenaren profesionalak hezte da, enpresen eta erakundeen munduari, idatzizko eta ikus-entzunezko hedabideei eta Internet sare erraldoiari erantzun zuzenaren profesionalak, alegia.

Bi urte iraungo duen lehenengo ziklo honekin, ikasleak Giza Zientzietako titulua lortuko du. Horretarako, hauek izango dituzte oinarri HUHEZIn:

rako, hauek izango dituzte oinarri HUHEZIn:

- Telebista, multimedia, hedabide eta enpresa sare zabal baten lankidetzak. Goienera Komunikazio Taldea eta MCC bereziki.
- Praktika eta ikasketa amaierako proiektuak egiteko hainbat urteko esperientzia.
- Giza Zientzien eta hizkuntzen prestaketan Fakultatean jasotako esperientzia.

Eskaintza berri honek euskara izango du oinarritzko hizkuntza, ikasketetan ele bat baino gehiago baliatuko bada ere, ingelesa eta gaztelania kasu. HUHEZI fakultate kooperatiboa da eta bere ikasketak jardura osoa nazioarteko harremanetara eta gertuko harremanetara begira antolatzen ditu.

Informazioa eta Komunikazioa eta Ikus-Entzunezko Komunikazioa izeneko ikasketek komunikazioaren alorreko profesionalak hezte dute helburu.

Babeslea: Oiarzungo Udala

Oiarzungo Udala

OIARTZUN, UDALERRI EUSKALDUNA

Osasungintza, Lantegiak, Epaitegiak, Merkatal eta Finantza Zerbitzuak ere euskaldunduz. Euskaraz bizi nahi dugulako hamaika lan elkarrekin egiteko dugu.

Helburua gizarte
askotariko horri
erantzungo dioten
profesionalak
heztea da, enpresen eta
erakundeen munduari,
idatzizko eta
ikus-entzunezko hedabideei
eta Internet sareari
erantzungo diotenak

Lan esparrua

Ikasketa hauekin hezitako komunitatzailak lan esparru zabala izango du eskura. Komunikazioaren inguruko arlo orotan aritzeko ezagutza jasoko du eta horrez gain, sortzen diren ildo berriak ere zabalik izango ditu. Ikasketen helburu nagusia hedabideetan informazioa kudeatzeko profesionalak heztea da. Hauek dira, beraz, HUHEZIk prestatu nahi dituen komunikatzaileak eta horien lan esparruak:

- Idatzizko hedabideetako komunikatzailea.
- Ikus-entzunezko hedabideetako komunikatzailea.
- Komunikazio ekoiztetxeetako sortzailea.
- Enpresetako barne eta kanpo komunikazio kudeatzailea.
- Gizarte erakundeetako komunikazio kudeatzailea.
- Internet sareko sortzaile eta komunikatzailea.

Ikasketa plana

Balio askotarikoak dituzten komunikatzaileak hezteko, ikasketa pla-

Komunikazioa eta praktikak

Zergatik Informazioa eta Komunikazioa?

Komunikazioaren inguruko ikasketak gizartean hazten ari den eskari baten oinarria dira eta ildo horretatik, Mondragon Unibertsitateak eta HUHEZIk eskari horri erantzuteko hainbat eskaintza egiteko aukera dute: batetik HUHEZIn hainbat fakultate dago, hizkuntzaren eta komunikazioaren inguruko departamentuak. Horrez gain, garrantzia berezia eman diote eskualdeko eta oro har Euskal Herriko komunikabide sareari. Bergara, Arrasate eta inguruetan Goiena komunikazio proiektu handia aipatu digute, eta besteak beste Jardun Multimedia Kooperatiba HUHEZIk berak sortua dela. Ikasketen arduradunek komunikazioaren alorrean inguru aberats bat dutela azpimarratu dute eta karrera praktikoa bat eskaintzeko asmoa dute.

Praktikak

Ikasketetan praktikei garrantzia handia eman izan diete beti unibertsitate honetan, enpresei loturiko unibertsitate bat izan delako. Karrera mailako proiektua eta praktikak egin daitezke asko zaintzen dute HUHEZIn, ardura-dunek adierazi dutenez euren "indarguneetako bat" delako. Ildo horretan, ezinbestekoa izan zaie euskal prentsaren, hedabideen eta eragileen lankidetzaren lortzea, ikasketen bide praktikoa prestatzeko.

naik ere zabala eta aberatsa behar du. HUHEZIn hiru helburu nagusi ezarri dizkiote ikasketa planari:

1. Ikasleak ahoz nahiz idatziz komunikatzeko trebetasuna lantzea.
2. Bide ezberdinetan idatzizko eta ikus-entzunezko hedabideetan, Internet sarean, enpresa eta erakundeetan komunikazioa kudeatzeko ezagutza tekniko eta oinarrizko trebetasun profesionalak lantzea.
3. Heziketa humanistiko panoramiko lantzea, giza zientzien eta gizartearen ikuspegi bat osatuta.

Ikus-entzunezko komunikazioa

Informazio eta Komunikaziorako Giza Zientzien lizentziaturaren hirugarren urtean, ikasleek ikus-entzunezkoetan espezializatzeak aukera izango dute. Bigarren zikloko lizentziatura honek espezializazioa sakontzea du helburu, telebista,

irratia eta ekoiztetxeekin zuzeneko harremana ezarrita.

Ikasketa hauek bideratzen ari dira gaur egun, hemendik bi urtera jarriko liratekeelako martxan, hau da, datorren ikasturtean Informazio eta Komunikaziorako Giza Zientziak Lizentziaturako ikasleak espezializazio horretan sartzen direnean.

Informazioaren eta komunikazioaren aroan gaudelarik, bide horretara lerratu nahi duen orok aukera ezin hobea du Mondragon Unibertsitatearen Humanitate eta Hezkuntza Zientzien fakultatean. Irailetik aurrera zabalik egongo da Informazio eta Komunikaziorako Giza Zientziak ikasketetan izena emateko epea. ■

<http://www.huhezi.edu>

ikasketei buruzko informazio gehiago.

HUHEZI: Ikasketen oinarrizko bi habe

Hedabideak, enpresak eta Internet

Ikasketa hauetan komunikatzaileak trebatzea da helburua, bai hedabideetarako eta bai idatzizko nahiz ikus-entzunezkoetarako enpresetarako. Enpresa ingurune batean bizi gara eta enpresa horietan barne eta kanpo komunikazioari gero eta garrantzia handiagoa ematen diotela ikusi dute HUHEZIn. Horregatik, eskaera horri erantzutea erabaki dute. Internet sare erraldoiak komunikazioaren arloan zabalduetako bidea ere hartuko dute.

Euskara, nahitaezkoa

Mondragon Unibertsitateko HUHEZI fakultatea euskara hegemonikoa duen fakultate bakarra denez, Euskal Herrian euskara funtsezkoa izango duten ikasketa bakoitza izango dira. Ikasgaiak euskaraz, gaztelaniaz eta ingelesez emango dira baina euskara hegemonikoa izango da Fakultatean eta ikasketetan oro har. HUHEZI Euskaraz bizi den fakultate bat da eta euskara nortasun zeinu adierazgarritzat dute bertan.

«Udazken politiko beroa dator, zentzu onean esanda»

Fabian Laespada

Bilboko bihotzean jaioa orain 42 urte. 12 urterekin hasi zen euskara ikasten –aittittek bultzatuta eta lagunduta– eta 18 urterekin Euskal Filologia ikasteari ekin zion Deustuko Unibertsitatean. Bertako irakasle da egun, euskara sailean. BAKeko (Bakearen Aldeko Koordinakundea) eledun lanetan ikusi dugu azken urteotan. Hala ere, BAKen bozeramaile zehatzik ez dagoela ziurtatu digu berak. Solasaldi honetan ere bere izenean aritu zaigu Fabian Laespada.

MIKEL ASURMENDI
Argazkiak: Xouse Simal

BAKek eta Elkarri-k ETaren bik-timen egoera salatzeko akordio bat sinatu dute oraindik orain. Gatazkaren aurrean BAKen jarrera zehaztu digu Fabian Laespada: “BAKen ustez, gatazka Madrilen eta Euskal Herriaren artekoa baino, euskal herri-tarron artekoa da. Guk diogu gatazka gizarretik bertatik konponduko dela edo bestela, ez dela konponduko. Eta gatazka konpontzea esaten dugunean, euskaldunok Espainia barruan edo Espainiatik kanpo, Espainiaren pare edo elkarren ondoan bide egin nahi dugun jakiteko akordio-arau bat aurkitu behar dugula diogu”.

Gatazkaren bilakabidean, aldian-aldian agertu ohi diren “aurre-demokrazia egoeran gaude” edota “gatazkaren konponbidea gertu dago” moduko esaldiez bere iritzia eskatu diogu BAKeko kide honi: “Tentsioak arindu egiten direnean, azken hilabeteetan bezala, pertzepzioak aldatzen direla ematen du. Baina, bi adierazpen horiek –ez bata ez bestea– ez datoz bat errealitatearekin. Demokrazia ez da plastilina bezala modelatzen ahal. Demokrazia kaskartu daiteke, baina demokrazian bizi gara. Ez dut esan nahi demokrazia honetatik ihes egin ezin dugunik. Aitzitik, demokraziak bide berriak urratzea posible

egin behar du, hala nola, kasua ematen bada, subiranotasun partekatu bat gauzatu ahal izatea. Baina sinetsi dezagun demokrazian”.

BAKen zereginetako bat gizartea ETaren jazarpen indarkeriaren aurrean sentsibilizatzea da. Nola dakusazu gizartea uneon?

Jendea ETaren indarkeriaren aurrean sentsibilizatu eta kontzientziatu den arren, hainbatek oraindik ere ETaren indarkeria justifikatu egiten du, eta ez bakarrik abertzaleek. Jendeak, oro har, ETA soberan dagoela dio, biolentzia onartezina dela. Hala ere, agerpen horien atzean, oraindino, hau bezalako pentsamoldeen arrastoak daude: “Tira, biktimak berak jakingo du zertan ari zen. Haiek jakingo dute zergatik sartu diren politikan”. Horrek herri berezi bat garela adierazten du. Hau da, hainbat herrita-

“Alderdien arteko zeharkako elkarriketak gauzatzen hasteko baldintzak badaude, baina lehenik sukaldeko lana egin behar dute. Baliteke alderdiak horretan izatea”

rren aurkako jazarpena geure egiten dugu, nolabait. Eta hori demokrazian onartezina da.

2002an, ETaren indarkeriaren aurrean alderdien arteko batasuna bideratzeko hainbat puntu zehaztu zenuten txosten batean. Alderdiei, epe ertainean, zeharkako elkarriketak gauzatu beharra azaldu zenieten. Elkarriketak gauzatzeko unean al daude alderdiak?

Uneon, alderdien arteko zeharkako elkarriketak gauzatzen hasteko baldintzak badaude. Baina lehenik sukaldeko lana egin behar dute. Baliteke alderdiak horretan ari izatea eta udazken politiko beroa –zentzu onean

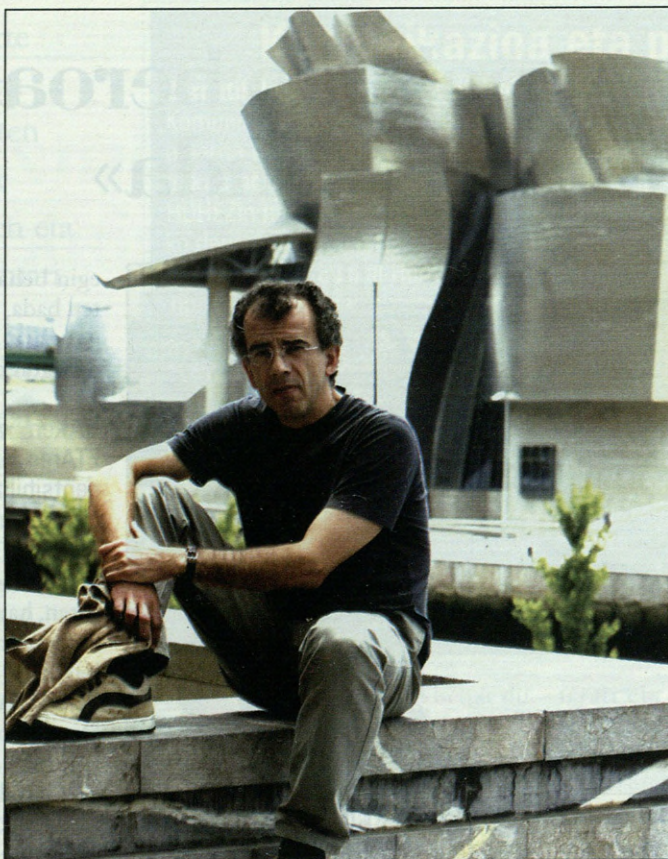
esanda— etortzea. Alderdien proposamenak eztabaidatzeko garai berri baten atarian gaudela pentsatu nahi dut.

Udazken beroa iragarri duzu. Nola ikusten duzu Ibarretxe Plana garai horretan?

Ibarretxek hausnarketa sakon bat egin beharko luke. Plana gizarteratu ostean, ondorioak ateratzeko unea iritsi zaio. Ibarretxek beste alderdiak erakartzeko, eskaintza are erakargarriago bihurtu behar du. Plana ilusionagarria da, baina guztiok ilusionatu behar ditu, edo gehienok behintzat. Horretarako, neurri batean, lehenik plana sozialistekin moldatu behar du. Eta ondoren, beste neurri batean, Espainiako eskumarekin. Ibarretxe zer edo zer lantzen ari ote den susmoa daukat. Denok diogunez —Arnaldo Otegi berak ere bai— euskal gizartea oso anitz da. Nik, oster, aniztasuna bermatu eta anizkoiztasunari eutsi beharra dagoela diot. Edozein planak —Ibarretxe Planak barne— hori kontutan hartu behar du. Anizkoiztasuna balore gisa defendatu behar dugu. Euskaldunok ez gara duela 200 urtekoak. Munduarekin batera goaz eta etorkizuneko gizartean pentsatu behar dugu.

BAKetik alderdien arteko akordioa gauzatu baino lehen, akordio politikoa sendo bat gauzatzea proposatu izan diezue beraiei, akordio prepartidista bat. Horretan al gaude?

Alderdien arteko akordioa sinatu aurreko garaian egon gaitezke. BAKen sentsazio onak jaso ditugu alderdien aldetik, azkenaldian. Aurre-akordioen bat prestatzen ari ote diren susmoa dugu. Guk, hasteko, euskal gizartearen aniztasuna onetsiko lukeen akordio bat ontzat emango genuke. Gizarteak akordio sendo bat behar du, orokorra, politika normaltasunez garatu eta bizitzeko akordio bat, azken akordio baten aurretikoa. Zentzu horretan, Ajuria Eneko

"ETAren arazoa amaituta, gatazka hobeto kudea genezake. Katalunian ere badute gatazka bat, baina ez dute indarkeriaren arazorik. Boterean alternantzia izan da eta ez da inolako hondamendirik izan".

kin nahastu edo legea bera ordezkatu. Legea urratzen zutenentzako Zigor Kodea zegoen. Tamalez, Alderdien Legea Batasuna zigortzeko sortu zen eta are okerrago dena, ondoren sortu diren AuB edo HZ ekimenak ere zigortu ditu. Lege honek herritarren eskubideak urratzen ditu, ezker abertzaleari egiten ari zaionarekin oso kritikoak izan behar dugu.

"Demokraziaren barruan dena lorgarri izan daiteke" da zuen lemetako bat. Nahi hau egi bihurtu daiteke

Itun moduko baten beharra ikusten dugu. Akordioa ez zen bikaina, baina puntu interesgarriak zituen. Gure ustez, Itunaren 10. puntua —amaiera elkarrizketatu baten beharra adierazten zuena— egokia da gatazkari irtenbidea emateko.

"PSOEek terrorismoaren aurkako borroka eta erabat zilegi den konfrontazio politikoa bereizi behar ditu, alderdien eremuko borroka guztiz zilegi baita"

Orduko eta gaurko garaiak desberdinak dira, ordea. Alderdi Politikoen Legea horren adibide esanguratsua dugu. Nola ikusten duzu berau?

Alderdien Legea arazoa da. Batasuna alderdia legez kanpo uzteko xedez egin zen. Eta legea ezin da horrela legistatu. Terrorismoaren Aurkako Itunaren barruan hitzartutako legea da eta hori oker izugarria da. Terrorismoaren aurkako borrokaren ondorioz egiten den lege batek ezin du inola ere lege ona izan. Itun hori ezin da zegoen legeriare-

epe ertainean?

Bai. Baina axioma horrek bi muturreko adarrak ditu berekin. Legeak bete eta errespetatu behar dira, eta muturreko hainbat jarrerak ez dute beti legea bermatzen. PP boterean izan denean, demokraziaren funtsa zalan-tzan izan da. Beste muturrean, berriz, Batasunari demokrazia batean bizi nahi ote duen galdetuko nioke. Demokrazian eta inolako adjektiborik gabe: "euskal" demokrazia edo demokrazia "Euskal Herria" rentzat adjektiborik gabe. Alegia, Batasunak galdetu behar dio bere buruari ea gehiengoak nahi duen demokrazia arauen barnean aritu nahi duen. Egungo egoeran demokrazian bizitzeko baldintzak betetzen dira eta Batasunak legaltasunera itzultzen saiatu beharko luke.

PSOE gobernura iritsi ostean distentsio itxurako garai bat antzeman da. Nola bizi duzue azkeneko garai hori BAKen? Niri itxura baino, gobernua malguago izatea gehiago gustatuko litzaidake. PSOE ez da maizter berria gobernuan. PSOE 14 urtez egon zen boterean, eta presoen sakabanatze politika orduan hasi zen. BAKentzat sakabanaketa

baino larriagoa da presoak urruntzea. Gu ez gara hainbeste presoak elkartzearen aldeko, hurbiltzearen aldekoak baizik. Dispersioaren filosofia eztabaidagarria izan daiteke, baina urruntzearena ez, legeak presoak bere etxetik al bait hurbilen egotea agintzen baitu. PSOEk politika berri bat egitea badagoela frogatu behar du, baita giza eskubide guztiak errespetatu daitezkeela erakutsi ere. PSOEk terrorismoaren aurkako borroka eta erabat zilegi den konfrontazio politikoa bereizi behar ditu, alderdien eremuko borroka guztiz zilegi baita.

Gizarte eta gizarte eragileen arteko harremanak nola daude giro edota garai berri baterako bidean?

Gizartea, oro har, alderdi politikoen aurretik doa. Gizartean ez da alderdien artean gertatu den arrakala edo pitzadurarik. Hala ere, une batez arrakala hori gizartera lerratuko ote zen beldur izan gara. Zorionez, gizartea elkartuago bizi da. Itxaropen horrekin segitzen dugu lanean gizarte eragileek. BAKi gizartearen jarrera hori oso lagungarri zaio alderdiei elkarriketa saiakera berriak exijitzeko. Guri alderdiak

horretaz jabetzea gustatuko litzaiguke eta orain arte baino ausartagoak izan daitezen, pausu hori emateko.

“Dispersioaren filosofia eztabaidagarria izan daiteke, baina urruntzearena ez, legeak presoak beren etxetik al bait hurbilen egotea agintzen baitu”

Artean nola ikusten duzu ETaren jarduera eta euskal gatazka delakoa?

Nik ETaren jarduera ez dut gatazka delako horretan sartzen, ETA arazo bat da. ETaren arazoa konpondu ondoren gatazka errazago konponduko genuke. Egoera askoz distantsoago litzateke bide berriak urratzeko.

Demagun oraingo gatazkaren parametroak gainditzin direla. Zer-nolako elkarbizitza aurreikusten diozu gizarte honi?

ETaren arazoa amaituta gatazka hobeto kudea genezake. Katalunian

ere badute gatazka bat, baina ez dute ETaren arazorik. Boterean alternantzia izan da eta ez da inolako hondamendirik izan. Aitzitik, aldaketak freskura ekarri du elkarbizitzara eta politikara. Tira, ETA amaituta ere, hainbat auzitan gatazkak izango ditugu. Baina herri baten baitan –baldin eta denon artean gainditzin baditugu– gatazkak osasungarri izan daitezke.

Gatazkak gatazka, nola ikusten dituzu euskaraz eta gaztelaniaz bizi diren bi munduak? Euskararen auzia, alegia?

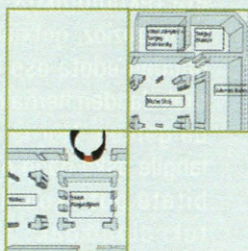
Alderdi konstituzionalistek ahalegin berezia egin beharko lukete euskara ez dadin ghettozko hizkuntza bihurtu. Aitzitik, euskara plaza eta kaleko hizkuntza bihurtu behar dugu. Baina politizatu gabe. Eta horretan euskaldunok ahalegin berezia egin behar dugu ez dakitenei euskara erakargarri izan dakien. Halaber, euskara ez dakitenei, gutxienez, euskara aintzakotzat hartu beharko lukete. Euskara guztiona da, lanabes ederra eta beharrezkoa euskaldun sentitzeko. ■

kulturagenda

Uztailaren 1etik 15era

Erakustaretoa.
Manifesta 5
Erakusketa.
Ekainaren 11tik,
irailaren 30era.

Ganbara.
Marta Cárdenas:
“Oinarriak”.
Erakusketa.
Uztailaren 7tik irailaren 25era.

U.M. Untzi Museoa

Erakusketa.
“Euskal Kostaldeak-Costa Vasca.
Isidoro Guinea”
Ekainaren 24tik, irailaren 19ra.

www.arteleku.net

Mugatxoan 2004. www.mugatxoan.org
Performances.
Arte zuzendaritza: Blanca Calvo + Ion Munduate.
Kordinazioa: Teresa Carranza.

Ekainak 29 - 30 junio.
21:00 *Plastificación* Larraitz Torres
El caso del espectador María Jerez

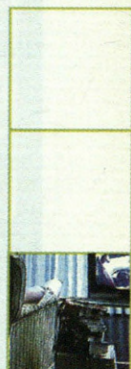
Uztailak 1 julio.
20:00 *desde* Edurne Rubio
21:00 *Todos los buenos espías*
tienen mi edad Juan Domínguez

Uztailak 2 julio.
20:00 *desde* Edurne Rubio
Death is Certain Eva Meyer Keller
22:00 *desde* Edurne Rubio
Death is Certain Eva Meyer Keller

Uztailak 3 julio.
20:00 *desde* Edurne Rubio
21:00 *0 tâche(s) sur 1 ont été effectuée(s)*
correctement Grand Magasin

MID_E. Nazioarteko
Erakustaldia Euskaditik.
Uztailak 12-16.

Lantegia.
Kordinatzailea:
Yox Colectivo www.mid-e.com
Babesleak:
Gipuzkoako Foru Aldundia
(Arteleku, Koldo Mitxelena
Kulturunea, Gaztemaniak),
Eusko Jaurlaritzako kultura saila,
Euskal Herriko Unibertsitateko
Arte Ederren Fakultatea.

Bero-beroan

Arzalluz eta Ibarretxe Plana

Kurtso instituzionala ixtear dagoela, berriari begira jarrita dago dagoeneko klase politikoa eta irailetik aurrera Ibarretxe Planaren inguruan egituratuko da euskal politikagintzaren ardatzetako bat. Datorren astean, ARGIArekin batera banatuko den LARRUN aldizkariak Xabier Arzalluzi egingdako elkarrizketa mamitsua plazaratuko du. Gai ugari jorratzen dira bertan, horien artean Eusko Jaurlaritzaren Estatutu erreformarena. Ibarretxe Plana euskaldunoi ahotsa emateko tresna ezinbestekotzat jotzen du EBBko lehendakari ohiak. Arzalluzek sendo ikusten du plana, "behintzat Ibarretxek jarraitzen duen bitartean". Edozein eratan, Arzalluzen hitzetan, EAJn ere "bat baino gehiago dago Plana ikusten ez duena, eta zain daude noiz egingo duen porrot, beste alternatibaren bat plazaratzeko". Ibarretxe Plana gatazkari irtenbide orokorra bilatzeko tresna gisa ere ikusten du eta ezker abertzalearekin akordioa bilatzeko funtsezkoak ikusten ditu datozen hilabeteak.

Maragall, *El País* eta herritarrei kontsulta egitea

Pasqual Maragall gogor astintzen zuen joan den ekainaren 28ko *El País* egunkariaren editorialak. Estatutuen erreformetan noraino egin, horra hor koska. Maragallek nagusiki ERCrekin adostu beharko du hori, baina bi zutoin garrantzitsu behintzat badira: Kataluniaren finantzazioa eta herritarren kontsulta eskubidea, eta azken puntu honek pizten du benetako beldurra PSOEn nahiz eta oraindik ez den horrela azaleratu, ezta editorialean aipatu ere.

Udalbiltzaren adarrak batzeko deia

Udalbiltza berrantolatu eta batzeko deia egin berri dute Getxon 200 herrietako 350 bat hautetsik. 1999an sortu zen Udalbiltza, Lizarra-Garaziko Itunaren magalean eta alderdi abertzale guztietako ordezkariak biltzen zituen bere baitan. Su-etenaren hausturarekin bat, Udalbiltza ere bitan banatu zen: ezker abertzaleko hautetsiak batetik, eta EAJ eta EArenak bestetik. Harrezkero, Udalbiltzaren bi adarrek ez dute lortu ekimen bateraturik bideratzea. Iaz, bestalde, Espainiako Justizia Administrazioetik ezker abertzalearen Udalbiltzaren aurkako eraso gogorra egin zuten eta adar hau ukitua utzi zuten. Nazio Eztabaidagunearekin batera, ezker abertzaleko hautetsi ugari berriz hartu du ipartzat 1999ko Udalbiltza bateratua eta berau berrosatzeko deia egin du, egungo unea horretarako aproposa dela iritziz.

Zer da...

Langabezia

Langilearen nahiaz besteko kausaren batengatik lanik ez izatea da. Termino horren sinonimo erabiliena desenplegu hitza da. Urtaroaren edo egoera ekonomikoaren arabera ager daitekeen fenomeno bat da; esate baterako, nekazaritzako zonetan, eta gaur egun baita arrantzako zonetan ere, nekazaritzako edo arrantzako lanetarako behar diren langileen kopurua gehitu edo gutxitu ahala. Euskal Herrian, horrelako langabezia aldi-aldi gertatzen da, arrantzan batez ere. Bada langabezia estrukturala esaten zaiona ere. Izaera iraunkorrago-koa edo iraupen luzeagokoa izan ohi da eta langilearen bizitzan hainbat urtez manten daiteke. Langabezia mota horrek

ere hamarka mila pertsonarengan du eragina Euskal Herrian. Badira bestelako langabezia batzuk ere, hala nola ezkutukoa eta teknologikoa. Ezkutukoa, konparazioz, gutxiago garatuak dauden edota oso burokratizatuak dauden herrialdeetan ageri da gehien. Herrialde horietan langile asko dago oso produktibitate gutxikoa. Langabezia teknologikoak teknologia berrien inaktuarekin du zerikusia; lan gutxiago dago eta, beraz, desenplegu handiagoa. Desenplegu teknologikoak ez luke egoera koiuntural soil bat izatetik harago joan behar; esperientziak, ordea, erakusten digu horrelako desenplegua, azkenean, iraupen luzeko langabezia bihurtzen dela.

Daniel Udalaiz

Posta eleaniztuna kanpaina

ELEANIZTASUNAREN

ALDEKO

Erakundeak Galiziako, EAeko, Nafarroako, Kataluniako Valentziako eta Balear Uharteetako udal guztietara bidali du kanpainari buruzko informazioa. Kanpaina honen helburua Espainian gaztelera ez den gainerako hizkuntzak zигiluetan eta posta-efektuetan agertzea da. Hori lortzeko hainbat modu proposatzen dituzte: gaztelania ez den beste hizkuntzak dituzten autonomia erkidegoetan posta autonomia izatea, Estatuko hizkuntza bakoitzean zигilu bana ateratzea edo lau hizkuntzetan ateratzea zигilua.

Munduko 80 estatuk baino gehiagok ateratzen dituzte zигiluak bi hizkuntzatan edo bi alfabetotan baino gehiagotan, hala nola, Belgikan, Suitzan, Kanadan eta Finlandian. Euskarari dagokionez, 1850etik gaur arte, euskarazko hitzak zituzten bost zигilu egin ditu Posta eta Telegrafoen erakundeak. Euskara hutsean idatzitako zигilurik ez da sekula atera.

Adolfo Arejita euskaltzain oso berria

ANDOLIN EGUKITZA euskaltzain osoa martxoaren 24an hil zen eta haren tokia hartuko du Arejita bizkaitarrak. Itziar Laka eta Arejita ziren Egukitzaren posturako hautagaiak eta joan den astean bigarrenak gehiengo osoa lortu zuen lehenengo bozketan. Arejita Xabier Kintana, Jose Luis Lizundia eta Andres Urrutiak proposatu zuten postu horretarako eta Itziar Laka berriz, Miren Azkarate, Beñat Oihartzabal, Pello Salaburu eta Piarres Xarritonek. Euskaltzain berria Filologian eta Letretan lizentziatua da eta gaur egun Deustuko Unibertsitatean ematen ditu eskolak.

www.bilalan.net atari berria

LANA EUSKARAZ EGIN NAHI

baduzu edo langile euskaldunak behar badituzu webgune honetan sar zaitez. Euskara enpresetan eta zerbitzuetan normalizatzeko ahalginean ari den Euskalkidetza kooperatibak sortu du webgune hau, eta lan bila zein lana eskaintzen dabilenak erabil dezake. Azalean bertan, azken lan eskaintzak aurkituko ditu erabiltzaileak eta ezkerreko zutabean berriz, besteren artean, curriculumazuzteko aukera.

0,45 € ANITZAK GARA

Euskara hutsean idatzitako zигilua eta bi hizkuntzetan idatzitakoa.

Datorren urteko EAeko hauteskunde autonomikoetara EA bakarrik aurkeztuko den edo, 2001eko maiatzean

bezala, EAJrekin batera, hori da Begoña Erraztik zuzentzen duen alderdian azken asteotan ibili den albisteetako bat. ARGIAk jakin izan duenez, erabakia datorren irailean hartuko du EAko zuzendaritzak eta, printzipioz, azken kongresuan erabaki bezala, asmoa bakarrik aurkeztearena da. Beste kontua izango da, hilabeteek aurrera egin ahala, erabaki horri eusteko gai izango den edo ez.

Nafarroa Bairen erakundetze prozesua udan azkartu egingo zela iragarri zuen Uxue Barkosek ARGIAk maiatzean egindako elkarrizketan. Bide hori berretsi zuten joan den larunbatean Burlatan NBko lau alderdiek eta independenteek egindako batzarrean. Norabide horretan, NBk laster batean egoitza berria izango du Iruñeko Gazteluko Plazan, iaz poliziak itxi zuen ezker abertzaleko Udalbiltzak erabili zuen egoitzan.

Euskadiko Nekazalturismo eta Landa-etxeak

"Goza ezazu egonaldi lasai batetaz,
naturarekin harreman zuzenean,
Euskadiko Nekazalturismo edo Landa-etxe batean"

Nekazalturismo Elkartea • Kursaal, Zurriola etorbidea, 1 • 20002 Donostia

Tel.: 902.13.00.31 Faxa: 943.32.67.00

agroturismo@nekatur.net • www.nekatur.net

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Nola neurtuko dugu Bhutango herriaren zoriontasun maila?

Mundu osoko adituek herri baten aurrerapena neurtzeko erakusgarri klasikoak erabiltzen dituzte, Barne Produktu Gordinetik hasita. Horrela kalkulata, Bhutan da Asiako herrialderik atzeratuena. Baina Bhutango agintariek ez omen dute beren etorkizuna neurri horien gainean antolatu nahi.

MONARKIA ametitu ezin dugunok –gure biloben begietan barregarri ez gelditzeagatik, besterik ezean– are neke handiagoz irentsiko dugu Himalaiako errege teokrata bat. Horixe da Bhutan, Asiako herrialderik txiroena. Eta Bhutango monarkiak Kanadako gobernu kanpoko erakunde batekin bertako Gross National Happiness –Barne Zoriontasun Gordina– kalkulatzeko erabaki duela komentatuta, ez genioke doako promozioa egin nahi New Age koadrilaren bati.

Badu, hala ere, gaiak erakargarritasuna guretzako. “Zoriona zure barruan daukazu, daukazuaren baitan ez baizik eta zarenaren baitan” entzun izan dugu –sarritan kontsolamendu moduan–, baina arima neurtu eta pisatzen zaila dela bururatu zaigu berehala. Aldiz, gure gizarte ongizate maila neurtzeko kontabilitate zorrotzak eraiki ditugu, nagusiki Barne Produktu Gordina eta dagokion aplikazioa herritar edo familia bakoitzari.

Barne Produktu Gordinak ere badu ipurdian zuloa, orde. Herrialde bateko kriminalitatea igotzen bada horrek berarekin ekar dezake onura ekonomikoa, segurtasun enpresak edo espetxeak direla. Uholde edo lurrikara bat zer da, galera ala epe luzera inbertsio eta jarduera ekonomiko berrien iturri? Edo gure herrira etorrita, 1985ean omen ginen biztanle berak bizitzeko lehengo bi halako etxe kopurua eraiki

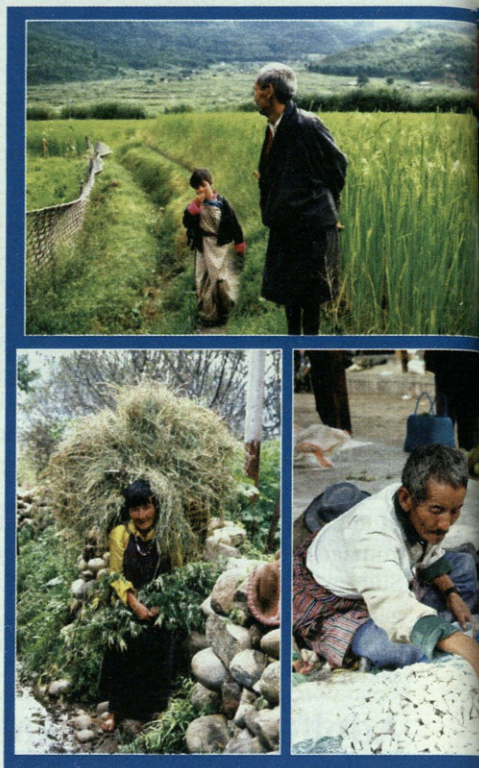
badugu, onera ala txarrera egin du gure bizi kalitateak hormigoiztatze masibo horrekin? Mugitzen dugun dirua dugu kontatzen soilik...

Barne Produktu Gordinaren eskemari alternatiba bila, munduko bi muturretako jendea elkartu da. Batetik, mundu modernoan urratsez urrats eta kontu handiz sartzea erabaki duen Bhutango monarkia. Bestetik, itsasoz beste aldeko urruneko bazkideak Kanadako International Development Research Center-ekoak.

Zoriontasuna ezean, bederen Benetako Aurrerapena neurtu

800.000 jende bizi dira Himalaiako erresuma honetan, Txina eta India artean sandwich baten moduan estututa. Mundutik aparte bizitzea aldarrikatu dute Bhutango agintariek aspalditik. 1990eko hamarkada arte ez da telebistarik izan hemen. Eta Internet sartu zela pare bat urte baino ez da. Orain hasi omen dira Merkataritzako Mundu Erakundean sartu ala ez pentsatzen. Munduarekiko mesfidantza ez da hazi baizik egin azken hamarkadan globalizazioak hartu duen abiadurarekin.

1972an Jigme Singye Wangchuck erregeak hau deklaratu zuen: “Barne Zoriontasun Gordina garrantzizko-agoa da Barne Produktu Gordina baino”. Gaur lehen ministro den Lyonpo Jigmi Y Thinley-k honela zehaztu du kontzeptua: “Barne

Zoriontasun Gordinaren lau zuta-beak dira garapen sozioekonomiko eutsigarri eta justua, kultur balioak babestu eta garatzea, ingurumen naturala zaintzea eta gobernamentu on bat ezartzea”.

Baina Barne Produktu Gordina eta honen ondoko kalkuluak egiteko mekanikak aspalditik landuta dauden arren, Barne Zoriontasun Gordina neurtzeak arazo konplikatuagoa dirudi. Eta BZG honek sinesgarritasun pittin bat edukiko badu, berriz, zenbakitan ipintzeko moduan landu beharko da.

Honetarako antolatu zuen Bhutango Gobernuak biltzar zabal bat joan den otsailean. Bhutango ministro eta kargudun handiekin batera bildu ziren kanpotik etorritako 80 aditu Operationalizing Gross National Happiness titulua zeraman batzordean. Kanadatik International Development Research Centerrekoak etorri ziren. Hauek Nova Scotia probintzian daude kokatuta eta azken urteotan landu duten Benetako Aurrerapen Adierazlea –Genuine Progress Index– aurkeztu zuten.

GPI hau 1997an antolatu zuten, eta geroztik bai Nova Scotiako eta bai Kanadako beste zenbait probin-

Hitzon gainean Bhutango erregea ageri da, 2002an Indiako lehen ministroarekin ateratako argazkian, eta herrialdeko bandera ere ikusten da. Gainerako argazkiek Himalaiako mendialde horretako eguneroko bizimodua erakusten dute: nekazaritza, azoka, haur eta gazteak.... eta baita bankuaren bulego bat ere.

tziatako beharrei egokitzen joan dira. Barne Produktu Gordinak bere kalkuluetan sartu ezin dituen eta gizartearen ongizatea neurtzeko garrantzizkoak diren 22 osagarri zerrendatu eta neurtzen saiatu dira. Atal nagusiak hauek dituzte:

- Denboraren erabilera: lan zibiko eta borondatezkoaren balio ekonomikoa, etxeko lanen eta haurren zaintza-
ren balioa, lan orduak, asti librearen balio ekonomikoa.

- Natura den kapitala: lurrak eta nekazaritza, basoak, itsasoa eta arrantza, energia.

- Ingurumenaren kalitatea: negutegi efektua sortzen duten gasak, garraio

eutsigarria, lorratz ekologikoaren analisia, airearen kalitatea, uraren kalitatea, hondakin solidoak.

- Sozioekonomikoak: diru sarreraren banaketa, zorra, maileguak, kapital mugimenduak, balioak eta iraupena, janari segurtasuna.

- Kapital soziala: herritarren osasuna, hezkuntza maila, krimenaren kostua, giza askatasun indizea.

Hogeita bi osagai horiek neurtu eta ongi analizatzera iritsi dira GPI Atlantic sistemarekin Nova Scotian ikerketa partzialak egitearen poderioz: gaitz kronikoen kostua, loditasunaren kostua, etxeko lanen eta haurren zaintza-
ren balioa...

Ronald Colman da IDRCko zuzendari exekutiboa eta honela esplikatu du bere erakundearen lana: "Indikadore horiek ez dute gure gizartea neurtu bakarrik egiten, etorkizuneko forma ematen ere laguntzen dute. Ohiko adierazleek gizartean eta ekonomian gertatzen den guztiaren zati baten argazkia ateratzen dute. Ez etxeko lana, ez boluntarioek gizarteari eskaintzen dizkionten orduak, ez baliabide naturala, herritarren osasuna... horiek guztiak kanpo geratzen dira. Ohartzen gara zenbait jenderentzako 'heresia' dela guk planteatzen duguna, baina gu ez gara ideologiaz ari, numero hotzetan mugitzen gara gu ere, eta horrela errazago da politikariekin edo beste gizarte eragileekin eztabaidatzea".

GPI sistema Kanadako beste lekue-
tan aplikatzeko asmoa dago, gobernuak estatistika horiek ere eskura nahi dituelako. Eta Zeelanda Berria ere interesaturik omen dago. Baina egoera zein bitxia den esplikatu du Colmanek: "Bhutan eta herrialde aurreratuenak mutur banatan daude: gizarte aurreratuek behar duten informazio guztia daukate, baina erakusgarri aurrerakoi hauek aplikatzeko gogorik ez dute. Bhutanek, aldiz, gogoa badu, baina berari buruzko informazioa falta".

Bhutan txikia eta bere errege gaztearentzako atrebentzia handi samarra dirudi munduko unibertsitate eta administrazio guztietako ekonomialari guztiek lantzen dituzten kontzeptuak hankaz gora botatzea. Zaila dirudi... baina ederra litzateke. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

foRoa
E-PosTa
Txat
BerRiak

EusKArA(Z)

<http://www.euskaraz.com>

Euskara hutsezko ataria

Koldo Izagirre

Mal-gutasuna

Oraindik luze gabe, malgutasun soziala kaltegarria zela uste nuen nik. Badakizue "malgutasun soziala" enpresari jendaila horren ideologoen asmatutako hitz-ordeko bat dela, "kaleratze librea" edo "jendea langabeziara botatzea" ez esatearren. Halatan, egonkortasuna hobesten nuen nik sozial arloan. Baina konturatua naiz, noizbait, gizarteak ez duela onik egon.

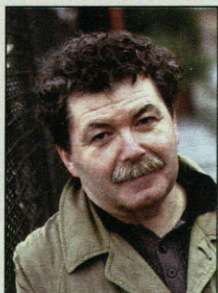
Nik lehen protesta eginen nukeen inor kalera botatakoan, baina egun ez.

Nire lagun bat malgutu dute, hogeita bost urte lantegi berean jardun ondoren. Ez da bakarria izan, berrogei langile jo ditu mailu handiak. Kaleratu horiek lau multzotan bildu dira, abokatuak hartzeko. Lau abokatuok langileak defendatu dituzte Lan Magistraturako Epaitegian, lanetik kasatzea arrazoirik gabekotzat har dadin, al bait indemnitazio handiena kobratzeko. Metalgintzako beteranoak baitira, 30.000na euro gehienez.

Gipuzkoan behintzat, berezia da lan-epaitegien modua: zenbat abokatu, hainbat epaiketa. Horra hor lehen onura. Nola da posible, esanen duzue zuek, kasu bakarra izanda? Nik ere ez dakit, baina hala da, sinets egidazue, paperak dauzkate etxean. Burgosko epaiketa hogeia aldiz egin izan balitz moduan, bai. Sekulako onura dakar horrek, epaileak epaitzen eta abokatuak defendatzen jartzen dituelako, Justizia Jauregi berriko aretoak betetzen direlako...

Horra hor malgutasun sozialaren onuratarik bat.

Ez dira defendatzeko kasu zailak izaten, oro har, handizkako kaleratzeak. Baina ez da hori abokatuak ordaindu gabe uzteko arrazoiak. Abokatuak ehuneko hamar kobratzen du. Adibide honetan, 3.000 euro. Malgutasunaren beste ondorio polita dugu hau, dirua korrituan jartzea. Izan ere, abokatuak ehuneko hamar kobratzen du... kalte-ordaineko. Bai, bai. Hamar langile defendituta, langile bakoitzaren indemnitazioaren ehuneko hamar, alegia... 30.000 euro lan-epaiketa bakarragatik, hala dio etxean daukadan paper txukunak. Ez al da zoragarria? Langileak lau multzotan zeudenez, kausa bera

ALBERTO ELSOEGI

lau aldiz epaitu da —sinets egidazue, epaiak ez dira derrigor binkulanteak—, eta ondorioz lau abokatuak kobratzen ahal zuten hogeita hamarna mila euro epaiketa batengatik, metalgintzan hogeia urtez izerditu izan balira bezalaxe! Esadazue, asmatu ote liteke identifikazio hoberik defendatuen eta defendatzailearen artean?

Gauza ederra dela malgutasuna.

Eman dezagun metalgin xume bat zigortu dutela hogeia egunerako, nire beste lagun bati gertatu bezala. Halako lagunak, bai. Hogeia eguneko gabe, defentsa on baten ostean abokatuak lortzen badu zigorra bost eguneko besterik ez izatea, langileak 788 euroko gehigarria kobratuko du, zigortuta egon zen hilekoan jaso zituen 40 euroez gain. Badago alde! Baina oraingoan abokatuak ez du ehuneko hamar kobratuko, ezta hogeia ere, tarifa jakin bat baizik: 460 euro. Hara non langilearen soldataren erdia baino gehiago abokatuak eramanez lukeen, barrenik ez balu. Abokatuak, ordea, borondatezko merketze bat egiten dio langileari, eta 300 euro besterik ez dizkio kobratu (BEZa barne, 348). Langilea irabazian atera da orain ere, malgutasunak beharginak ez ezik abokatuak ere kutsatu dituelako!

Hauek ditut inor malgutzen dutelarik —lagun mina banu ere— ez protestatzeko arrazoiak. Malgutasun sozialaren aldekoa naiz, besteak beste, langileek beren interesak defenditzeko daukaten armada pozik edukitzen laguntzen duelako.

* * *

Irakurle bizkorak, zuek guztiok alegia, ohartuak zarete honez gero ironiazko konbertsioa izan dela neurea, batekoz bestera ulertu beharrekoa, eta haxe ibiliko duzue gogoan: baina zein abokatu ote da halakorik...?

A, irakurle maiteok! Abokatu laboralista bat, langileen defendatzaile bat, ezkerreko egunkari batean etikaz eta munduko injustiziei buruz aritzen dena, adibidez.

Etxean dauzkadan paperak zeharo falsuak ez badira behintzat. ■

Euskarazko jolas dibertigarrienak

Zarena zarela ere,
hauexek dituzu dibertimendurik aproposenak

Lauburu

35€

Bi zailtasun maila

MAHAI
badakit
JOLASA

30€

Zer egin lagunekin **dibertitzeko**? Badakit!
Zer egin mundua **deskubritzeko**? Badakit!
Zer egin etxekoeti **ziri**a sartzeko? Badakit!
Zer egin **ez aspertzeko**? Badakit!

Galdera guztien erantzuna... Badakit!

ESKAERAK

943 37 15 45 (Argia)
denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

ARGIA

15 urtez komunikazioa errazten

Argitalpenak **Banaketa** Internet Zerbitzua
Inprimaketa Multimedia **Diseinua** Irudi Tratamendua
Filmazioa Publizitatea Maketazioa **Edizio Digitala**

antza

komunikazioa & grafikagintza

943 37 07 38

antzagraf@antza.com

www.antza.com